

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

**Τίτλος: «Κριτική έκδοση τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Δαυὶδ
τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: **Μαρία Τζιάτζη – Παπαγιάννη**
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: **Μαρία Αδαμτζίλογλου**
ΑΕΜ: **60009**

ΔΗΜΟΚΡΕΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

**Τίτλος: «Κριτική έκδοση του Βίου του όσιου Δαυίδ
του έν Θεσσαλονίκη»**

Μαρία Αδαμτζίλογλου
(ΑΕΜ:60009)

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδίκευσης
υποβλήθηκε στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
για την απόκτηση του τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών ειδίκευσης
στη Βυζαντινή Φιλολογία – Παλαιογραφία

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: **Μαρία Τζιάτζη -Παπαγιάννη,**
Καθηγήτρια της Βυζαντινής Φιλολογίας

2ο Μέλος: **Γρηγόριος Παπαγιάννης,**
Καθηγητής της Βυζαντινής Φιλολογίας

3ο Μέλος **Δημοσθένης Κακλαμάνος**
Αναπληρωτής Καθηγητής
της Αγιολογίας & της Υμνολογίας

Κομοτηνή 2024

**DEMOCRITUS UNIVERSITY OF THRACE
SCHOOL OF CLASSICS AND HUMANITIES
DEPARTMENT OF GREEK PHILOLOGY**

POSTGRADUATE COURSE
«TEXTS AND CULTURE»

MASTER DISSERTATION

**TITLE: «CRITICAL EDITION OF THE LIFE
OF SAINT DAVID FROM THESSALONIKI»**

MARIA ADAMTZILOGLOU: 60009

A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master in
Byzantine Philology- Paleography, Department of Greek Philology, Democritus
University of Thrace

COMMITTEE OF EXAMINERS

Supervisor: **Maria Tziatzi- Papagianni,**
Professor of Byzantine Philology

Member 2: **Grigorios Papagiannis,**
Professor of Byzantine Philology

Member 3: **Demosthenes Kaklamanos,**
Associate professor of Hagiology &
Hymnology

K o m o t i n i 2 0 2 4

Η έγκριση της παρούσας Διπλωματικής Μεταπτυχιακής Εργασίας από το Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως (παρ. 2 του άρθρου 202 του ν. 5343/1932).

Βεβαιώνεται ότι η Μαρία Αδαμτζίλογλου είναι συγγραφέας της παρούσας εργασίας και ότι έχει αναφέρει ή παραπέμπει σε αυτή, ρητά και συγκεκριμένα, όλες τις πηγές, από τις οποίες έκανε χρήση δεδομένων, ιδεών, προτάσεων ή λέξεων, είτε αυτές μεταφέρονται επακριβώς (στο πρωτότυπο ή μεταφρασμένες) είτε παραφρασμένες.

Επίσης βεβαιώνεται ότι αυτή η εργασία με τίτλο «Κριτική έκδοση» είναι πρωτότυπη και προετοιμάστηκε από την κ. Μαρία Αδαμτζίλογλου προσωπικά ειδικά για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κείμενα και Πολιτισμός» του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

Η συγγραφή της εργασίας πραγματοποιήθηκε εξ ολοκλήρου από την κ. Μαρία Αδαμτζίλογλου, υπό την καθοδήγηση και τις υποδείξεις της επιβλέπουσας Καθηγήτριας κ. Μαρίας Τζιάτζη-Παπαγιάννη και κατά τη διάρκεια εκπόνησης και συγγραφής της εργασίας τηρήθηκαν τα προβλεπόμενα από τον νόμο και τον αντίστοιχο εσωτερικό κανονισμό του Τμήματος. Έγιναν πλήρως σεβαστές οι Αρχές της Ακαδημαϊκής Ηθικής και του Κώδικα Δεοντολογίας, οι οποίες απαγορεύουν την παραποίηση των ερευνητικών/πνευματικών αποτελεσμάτων, την αναφορά ψευδών στοιχείων, την κατάχρηση της διανοητικής ιδιοκτησίας τρίτων και τη λογοκλοπή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το κείμενο στο οποίο αναφέρεται η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία, έχει τίτλο «Βίος και πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκῃ», διατύπωση που οδηγεί εκ πρώτης ὄψεως στον χαρακτηρισμό του ως «συναξαρίου». Μια προσεκτική ὁμως ἀνάγνωση του κειμένου θα το χαρακτήριζε ακριβέστερα ως «Αγιολογικὴ Βιογραφία». Αποτελεῖ ἐξιστόρηση του βίου του ὁσίου Δαυίδ που διακρίθηκε για την «ἐν Χριστῷ» ζωὴ του. Ο Βίος ἔχει συνταχθεῖ ἀπὸ ἀνώνυμο βιογράφο. Στόχος της εργασίας εἶναι ἡ δημιουργία μίας ανανεωμένης κριτικῆς ἐκδόσης.

Αρχικὰ παρουσιάζονται οἱ γραπτὲς μαρτυρίες που σχετίζονται με τὴ ζωὴ και τὴ δράση του ὁσίου Δαυίδ. Δίνονται ἡ ιστορικὴ και πολιτικὴ συγκυρία καθὼς και σημαντικὲς πληροφορίες για τους ἀρχιεπισκόπους Θεσσαλονίκης Δωρόθεο, Ἀριστείδη και Σέργιο. Στη συνέχεια γίνεται σύντομη ἀναφορά και στα ἄλλα κείμενα που ἐντοπίστηκαν στους κώδικες.

Κύριο μέρος της εργασίας εἶναι ἡ κριτικὴ ἐκδοση του Βίου ἡ ὁποία συνοδεύεται ἀπὸ ανανεωμένο κριτικὸ ὑπόμνημα και ὑπόμνημα πηγῶν, μετάφραση στη νεοελληνικὴ γλώσσα και σχολιασμὸ συγκεκριμένων φράσεων του κειμένου που θεωρήθηκαν σημαντικὲς. Τέλος, παραδίδεται ἐπίμετρο με φωτογραφικὸ υλικὸ ἀπὸ τα χειρόγραφα που χρησιμοποιήθηκαν.

Λέξεις- κλειδιά: Ὅσιος Δαυίδ, Κριτικὴ ἐκδοση, Ἀγιολογικὰ χειρόγραφα

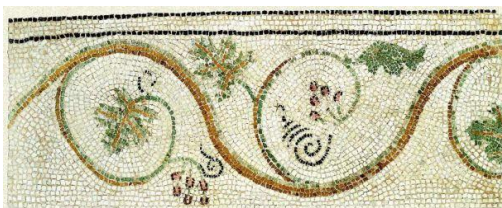

ABSTRACT

The theme of this work is the textual criticism of seven manuscripts on the life of Saint David of Thessaloniki derived from Bibliotheca Hagiographica Graeca (493) and are classified as hagiography. The text is a narrative of the life of Saint David, who lived in 5th century and was renowned for his distinguished Christian monastic life. His biography was written by an anonymous author. The aim of the thesis is to add to the existing textual criticism.

Initially, all the written sources related to his life are presented. The historical and political context and relevant information about the Archbishops of Thessaloniki Dorotheos, Aristides and Sergio are given. The work includes descriptions of the codices, as well as a cataloging of the texts that were found in the codices. The specific aim of this research is to present the various texts that each codex contains. Specifically, this work includes a textual critique of the biography and is accompanied by relevant biblical sources, the translation of the text and a commentary on the specific significant terms. Finally, an addendum includes facsimiles of the manuscripts that are used.

Key-words: Critical edition, Saint David, Hagiological manuscripts

Στους αγαπημένους μου παππούδες,

*Ραδή Τουμπαλίδη θεολόγο & Ελένη Ανδρίκογλου κλασική φιλόλογο,
συνομίλους πλέον τοῦ ὁσίου Δαυὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	III
Abstract	IV
Ευχαριστίες	3
Πρόλογος.....	5
Συνομογραφίες Εισαγωγής	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I	
Εισαγωγή - Γραπτές μαρτυρίες για τον βίο του οσίου Δαβίδ	9
Παρουσίαση της ιστορικής συγκυρίας	11
Ονομασία και τοποθεσία της Μονής του οσίου Δαβίδ	13
Οι τρεις αρχιεπίσκοποι Θεσσαλονίκης: Δωρόθεος, Αριστείδης, Σέργιος	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	
Μεθοδολογία	16
Ο κώδικας Berolinensis 57	18
Ο κώδικας Scorialensis Υ.Π.3	22
Ο κώδικας Lavras 644	26
Ο κώδικας Philotheou 8.....	29
Ο κώδικας Lavras 438	34
Ο κώδικας Dionysiou 52	38
Ο κώδικας Chalkensis 40	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III	
Στεμματική κατάταξη των χειρογράφων	44
Η παρούσα έκδοση	60
Εκδοτικές συνομογραφίες του κειμένου	62
Κείμενο.....	63
Νεοελληνική μετάφραση.....	79
Σχολιασμός.....	90
Επίμετρο	101
Βιβλιογραφία.....	108

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μετά την ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας μου αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τον άγιο Θεό του οποίου «ή εὐμήχανος καὶ ἐν τοῖς ἀπόροις εὖπορος σοφία»¹ μου έδειξε μέσω της παρούσης εργασίας έστω και «ἐν ἐσόπτρῳ»² «τὴν ἰσάγγελον πολιτείαν, τὴν ἀκρόρειαν τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν πνευματικὴν εὐκαρπίαν τοῦ ὁσίου Δαυὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη».

Βεβαίως οφείλω χάριτας και προς τα μέλη της τριμελούς εισηγητικής επιτροπής, την κυρία Μαρία Τζιάτζη-Παπαγιάννη, Καθηγήτρια του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, για την επιστημονική της καθοδήγηση, τον κύριο Γρηγόριο Παπαγιάννη, Καθηγητή του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, για τις καίριες παρεμβάσεις του και τον κύριο Δημοσθένη Κακλαμάνο, αναπληρωτή Καθηγητή του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, για το πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό με το οποίο με εφοδίασε από την αρχή της έρευνάς μου.

Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω:

Από το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών τον Διευθυντή κύριο Συμεών Πασχαλίδη, Καθηγητή του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, για την ευγενική χορήγηση των αγιορειτικών χειρογράφων Philotheou 8, Lavras 644, Dionysiou 52 και Lavras 438 με δικαίωμα χρήσης του κειμένου και δημοσίευσης φωτογραφιών· την υπεύθυνη του Αρχείου Μικροταινιών κυρία Άννα Λυσικάτου και την υπεύθυνη της Βιβλιοθήκης κυρία Ιωάννα Ζαΐρη για την πολύτιμη βοήθειά τους.

Την Biblioteka Jagiellońska του Uniwersytet Jagielloński της Κρακοβίας για τη χορήγηση του Βίου του οσίου Δαυίδ από τον κώδικα Berolinensis 57 με άδεια χρήσης του κειμένου και δημοσίευσης φωτογραφιών.

¹ Jo. Chrys., Ad eos qui scandalizati sunt, J.P.Migne 52, 504.

² 1 Cor. 13.12.

Τη Real Biblioteca del Monasterio de El Escorial στη Μαδρίτη για τη χορήγηση του Βίου του οσίου Δαβίδ από τον κώδικα Scorialensis Y.II.3 με δικαίωμα χρήσης του κειμένου και δημοσίευσης φωτογραφιών.

Το Institut de recherche et d'histoire des textes (IRHT) του Centre National de la recherche scientifique (CNRS) στο Aubervilliers των Παρισίων για τη χορήγηση του Βίου του οσίου Δαβίδ από τον κώδικα Chalkensis 40 με δικαίωμα χρήσης του κειμένου.

Τέλος, ευχαριστώ τόσο την οικογένειά μου όσο και τους πολύτιμους φίλους μου, τους μακράν και τους εγγύς, για τη στήριξη και την αγάπη τους όλη αυτή την περίοδο.

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Το κείμενο που εκδίδεται στην παρούσα διπλωματική μεταπτυχιακή εργασία φέρει τον τίτλο «Βίος και πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκη»³, γεγονός που οδηγεί στον χαρακτηρισμό του ως «Αγιολογικής Βιογραφίας». Βεβαίως έχει και συναξαριακό χαρακτήρα. Ὅμως δεν παύει να εἶναι Βίος. Αποτελεῖ μία διήγηση, εξιστόρηση του βίου του ὁσίου Δαυὶδ στη Θεσσαλονίκη, ὅπου «τῇ θεῖα στοιχειούμενος ἀγάπῃ, ἀγγελικῶς τὸν βίον διελήλυθεν, ἐν ὁσιότητι καὶ ἀληθείᾳ, δοξάσας τὸν Κύριον»⁴.

Το αρχέτυπο κείμενο χρονολογείται μεταξύ 715-720 μ.Χ.⁵ στη Θεσσαλονίκη. Ἐχει χαθεί ἢ δεν ἔχει εντοπιστεῖ. Ὁ Βίος ἔχει συνταχθεῖ ἀπὸ ἀνώνυμο βιογράφο. Ὅμως, ἀπὸ κανένα στοιχείο του δεν μπορεῖ να εξαχθεῖ ἀσφαλές συμπέρασμα για την ταύτιση του βιογράφου με κάποιο γνωστό πρόσωπο. Ὁ ἴδιος φαίνεται ὅτι ἀπέβλεπε στην ἐκθεση των γεγονότων που συνδέονται με τὴ δράση του ὁσίου στη Θεσσαλονίκη συνδυάζοντας τὸ ἱστορικό με τὸ ἐγκωμιαστικό στοιχείο. Παρουσιάζει τὸν ὁσιο ὡς δρῶν ἱστορικό πρόσωπο καὶ τὴ δράση του ὡς σπουδαία καὶ ἀξιωματημένη. Επιπλέον, ὁ βιογράφος δηλώνει ὅτι βασίζεται στην προφορική παράδοση των μοναχῶν τῆς μονῆς των Ἀπροΐτων καὶ εκφράζει τὴν πρόθεσή του να καταγράψει ἐν συντομίᾳ ὅλα τα ἀξιοθαύμαστα κατορθώματα του ὁσίου.

Τὸ συγκεκριμένο κείμενο ἀναζητούσαν οἱ Βολλανδιστῆς για ἀρκετὰ χρόνια. Ὁ Valentin Rose, Γερμανὸς φιλόλογος, ἀνακάλυψε τὸ πρῶτο χειρόγραφο του Βίου τὸ 1887 στην Κρατική Βιβλιοθήκη του Βερολίνου⁶. Σήμερα βρίσκεται στη Biblioteka Jagiellońska του Uniwersytet Jagielloński τῆς Κρακοβίας. Πρόκειται για τὸν κώδικα Berolinensis 57⁷. Με τὴ βοήθειά του ὁ Rose συνῆταξε τὴν πρώτη ἐκδοση με τίτλο «Leben des heiligen David von Thessalonike»⁸. Ἡ ἐκδοση του Rose συνοδεύεται ἀπὸ σύντομη περιγραφή του περιεχομένου του ἐν λόγῳ κώδικα. Ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο με

³ Βλ. Halkin, F., *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, ἐκδ. Société des Bollandistes, Bruxelles, 1957, σ.151.

⁴ Δοξαστικὸν ἔσπερινον τοῦ ὁσίου ποιηθέντος ὑπὸ ὁσίου Γερασίμου τοῦ Μικραγιαννανίτου.

⁵ Στοιχεῖα για τὴν ἀκριβῆ χρονολόγηση του ἀρχέτυπου ὡ δεν ὑπάρχουν, πράγμα που ἀναφέρεται καὶ στο κεφάλαιο «Στεμματική κατάταξη των χειρογράφων» τῆς παρούσας εργασίας, σ. 57.

⁶ Βλ. Vasiliev, A-A., *Life of David of Thessalonica*, Traditio 4, ἐκδ. Cambridge University Press, 1946, σ.115.

⁷ Βλ. Asher, A., *Die Handschriften – Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin 1890, σελ.161.

⁸ Βλ. Rose, V., *Leben des heiligen David von Thessalonike*, Berlin, 1887.

το κριτικό υπόμνημα, το υπόμνημα πηγών και οι γλωσσικές παρατηρήσεις πάνω στο κακογραμμένο κείμενο του κώδικα Berolinensis 57. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε μία δεύτερη προσπάθεια από τον Πέτρο Ν. Παπαγεωργίου. Εξέδωσε ένα άρθρο στη *Byzantinische Zeitschrift* II το 1893 με τίτλο «*Zum Leben des heiligen David von Thessalonike*⁹», όπου υπέδειξε διορθώσεις στην έκδοση του Valentin Rose. Το 1911 ο ίδιος δημοσίευσε ένα δεύτερο άρθρο με τίτλο «Νέον χειρόγραφον τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Δαυίδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη».¹⁰ Στην εισαγωγή του άρθρου αναφέρει την ύπαρξη των χειρογράφων Philotheou 8 και Lavras 644 του Αγίου Όρους, του Scorialensis Y.II.3¹¹ και του Chalkensis 40¹². Έπειτα συγκρίνει τα προαναφερθέντα χειρόγραφα με τις δικές του διορθώσεις, την έκδοση του Rose και τον κώδικα Berolinensis 57.

Το 1979 ο αρχιμανδρίτης Ειρηναίος Δεληδήμος εξέδωσε κριτικά τον Βίο του ὁσίου Δαυίδ με τίτλο «Ὁ ὁσῖος Δαυίδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη»¹³ υπό την αιγίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Παρουσιάζει αναλυτικά όλες τις πηγές που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο του ὁσίου Δαυίδ, ικανό αριθμό χειρογράφων και τα ιστορικά και πολιτικά γεγονότα που διαδραματίζονται την περίοδο της αυτοκρατορίας του Ιουστινιανού. Ακολουθεί το κείμενο και το κριτικό υπόμνημα. Στη συγκεκριμένη έκδοση χρησιμοποιήθηκαν τα χειρόγραφα Philotheou 8¹⁴, Dionysiou 52¹⁵, Scorialensis Y.II.3 και Berolinensis 57.

Ύστερα από έρευνα πολλών μηνών πιστεύω ότι παρουσιάζω μία ανανεωμένη έκδοση του Βίου του ὁσίου Δαυίδ από τη Θεσσαλονίκη. Ειδικότερα, συγκέντρωσα όλα τα χειρόγραφα που παραδίδουν τον Βίο του ὁσίου Δαυίδ. Επιπλέον χρησιμοποίησα δύο

⁹ Βλ. Papageorgiou, P. N., *Zum Leben des heiligen David von Thessalonike*, *Byzantinische Zeitschrift*, τομ. 2, 1893, σσ. 287-290.

¹⁰ Βλ. Παπαγεωργίου, Π. Ν., *Νέον χειρόγραφον τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Δαυίδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη*, Βυζαντίς: Ἐπιθεώρησις τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν ἐκδομένη κατὰ τριμηνίαν, τομ. 2, εκδ. Εταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Αθήνα, 1893, σσ. 231-234.

¹¹ Βλ. Gregorio de Andrés, *Catálogo de los códices griegos desaparecidos de la Real Biblioteca de El Escorial*, Real Biblioteca de El Escorial, 1968, σσ. 103-106.

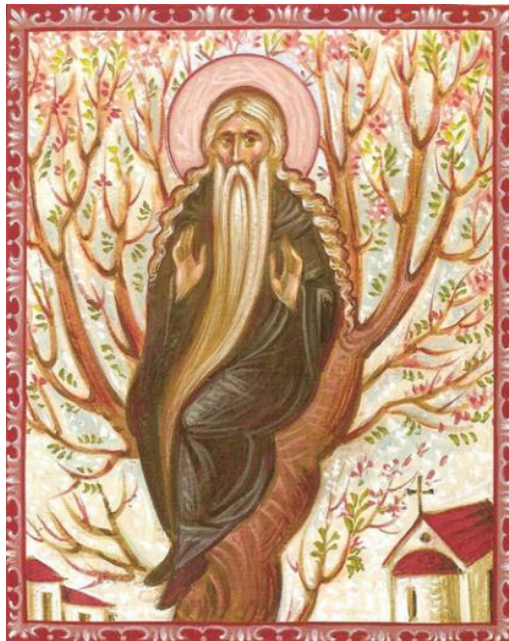
¹² Βλ. Τσακοπούλου, Αιμ., *Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, τόμ. Γ', εκδ. Πατριαρχικό Τυπογραφείο Κωνσταντινουπόλεως, Κωνσταντινούπολη, 1953, σσ. 109-115.

¹³ Βλ. Δεληδήμος, Ε., *Ὁ ὁσῖος Δαυίδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 1979.

¹⁴ Λάμπρου, Π., *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. Ιος, εκδ. Cambridge University Press, Cambridge, 1895, σ. 151.

¹⁵ Αὐτόθι, σ. 322.

χειρόγραφα που υπήρχαν μεν, αλλά δεν εμφανίστηκαν σε προηγούμενες εκδόσεις. Αυτά είναι τα χειρόγραφα Lavras 644 (12ος αι.)¹⁶ και Lavras 438 (13ος αι.)¹⁷ της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους. Προχώρησα, επίσης, σε σύντομη περιγραφή όλων των κειμένων που εντόπισα στους κώδικες κατά τη διάρκεια της έρευνας. Έπειτα, ακολούθησαν η μεταγραφή και η αντιβολή των χειρογράφων, η δημιουργία του στέμματος, το κριτικό υπόμνημα και το υπόμνημα πηγών στο οποίο προσέθεσα επιπλέον πηγές σε σχέση με τους προαναφερθέντες εκδότες. Ακόμη παρέθεσα νεοελληνική μετάφραση του κειμένου του Βίου ο οποίος μέχρι τώρα δεν είχε μεταφραστεί σε καμία σύγχρονη γλώσσα. Βεβαίως, δεν θα μπορούσα να παραλείψω και μία πραγματολογική προσέγγιση του Βίου. Τέλος, συνέλεξα όλες τις πηγές για τη ζωή και τη δράση του οσίου Δαβίδ και τα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με τον όσιο την περίοδο της αυτοκρατορίας του Ιουστινιανού.

«Ἦρθης εἰς ἀρετῶν, ἀκρόρειαν, παμμάκαρ, ἀμυγδαλῆς εἰς δένδρον, ὑψώσας σου τὸ σῶμα, Δαβὶδ καθάπερ ἄσαρκος.»

(Ἀπόστιχα ἐσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ ὁσίου ποιηθέντος ὑπὸ ὁσίου Γερασίμου τοῦ Μικραγιαννανίτου)

¹⁶ Ευστρατιάδου, Σ., *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει*, εκδ. *Librairie ancienne Honoré Champion, Paris, 1925*, σσ. 97-98.

¹⁷ Αυτόθι σ. 65.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

AASS: Acta Sanctorum.

BZ: Byzantinische Zeitschrift.

BHG: Halkin, F., *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, τόμ. I-III, εκδ. Société des Bollandistes, Bruxelles, 1957³.

BHG^{NA}: Halkin, F., *Bibliotheca Hagiographica Graeca. Novum Auctarium*, εκδ. Société des Bollandistes, Bruxelles, 1984.

J.P. Migne, *Patrologiae Graecae Cursus Completus*, εκδ. Κέντρο Πατερικών εκδόσεων, Αθήνα, 1980.

J.P. Migne, *Patrologiae Latinae, Cursus Completus*, Frères Garnier, Paris, 1880.

SEC: *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae propylaeum ad AASS Novembris*, Bruxellis, 1902.

«Διὸ Θεσσαλονίκη ἡ πόλις σου, τὰς σὰς κηρύττει ἀριστείας, δεξαμένη τοὺς ἰδρωτάς σου»

(Ἰδιόμελον Λιτῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ ὁσίου ποιηθείσης ὑπὸ ὁσίου Γερασίου τοῦ Μικραγιαννανίτου)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΡΑΠΤΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΔΑΥΙΔ

Ο όσιος Δαυίδ γεννήθηκε περίπου το 450 μ.Χ. Η αρχαιότερη γραπτή μαρτυρία από την οποία αντλούμε τις πρώτες πληροφορίες για τη ζωή του, περιέχεται στο Λειμωνάριον του Ιωάννου Μόσχου. Στο περίφημο αυτό έργο της Ασκητικής Γραμματείας έχουν συγκεντρωθεί αξιοσημείωτες διηγήσεις που άκουσαν κατά την επίσκεψή τους στα μοναστήρια της Αιγύπτου ο Ιωάννης Μόσχος και ο Σωφρόνιος Σοφιστής¹⁸. Οι προαναφερθέντες επισκέφθηκαν στην Αλεξάνδρεια το μοναστήρι του αββά Παλλαδίου στο Λιθαζόμενο¹⁹. Ο ίδιος τους πληροφόρησε τόσο για την καταγωγή του οσίου («*τῷ γένει Μεσοποταμινός*»²⁰) όσο και για μία σειρά από θαύματα, που πραγματοποίησε κατά τη διάρκεια βαρβαρικών επιθέσεων στα τείχη της Θεσσαλονίκης. Τέλος, μαθαίνουμε ότι ο όσιος ήρθε στην πόλη μαζί με έναν άλλο μοναχό, τον Αδολά («*μετὰ τοῦ ἀββᾶ Δαυιδ ἦλθεν καὶ ἄλλος μοναχὸς ὀνόματι Ἀδολᾶς καὶ αὐτὸς Μεσοποταμινός*»)²¹.

Εξίσου σημαντική πηγή για τη ζωή του είναι ο υπό έκδοση Βίος. Γράφτηκε στη Θεσσαλονίκη από ανώνυμο βιογράφο και χρονολογείται περί το 715-720 μ.Χ.²². Αγνοούνται τα σχετικά με τη γέννηση και τη δράση του οσίου πριν την εγκατάστασή του στη Θεσσαλονίκη. Το κείμενο ξεκινάει με την είσοδό του στο μοναστήρι των αγίων Θεοδώρου και Μερκουρίου («*ἀπετάξατο ἐν τῇ μονῇ τῶν ἁγίων μαρτύρων Θεοδώρου*

¹⁸ Πρόκειται για τον μετέπειτα Πατριάρχη Ιεροσολύμων Σωφρόνιο Α' (634-638 μ.Χ.).

¹⁹ Βλ. J.P.Migne PG 87c, 2920A, Τσορμπατζόγλου, Γ., *Τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Θεσσαλονίκης, Α (Ἀββακοῦμ - Λοῦππος)*, Θεσσαλονίκη, 1966, σσ. 189-198, Vasiliev A.-A., *"Life of David of Thessalonica"*, Traditio 4, Cambridge University Press, 1946, σσ. 115-143.

²⁰ Βλ. J.P.Migne PG 87c, 2921B.

²¹ Αὐτόθι, 2924A.

²² Ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τη χρονολόγηση του αρχέτυπου ω δεν υπάρχουν. Βλ. παρακάτω κεφάλαιο «*Στεμματική κατάταξη των χειρογράφων*», σσ. 54-57.

καὶ Μερκουρίου»)²³. Ἐπειτα ακολουθεῖ ἡ τριετής παραμονή του πάνω σε ἕνα δέντρο («τριετὴ χρόνον καθίσει ἐν τῷ δένδρῳ»)²⁴ καὶ ὁ ἐγκλεισμός του σε κελί.

Ὁ βιογράφος παρουσιάζει με ἐγκωμιαστικό τρόπο τα δύο θαύματα που πραγματοποίησε κατά τὴ διάρκεια του ἐγκλεισμοῦ του. Αυτά σχετίζονται με ἕναν δαιμονισμένο νέο («νεανίας τις ἔχων πνεῦμα ἀκάθαρτον»²⁵) καὶ μία τυφλή γυναίκα («γυνή τις δυστυχοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς»²⁶). Επιπλέον, δίνεται ἐμφαση στην ἀποστολή του ὁσίου στην Κωνσταντινούπολη, ὅπου πραγματοποίησε τὸ θαῦμα με τα αναμμένα κάρβουνα μπροστά στον αυτοκράτορα καὶ τὴ σύγκλητο.²⁷ Υπάρχουν ἐπίσης καὶ τρεῖς σύντομες περιγραφές τῆς ἀσκήσεώς του στο Συναξάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως²⁸, στο Μηνολόγιο του αυτοκράτορος Βασιλείου Β'²⁹ καὶ στον Συναξαριστὴ του ἁγίου Νικοδήμου του Ἀγιορείτου³⁰.

Τέλος, υπάρχουν δύο ἐγκώμια που μας πληροφοροῦν σχετικά με τὴ ζωή του. Αυτά εἶναι τὸ «Ἐγκώμιον εἰς τὸν ὄσιον Δαυὶδ» που ἐξέδωσε ὁ Βασίλης Λαούρδας τὸ 1970³¹ καὶ τὸ «Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα ἡμῶν Δαυὶδ τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ» του Μακαρίου Μακρῆ που ἐξέδωσε ὁ Ἀστέριος Ἀργυρίου³². Καὶ στα δύο ἐγκώμια παρουσιάζονται διαφορετικά στοιχεία σε ἀντίθεση με τὶς προαναφερθεῖσες πηγές. Εἰδικότερα, μαθαίνουμε ὅτι ὁ ὀσιος κατάγεται ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ Μεσοποταμία («ἐκ Θεσσαλονίκης») καὶ ὅτι ἐγένε ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρου καὶ Μερκουρίου. Τέλος, συνετέθησαν πρὸς τιμὴν του τρεῖς κανόνες που

²³ Βλ. παρούσα ἐργασία, σσ. 63-64, 17-18.

²⁴ Αὐτόθι, σ. 65, 45.

²⁵ Αὐτόθι, σ. 68, 128.

²⁶ Αὐτόθι, σ. 69, 141-142.

²⁷ Αὐτόθι, σσ. 73-74, 254-259.

²⁸ Βλ. Delehaye, H., *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris*, ἐκδ. Société des Bollandistes, Bruxelles, 1902, σσ. 771-772.

²⁹ Βλ. J.P.Migne PG 117, 512D-513A.

³⁰ Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Συναξαριστὴς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, τόμ. Γ'*, ἐκδ. Δόμος, 2005, σσ. 254-255.

³¹ Βλ. Λαούρδα, Β., *Ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς τὸν ὄσιον Δαυὶδ*, Μακεδονικά, τόμ. 10, ἐκδ. Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη, 1970, σσ. 243-255.

³² Βλ. Ἀργυρίου, Ἀστ., *Μακαρίου τοῦ Μακρῆ Συγγράμματα*, Βυζαντινὰ Κείμενα καὶ Μελέται, τομ. 25, ἐκδ. Κέντρο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 85-100.

εγκωμιάζουν τις αρετές του («*φωτοειδέστατος*»). Οι δύο ανήκουν στον Ιωσήφ τον Υμνογράφο και ο τρίτος σε ανώνυμο συγγραφέα³³.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ

Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός επιχείρησε μία σημαντική διοικητική μεταβολή, τη μεταφορά της έδρας της επαρχίας του Ανατολικού Ιλλυρικού από τη Θεσσαλονίκη στην πατρίδα του, την Πρώτη Ιουστινιανή³⁴. Από τη Νεαρά 11³⁵ πληροφορούμαστε ότι η επαρχία είχε έδρα αρχικά το Σίρμιο³⁶. Μετά την καταστροφή του από τις επιδρομές του Αττίλα το 441 μ.Χ. η έδρα μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη και παρέμεινε εκεί από το 442 μ.Χ. μέχρι το 535 μ.Χ. Το κίνητρο αυτού του νομοθετικού διατάγματος φαίνεται να είναι περισσότερο πολιτικό και λιγότερο θρησκευτικό. Ο ίδιος ο Ιουστινιανός επισημαίνει ότι κίνητρο αυτής της νομοθετικής του πράξης ήταν να εξασφαλίσει η πατρίδα του μια εξέχουσα θέση και μία όσο το δυνατόν μεγαλύτερης σημασίας παρουσία στα πλαίσια της συνολικής κρατικής οργάνωσης. Ακόμη ο αυτοκράτορας αφ' ενός πίστευε ότι η Θεσσαλονίκη βρισκόταν μακριά από την περιοχή του Ανατολικού Ιλλυρικού στον Δούναβη, ώστε να ασκεί επαρκή εκκλησιαστική διοίκηση, αφ' ετέρου επεδίωκε τη μείωση της επιρροής της Εκκλησίας της Ρώμης στην Πρώτη Ιουστινιανή. Γι' αυτό και ανυψώνει την Πρώτη Ιουστινιανή σε αρχιεπισκοπή. Η ίδρυση της νέας αρχιεπισκοπής μείωνε την έκταση της δικαιοδοσίας της αρχιεπισκοπής Θεσσαλονίκης. Έτσι ο αρχιεπίσκοπος Αριστείδης, αν και αρχικά είχε αποδεχθεί τη μεταβολή, μπροστά στη δυσαρέσκεια του λαού της Θεσσαλονίκης και του επάρχου Δομνίκου προσπάθησε να περισώσει την πολιτική και εκκλησιαστική οντότητα της

³³ Βλ. Τωμαδάκης, Ί.- Εὐτ., *Ιωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, Βίος καὶ ἔργον*, εκδ. Ἀθηνᾶ, Αθήνα, 1971, σσ. 49-102, Μαναφής, Κων.-Αγγ., *Ἀνέκδοτος κανὼν εἰς τὸν ὄσιον Δαυὶδ Θεσσαλονίκης*, τόμ. ΝΓ', εκδ. Εταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη, 2007, σσ. 541-584.

³⁴ Η Πρώτη Ιουστινιανή ήταν ρωμαϊκή πόλη την περίοδο 535-615 μ.Χ. Ιδρύθηκε από τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό Α' και υπήρξε έδρα αρχιεπισκοπής που είχε στη δικαιοδοσία της τα κεντρικά Βαλκάνια.

³⁵ Βλ. Τρωϊάνος, Σπ., *Η κωδικοποίηση του Ιουστινιανού*, Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου, τόμ 36, Αθήνα 2002, σσ. 357-376.

³⁶ Το Σίρμιο ήταν πόλη στη ρωμαϊκή επαρχία της Παννονίας. Το 294 ανακηρύχθηκε μία από τις τέσσερις πρωτεύουσες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ήταν επίσης πρωτεύουσα της επαρχίας του Ιλλυρικού και της Δεύτερης Παννονίας.

πόλης και επιδίωξε την επαναφορά της έδρας της διοίκησης του Ανατολικού Ιλλυρικού στη Θεσσαλονίκη.

Στο σημείο αυτό ζητήθηκε η βοήθεια του οσίου ως καταλληλοτέρου για τη μεταφορά του αιτήματος της επαναφοράς της έδρας του Ανατολικού Ιλλυρικού στη Θεσσαλονίκη προς τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό, διότι ο αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ισχυρίστηκε ότι δεν ήταν δυνατόν να αφήσει αδιοίκητη την πόλη και να μεταβεί στην Κωνσταντινούπολη. Μάλλον όμως υπήρχαν κάποια προβλήματα στις σχέσεις αρχιεπισκόπου και αυτοκράτορος³⁷. Ακόμη ο Αρχιεπίσκοπος Αριστείδης φοβόταν ότι το αίτημα των Θεσσαλονικέων θα εξοργίσει τον Ιουστινιανό, διότι έθιγε την ιδιαίτερη πατρίδα του, την Πρώτη Ιουστινιανή.

Η επιλογή του οσίου ήταν πράξη σύνεσης, καθώς ήταν βέβαιο ότι ο όσιος θα γινόταν δεκτός από την αυτοκράτειρα Θεοδώρα η οποία, όπως είναι γνωστό, ένωθε βαθύτατο σεβασμό προς τους ασκητές και προστάτευε τους μοναχούς. Αυτή ήταν το μόνο πρόσωπο που μπορούσε να μεταστρέψει την απόφαση του αυτοκράτορα.

Έτσι, επιλέχθηκε ο όσιος. Μετά από είκοσι χρόνια εγκλεισμού εμφανίστηκε μπροστά στον αρχιεπίσκοπο και τον λαό της Θεσσαλονίκης. Με κοινή απόφαση του ίδιου και του αρχιεπισκόπου απέπλευσε προς τη Βασιλεύουσα με δύο μαθητές του. Η αυτοκράτειρα τον υποδέχθηκε με τιμές. Όταν επέστρεψε ο Ιουστινιανός που απουσίαζε σε επίσημη τελετή, η ίδια φρόντισε να μεταστρέψει τη γνώμη του υπέρ του οσίου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να κληθεί ο όσιος στη σύγκλητο. Εκεί πήρε αναμμένα κάρβουνα στα χέρια του και άρχισε να θυμιατίζει τη σύγκλητο, χωρίς να καίγεται. Το σεβάσμιο παρουσιαστικό του οσίου και το συγκλονιστικό θαύμα δημιούργησαν κλίμα δέους και κατανύξεως, με αποτέλεσμα ο αυτοκράτορας να ικανοποιήσει πρόθυμα το αίτημά του.

Κομίζοντας τα καλά νέα ο όσιος απέπλευσε για τη Θεσσαλονίκη. Μόλις όμως το πλοίο παρέκαμψε το ακρωτήριο του Μεγάλου Εμβόλου³⁸, εκείνος παρέδωσε το πνεύμα του στον Θεό. Το γεγονός συνέβη μεταξύ των ετών 535 – 541 μ.Χ. Η είδηση της

³⁷ Βλ. Δεληδήμος, Ε., *Ο όσιος Δαβίδ ό έν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, σ. 28.: «Σύμφωνα με τη Νεαρά 11 φαίνεται η έντονη αντιπάθεια των δύο ανδρών. Αρκετές φορές ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α΄ απευθύνεται στον αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης με τρόπο αφ' ενός υποτιμητικό αφ' ετέρου εχθρικό παραλείποντας το όνομά του και χαρακτηρίζοντάς τον απλώς «επίσκοπον Θεσσαλονίκης» και όχι «άγιώτατον αρχιεπίσκοπον».

³⁸ Η τοποθεσία του ακρωτηρίου του Μεγάλου Εμβόλου βρίσκεται κοντά στο σημερινό Αγγελολάρι στην είσοδο του κόλπου της Θεσσαλονίκης.

αφίξεως του ιερού λειψάνου συγκλόνησε ολόκληρη την πόλη της Θεσσαλονίκης. Το σκηνωμά του αρχικά έμεινε στον τόπο, όπου είχαν ριχθεί παλαιότερα τα σώματα των μαρτύρων Θεοδούλου και Αγαθόποδος, στα δυτικά του λιμανιού. Ο αρχιεπίσκοπος Αριστείδης με πολλή θλίψη όρισε πάνδημη κηδεία. Το ιερό λείψανο ετάφη στη Μονή των Απροΐτων, όπου και παρέμεινε μέχρι την εποχή της λατινικής κυριαρχίας του μομφερρατικού οίκου στη Θεσσαλονίκη (1204-1222). Τότε μεταφέρθηκε στην Ιταλία. Στις 16 Σεπτεμβρίου 1978³⁹ μετά από ενέργειες του Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Παντελεήμονος Β' το λείψανο του οσίου επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη και αποτέθηκε στο καθολικό της Ιεράς Μονής της Αγίας Θεοδώρας.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΔΑΥΙΔ

Σύμφωνα με τον ανώνυμο βιογράφο ο όσιος Δαβίδ εισήλθε στη μονή των αγίων μαρτύρων Θεοδώρου και Μερκουρίου⁴⁰, γνωστή και ως μονή των «Κουκουλλιατών»⁴¹. Ως προς την τοποθεσία της πληροφορούμαστε από τον Βίο ότι βρισκόταν στο βόρειο μέρος της πόλης κοντά στο παραπόρτιο των Απροΐτων. Στο βόρειο τείχος της Θεσσαλονίκης, δυτικά της Ακρόπολης, σώζονται τα ίχνη δεκατεσσάρων

³⁹ Βλ. Vasiliev, A.-A., *"Life of David of Thessalonica"*, Traditio, τόμ., 4, εκδ. Cambrige University Press, 1946, σσ. 115-147, Loenertz, R.-J., *"Saint David de Thessalonique: sa vie, son culte, ses reliques, ses images"*, εκδ. Revue des études byzantines, 1953, σσ. 205-223, Δεληδήμος, Ε., *Ό όσιος Δαβίδ ό έν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 1979, σσ. 37-38.

⁴⁰ Βλ. Δεληδήμος Ε., *Ό όσιος Δαβίδ ό έν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 1979, σ. 21.

⁴¹ Αὐτόθι, σ. 21.

παραπορτίων⁴². Μόνο μέσα από αρχαιολογικές ανασκαφές θα καταστεί δυνατός ο προσδιορισμός της ακριβούς τοποθεσίας της μονής η οποία βρισκόταν μέσα από τα τείχη και ήταν ορατή ακόμη και από τη θάλασσα κατά τη μαρτυρία του βιογράφου.

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής του Βίου είχε επικρατήσει για τη μονή η ονομασία «τῶν Ἀπροΐτων» και από εκεί πήρε την ονομασία το ομώνυμο παραπόρτιο. Επειδή όμως στη μονή βρισκόταν ο τάφος του οσίου, ήταν φυσικό να επικρατήσει τελικώς το όνομά του, όχι μόνο για τη μονή αλλά και για ολόκληρη την περιοχή στα βόρεια τείχη της πόλης. Ο Ιωάννης Καμενιάτης αναφέρει ότι κατά την κατάληψη της πόλεως από τους Σαρακηνούς μέρος του τρομοκρατημένου λαού κρύφτηκε γύρω από το μοναστήρι του οσίου⁴³.

Μέχρι τότε υπήρχε η μονή του οσίου Δαβίδ δεν είναι γνωστό. Ίσως έχασε την παλαιότερη αίγλη της και ερημώθηκε μετά την αφαίρεση του λειψάνου κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας. Σημειωτέον ότι το σημερινό παρεκκλήσιο του οσίου δεν έχει καμία σχέση με τη μονή των Απροΐτων. Ανεγέρθηκε στα τέλη του 5ου αιώνα και χρησίμευε ως καθολικόν της μονής του προφήτου Ζαχαρίου, γνωστής ως μονής του Λατόμου.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ :

ΔΩΡΟΘΕΟΣ, ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, ΣΕΡΓΙΟΣ

Στο κείμενο του Βίου του οσίου Δαβίδ αναφέρονται τρεις αρχιεπίσκοποι της Θεσσαλονίκης, τόσο σύγχρονοι όσο και μεταγενέστεροί του. Αρχικά παρουσιάζεται ο αρχιεπίσκοπος Δωρόθεος. Πληροφορίες - κυρίως για τη δράση του - αντλούμε αφ' ενός από τις επιστολές που έχει ανταλλάξει με τον πάπα Ορμίσδα της Ρώμης⁴⁴ λόγω του Ακακιανού Σχίσματος, αφ' ετέρου από τον εξεταζόμενο Βίο⁴⁵. Δεν γνωρίζουμε

⁴² Βλ. Tafrafi, O., *Topographie de Thessalonique*, εκδ. Librairie Paul Geuthner Paris, 1913, σ.101.

⁴³ Βλ. J.P.Migne PG 109, 581C.

⁴⁴ Βλ. J.P.Migne PL 63, 371B-372D, 372D-373C, Rose, V., *Leben des heiligen David von Thessalonike*, Berlin, 1887, σ. IV.

⁴⁵ BHG 493.

πότε ανήλθε στον αρχιεπισκοπικό θρόνο. Από τον Βίο του οσίου αντλούμε σημαντικές πληροφορίες για την πολιτική και εκκλησιαστική ιστορία της πόλης κατά τη διάρκεια της διοίκησής του. Ειδικότερα, η Θεσσαλονίκη έγινε πρωτεύουσα του Ιλλυρικού και οι αρχιεπίσκοποι Θεσσαλονίκης γίνονται εκκλησιαστικοί αρχηγοί ολόκληρης της επαρχίας. Όταν απεβίωσε, τον διαδέχθηκε ο αρχιεπίσκοπος Αριστείδης.

Η αρχιερατεία του Αριστείδη υπήρξε ειρηνική, όπως φαίνεται και μέσα από τον Βίο του οσίου Δαβίδ. Μετά το 535 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός απέσπασε από την εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Αριστείδη τις βόρειες επαρχίες του Ιλλυρικού και τις υπήγαγε στη δικαιοδοσία του αρχιεπισκόπου Κατελλιανού της νεοϊδρυθείσης αρχιεπισκοπής Πρώτης Ιουστινιανής. Αρχικά, ο Αριστείδης δεν έφερε αντίρρηση. Όμως, κατόπιν προσπάθησε να διασώσει την πολιτική οντότητα της Θεσσαλονίκης με την επαναφορά της έδρας πίσω στην πόλη. Αυτό το κατάφερε με την αποστολή του οσίου Δαβίδ στην Κωνσταντινούπολη. Ο αρχιεπίσκοπος Αριστείδης αξιώθηκε να κηδεύσει τον όσιο περίπου το 540 μ.Χ. Δεν γνωρίζουμε όμως πότε ακριβώς απεβίωσε ο όσιος.

Στο τέλος του Βίου παραδίδεται το όνομα του αρχιεπισκόπου Σεργίου. Ο ίδιος ήταν ηγούμενος στη μονή των Απροΐτων, όπου ετάφη ο όσιος Δαβίδ. Σύμφωνα με τον εν λόγω Βίο ο ευσεβής πόθος του Σεργίου να έχει μέρος από το λείψανο του οσίου, τον ώθησε στο άνοιγμα του τάφου. Όμως, όταν είδε ότι το σώμα παρέμενε αναλλοίωτο, δεν τόλμησε να αποσπάσει μέρος του λειψάνου. Ο συγκεκριμένος Βίος αποτελεί μοναδική μαρτυρία για τη ζωή και τη δράση του αρχιεπισκόπου Σεργίου.⁴⁶

⁴⁶ Βλ. Δεληδήμος, Ε., *Ο όσιος Δαβίδ ό έν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 1979, σσ. 23-25, Duchesne, L., *L' illyricum ecclésiastique*, Byzantinische Zeitschrift, τομ.1, 1892, σσ. 544 - 546.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το δεύτερο κεφάλαιο της διπλωματικής μου εργασίας ασχολείται με την περιγραφή των κωδίκων. Πρώτο βήμα ήταν η αναζήτηση όλων των χειρογράφων του Βίου του οσίου Δαυίδ. Σε αυτό βοήθησαν και οι κριτικές εκδόσεις του Valentin Rose⁴⁷, του Δεληδήμου Ε.⁴⁸ και τα δύο άρθρα του Π.Ν. Παπαγεωργίου.⁴⁹ Εντόπισα στους καταλόγους⁵⁰ επτά χειρόγραφα τα οποία χρονολογούνται από τον 12ο μέχρι τον 15ο αιώνα. Αυτά είναι τα εξής:

<i>Κώδικες</i>	<i>αι.</i>
Berolinensis 57	12ος
Scorialiensis Y. II. 3	12ος
Philotheou 8	12ος
Lavras 644	12ος
Lavras 438	13ος
Dionysiou 52	13ος
Chalkensis 40	15ος

⁴⁷ Βλ. Rose, V., *Leben des heiligen David von Thessalonike*, Berlin, 1887, σσ. 3-16.

⁴⁸ Βλ. Δεληδήμος, Ε., *Ὁ ὁσιος Δαυίδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 1979, σσ. 16-19.

⁴⁹ Βλ. Papageorgiou, P. N., *Zum Leben des heiligen David von Thessalonike*, Byzantinische Zeitschrift, τομ. 2, 1893, σσ. 287-290, Παπαγεωργίου, Π. Ν., *Νέον χειρόγραφον τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Δαυίδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη*, Βυζαντίς: Ἐπιθεώρησις τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν ἐκδιδομένη κατὰ τριμηνίαν, τομ. 2, εκδ. Εταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Αθήνα, 1893, σσ. 231 - 234.

⁵⁰ Βλ. Ευστρατιάδου, Σ., *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει*, εκδ. Librairie ancienne Honoré Champion, Paris, 1925, σσ. 65, 97-98, Τσακοπούλου, Α., *Περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Τόμος Γ', Κωνσταντινούπολη, 1953, σσ. 109-115, Gregorio de Andrés, *Catálogo de los códices griegos desaparecidos de la Real Biblioteca de el Escorial*, Real Biblioteca de el Escorial, 1968, σσ. 103-106, Asher, A., *Die Handschriften – Verzeichnisse der königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin, 1890, σσ. 161-162, Λάμπρου, Π., *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. 1ος, εκδ. Cambridge University Press, Cambridge, 1895, σσ. 161-162.

Έπειτα, μελέτησα όλους τους Αθωνικούς κώδικες στο αρχείο μικροταινιών του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών και κατέγραψα τις ιδιαιτερότητες του καθενός. Επιπλέον, εντόπισα τον κώδικα Chalkensis 40 της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης στο Institut de recherche et d'histoire des textes (IRHT) του Centre National de la recherche scientifique (CNRS) στο Aubervilliers των Παρισίων, τον Scorialensis Y.II.3 στη Real Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial της Μαδρίτης και τον Berolinensis 57 στη Biblioteka Jagiellońska του Uniwersitet Jagielloński της Κρακοβίας. Και με τους κώδικες αυτούς (Chalkensis 40, Scorialensis Y.II.3 και Berolinensis 57) ακολούθησα την ίδια διαδικασία με τους Αθωνικούς κώδικες. Από όλους τους προαναφερθέντες κώδικες παρέλαβα σε ψηφιοποιημένη μορφή μόνο τις σελίδες που παραδίδουν τον Βίο του Οσίου Δαυίδ.

Μετά την ολοκλήρωση της ερευνητικής διαδικασίας επέλεξα να παρουσιάσω σε ένα ξεχωριστό κεφάλαιο όλα τα δεδομένα που αφορούσαν στην περιγραφή των κωδίκων, με σκοπό να αναδείξω αφ' ενός τη μοναδικότητα του κάθε κώδικα αφ' ετέρου την ποικιλία των κειμένων που περιλαμβάνει ο καθένας από αυτούς. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο περιλαμβάνεται ο αριθμός του κώδικα, η μονή ή το ίδρυμα που ανήκει και οι διαστάσεις του. Σημειώνονται ο συνολικός αριθμός των φύλλων, η χρονολόγησή τους, ο αριθμός των στηλών, η χαράκωση, τα παρασελίδια σχόλια, το υλικό του χαρτιού και οι στίχοι. Επισημαίνονται τα σοβαρότερα χάσματα που οφείλονται σε απώλεια φύλλων ή σε φθορές. Επίσης, προσδιορίζονται τα διακοσμητικά στοιχεία, ο αριθμός των άγραφων φύλλων, το βιβλιογραφικό σημείωμα και η στάχωση.

Ως προς την περιγραφή των κειμένων των κωδίκων προσδιόρισα τον τίτλο και τα κείμενα που περιέχονται στον κάθε κώδικα κατά σειρά και κατέγραψα τον τίτλο του κειμένου με τα φύλλα και την ημερομηνία που αντιστοιχούν σε κάθε κείμενο. Επιπλέον, πραγματοποίησα αντιπαραβολή των κειμένων με τις εκδόσεις Société des Bollandistes και συγκεκριμένα με το έργο Bibliotheca Hagiographica Graeca (BHG), όπως επίσης και με τον Patrologiae Graecae Cursus Completus. Όταν δεν υπήρχαν αναφορές στα παραπάνω έργα, γινόταν αναζήτηση σε άλλες βιβλιογραφικές πηγές.

Berolinensis 57, περγαμνή, xii αι., διαστάσεις: 30cm × 22cm, ff. 179, στήλες 2, στίχοι 28 - 29.

Ο συγκεκριμένος κώδικας αρχικά βρισκόταν στην Königliche Bibliothek zu Berlin. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο μεταφέρθηκε στη Biblioteka Jagiellońska του Uniwersitet Jagielloński της Κρακοβίας. Χρονολογείται τον 12ο αιώνα. Φέρει τον κωδικό αριθμό 57. Έχει διαστάσεις 30cm × 22cm και αποτελείται από 179 φύλλα περγαμνής. Σε όλα τα φύλλα τα κείμενα παραδίδονται σε δύο στήλες. Στον συγκεκριμένο κώδικα δεν διασώζεται τίτλος. Το χειρόγραφο είναι κατεστραμμένο και εμφανίζει στην τωρινή του κατάσταση αρκετά κενά. Παρατηρείται ότι λείπει ένα φύλλο από καθένα από τα τετράδια 32, 33, 38 και 39. Επιπλέον λείπει άλλο ένα φύλλο από τα τετράδια 46, 60, 69, 83, δύο φύλλα από τα τετράδια 89 και 90 και ένα φύλλο από τα τετράδια 98, 100, δύο φύλλα από τα τετράδια 113 και 114. Από τα άλλα τμήματα του χειρογράφου λείπουν μεμονωμένα φύλλα από τα τετράδια 128, 129, 141, 142, 146, 147, 154, 155, 157, 158, 160, 161, 173, 174. Το φύλλο 127 έχει σημειωμένο τον συνολικό αριθμό των τετραδίων που υπάρχουν μέσα στον κώδικα. Επιπλέον στο περιθώριο πάνω δεξιά αναγράφεται ο αριθμός της κάθε σελίδας.

Η χαρακωση κάθε στήλης προβλεπόταν να περιλαμβάνει είκοσι οκτώ με είκοσι εννέα σειρές περίπου. Όλα τα κείμενα είναι γραμμένα σε μικρογράμματη γραφή με εξαίρεση τους τίτλους, που είναι γραμμένοι σε μεγαλογράμματη. Λόγω της έγχρωμης φωτογράφισης διακρίνεται το χρώμα της μελάνης. Έχει χρησιμοποιηθεί μαύρο μελάνι τόσο για τον τίτλο όσο και για το κυρίως κείμενο, αν και το χρώμα στην περγαμνή φαίνεται αλλοιωμένο. Επιπλέον, περιλαμβάνει κείμενα που δεν έχουν κοινό περιεχόμενο μεταξύ τους. Παραδίδονται είκοσι «λόγοι» του Οσίου Εφραίμ του Σύρου οι οποίοι καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο κομμάτι του κώδικα. Ακολουθούν δύο «Βίοι» αγίων και μία «περίοδος». Τα κείμενα που παραδίδονται στον κώδικα κατά σειρά είναι τα εξής:

⁵¹ Βλ. Asher, A., *Die Handschriften – Verzeichnisse der königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin, 1890, σ.161-162.

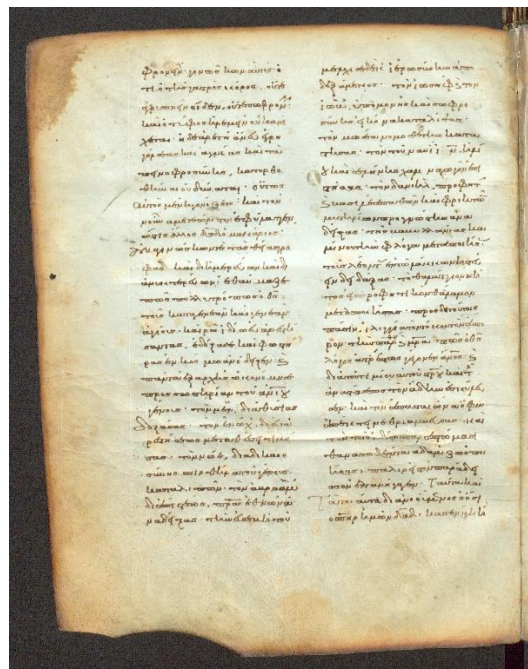
1. Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Περὶ φόβου τοῦ Θεοῦ. (1^r-29^v)⁵² → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 40-41.⁵³
2. Τοῦ αὐτοῦ, Πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐμπαθῶς διαγόντων καὶ τιμὰς ἀπαιτούντων. (29^v-35^r) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 281-297.
3. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐλεγχος αὐτοῦ καὶ ἐξομολόγησις. (35^r-54^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 74-83.
4. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τῶν παθῶν. (54^v-58^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, εκδ. Τόμος Α΄, Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 354-361.
5. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ μετανοίας. (58^r-62^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 362-374.
6. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ κατανύξεως. (62^v-66^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 375-384.
7. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος κατανυκτικός. (66^v-69^r) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 385-390.
8. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος ἕτερος. (69^r-71^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 391-399.
9. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος παραινετικός. (71^v-73^r) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 400-412.

⁵² Οι παρενθέσεις αναφέρονται στις σελίδες του κώδικα που περιλαμβάνουν τα αντίστοιχα κείμενα.

⁵³ Στο σημείο αυτό γίνεται προσπάθεια αντιπαραβολῆς των ἔργων του Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, που παραδίδονται στον κώδικα *Berolinensis 57* με το συλλογικὸ ἔργο που επιμελήθηκε ο φιλόλογος Κωνσταντῖνος Φραντζολάς. Τα υπόλοιπα κείμενα αντιπαραβάλλονται με τις εκδόσεις *Société des Bollandistes* και συγκεκριμένα με το ἔργο *Bibliotheca Hagiographica Graeca*.

10. Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς πατέρας τελειωθέντας. (77^r-80^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 9-16.
11. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος ἕτερος εἰς πατέρας τελειωθέντας. (80^v-84^r) → Φραντζολάς, Κων., εκδ. Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 17-28.
12. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος τετρασύλλαβος. (84^r-85^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 29-31.
13. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος ἑπτασύλλαβος. (85^v-85^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 32-33.
14. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ φόβου ψυχῆς. (85^v-89^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 34-43.
15. Εὐχὴ ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου Ἐφραὶμ διδασκαλίας. (89^v-89^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 44-45.
16. Τοῦ αὐτοῦ, Ὑπομνηστικόν. (89^v-92^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 46-58.
17. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ ψυχῆς, ὅταν πειράζεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. (92^v - 97^r) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Α΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 59-70.
18. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ κρίσεως καὶ κατανύξεως. (97^r - 102^r) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 386-402.
19. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ ὑπομονῆς. (102^r - 108^r) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Γ΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 309-322.
20. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ μακαρισμῶν καὶ ταλανισμῶν. (108^r - 109^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου, Τόμος Γ΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 323-326.

21. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐξομολόγησις. (109^v- 112^r) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Τόμος Β΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 71-76.
22. Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. (112^r - 114^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Τόμος Γ΄, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 404-413.
23. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ πίστεως. (114^v - 118^v) → Φραντζολάς, Κων., Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Τόμος Γ΄, Το περιβόλι της Παναγίας, Θεσσαλονίκη, 1994, σσ. 327-337.
24. Βίος τοῦ ὁσίου Δαυίδ Θεσσαλονίκης. (119^v – 126^r)→ BHG 492.
25. Περίοδοι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Προχόρου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. (127^v- 157^r) - [Σεπτεμβρίῳ Κς']→ BHG 916.

Scorialensis Υ.ΙΙ.3, περγαμνή, xii αι., διαστάσεις: 289mm x 207mm, ff. 300, στήλες 2, στίχοι 31.

Ο κώδικας *Λόγοι διάφοροι διαφόρων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας* ανήκει στη Real Biblioteca del Monasterio de San Lorenzo de El Escorial της Μαδρίτης . Φέρει τον κωδικό αριθμό Υ.ΙΙ.3, έχει διαστάσεις 289mm x 207mm και αποτελείται από τριακόσια φύλλα μεμβράνης. Όμως τα φύλλα I-IV είναι χάρτινα. Ο συγκεκριμένος κώδικας ανήκει στον Mateo Dandolo, του οποίου το όνομα εντοπίζεται στο άνω περιθώριο του φύλλου V και είναι γραμμένο τόσο στα ελληνικά όσο και στα λατινικά.

Σε όλα τα φύλλα τα κείμενα παραδίδονται σε δύο στήλες. Εξαίρεση παρουσιάζει τόσο το φύλλο 1^ν που δεν φέρει κανένα ίχνος κειμένου - πιθανόν λόγω φθοράς - όσο και το φύλλο 300^ν που είναι κενό. Ο αριθμός των σελίδων βρίσκεται στο άνω περιθώριο της αρχής κάθε φύλλου. Η χαρακωση κάθε στήλης προέβλεπε τριάντα μία σειρές. Όλα τα κείμενα είναι γραμμένα σε μικρογράμματη γραφή με εξαίρεση τους τίτλους που είναι γραμμένοι σε μεγαλογράμματη. Λόγω της έγχρωμης φωτογράφισης του χειρογράφου διακρίνεται το χρώμα του μελανιού που χρησιμοποιήθηκε. Ο τίτλος και τα διακοσμητικά στοιχεία είναι σε κόκκινο χρώμα, ενώ το κυρίως κείμενο είναι σε μαύρο χρώμα. Στα περιθώρια υπάρχουν ελάχιστες σημειώσεις, τις οποίες μπορούμε να παραβλέψουμε. Η πιο σημαντική είναι η αναγραφή της ημερομηνίας σε όλα τα κείμενα, που είναι γραμμένη πάντοτε στο επάνω περιθώριο της στήλης σε συντομογραφία. Η γραφή εδώ είναι μεγαλογράμματη. Ελάχιστα είναι τα διακοσμητικά στοιχεία του κώδικα αυτά είναι δύο ειδών. Το πρώτο είδος σχετίζεται με την ξεχωριστή γραφή του αρχιγράμματος των κειμένων. Το καθένα από αυτά τα γράμματα ο αντιγραφέας το έχει ζωγραφίσει. Το δεύτερο στοιχείο αποτελούν οι διακοσμητικές ταινίες που έχουν ζωγραφιστεί στο τέλος των κειμένων και στην αρχή των επομένων.

Ο τίτλος του κώδικα είναι «*Λόγοι διάφοροι διαφόρων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας*», χαρακτηρισμός που οδηγεί στη σκέψη πως πρόκειται για λόγους των Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας. Σύμφωνα με τον A. Ehrhard ο κώδικας περιέχει

⁵⁴ Βλ. Gregorio de Andrés, *Catálogo de los códices griegos desaparecidos de la Real Biblioteca de El Escorial*, Real Biblioteca de El Escorial, 1968, σσ. 103-106.

εορταστικούς λόγους και αγιολογικά κείμενα. Παραδίδονται εικοσιτέσσερις «λόγους» των Πατέρων της Εκκλησίας, εκ των οποίων οι δεκαπέντε ανήκουν στον άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, τρεις στον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό, ένας στον άγιο Αθανάσιο Αλεξανδρείας, ένας στον όσιο Ήσυχιο Ιεροσολύμων, ένας στον άγιο Ιωάννη, αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, ένας στον Λεόντιο Βυζάντιο, ένας στον Γρηγόριο Καισαρείας και ένας στον Κωνσταντίνο Διάκονο. Επιπροσθέτως, παραδίδονται έξι «αγιολογικά κείμενα», εκ των οποίων τα τέσσερα είναι «εγκώμια» και τα δύο είναι «Βίοι αγίων». Τα κείμενα που παραδίδονται στον κώδικα κατά σειρά είναι τα ακόλουθα:

1. Αναστασίου Σιναΐτου, Λόγος εις τόν έκτον ψαλμόν. (1-13^v)⁵⁵ - [Τῆ Ε΄ τῆς Τυροφάγου]⁵⁶ → PG 89, 1077B-1116B ⁵⁷.
2. Ιωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τό ἅγιον Πάσχα. (14-19^v) - [Τῆ Ἁγία καί Μεγάλη Κυριακῆ] → PG 52, 765-772.
3. Αθανασίου Αλεξανδρείας, Λόγος εις τό ἅγιον Πάσχα. (19^v-23) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 28, 1073B-1081A.
4. Ήσυχίου Ιεροσολύμων, Περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. (23-34^v) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 28, 1392B-1448C.
5. Ιωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος εις τὴν ἀπιστίαν τοῦ Θωμᾶ καὶ εις τὴν πίστιν αὐτοῦ. (35^r-40^v) → PG 59, 681-688.
6. Ιωάννου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Περὶ τὴν Ἀνάστασιν. (40^v-51^v)- [Κυριακῆ Β΄ τῶν Μυροφόρων] → PG 59, 635-641.
7. Ιωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὸν παραλυτικόν. (51^v-61^r) - [Κυριακῆ Κ΄ εις τὸν παράλυτον] → PG 48, 801-812.
8. Τοῦ αὐτοῦ, εις τὸν πα΄ ψαλμόν. (61^v-64^v) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς] → PG 60, 763-766.
9. Λεοντίου Βυζαντίου, Ὁμιλία εις τὴν Μεσοπεντηκοστήν. (65-72^v)- [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ]→ PG 86b, 1976C-1993B.

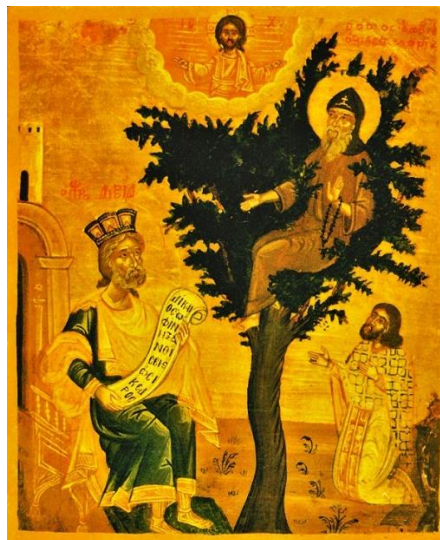
⁵⁵ Οι παρενθέσεις αναφέρονται στις σελίδες του κώδικα οι οποίες περιλαμβάνουν τα αντίστοιχα κείμενα.

⁵⁶ Οι αγκύλες αναφέρονται στις σημειώσεις των περιθωρίων.

⁵⁷ Στο σημείο αυτό γίνεται προσπάθεια αντιπαραβολῆς των κειμένων που παραδίδονται στον κώδικα Scorialensis Y.II.3 με τις εκδόσεις Société des Bollandistes και συγκεκριμένα με το έργο Bibliotheca Hagiographica Graeca και με τον Patrologiae Graecae Cursus Completus (PG). Όταν δεν υπάρχουν αναφορές στα παραπάνω έργα, γίνεται αναζήτηση σε άλλες βιβλιογραφικές πηγές.

10. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν Σαμαρεΐτιν. (72^v-80) - [Κυριακῆ Δ΄ εἰς τὴν Σαμαρίτην] → PG 59, 535-542.
11. Τοῦ αὐτοῦ, Περί τυφλοῦ καὶ Ζακχαίου. (80-92^v) → PG 59, 599-606.
12. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (92^v-102^r) - [Τῆ Ε΄ τῆς Ἀναλήψεως] → PG 50, 441-452.
13. Γρηγορίου Καισαρείας πρεσβυτέρου, Λόγος εἰς τοὺς Ἐνεήκοντα καὶ ἑννέα Θεοφόρους Πατέρας καὶ εἰς Κωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον Βασιλέα. (102^r-111^v) - [Κυριακῆ ς΄ τῶν ἁγίων Πατέρων] → PG 111, 420A-440A.
14. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Περί ὑπομονῆς. (111-118^v) – [Σαββάτω πρὸ τῆς Ν΄ τῶν ψυχῶν] → PG 60, 723-730.
15. Τοῦ αὐτοῦ, Περί τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς II. (118^v-127^v) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 50, 463-470.
16. Τοῦ αὐτοῦ, Περί τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς I. (127^v-133^v)- [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 50, 453-463.
17. Κωνσταντίνου Διακόνου, Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἁγίους Πάντας. (133^v-144^v) → PG 88, 480A-528D, BHG 1191.
18. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἁγίους Πάντας. (145^v- 170^v) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 50, 705-712.
19. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. (177^v-188^v) - [Μηνὶ Δεκεμβρίῳ] → PG 96, 816A-816B.
20. Γρηγορίου Πάπα II, Ἐπιστολὴ I πρὸς τὸν Λέοντα Ἰσαυρον. (199^v-207^v) - [Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας] → ed. E. Caspar, in Zeitchrift für Kirchengeschichte, 52, 1933, p.72-84, cf.p.30; Mansi, XII, σσ. 959-974.
21. Γρηγορίου Πάπα II, Ἐπιστολὴ II πρὸς τὸν Λέοντα Ἰσαυρον. (199^v-207^v)- [Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας] → ed. E.Caspar, op.cit.,p. 84-89, XII, 975-982; BHG 1387d.
22. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. (210^v-217^v) - [Μηνὶ Μαρτίῳ] → PG 96, 648B-661A.
23. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. (217^v-224^r) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 62, 763-770,
24. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. (224^v-227^r) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 50, 79-796.
25. Μεγάλου Ἀθανασίου, Λόγος εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ. (227^r-231^v)- [Τῆ Ε΄ τῆς Ἀναλήψεως] → PG 28, 1092C-1100D.

26. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (231^v-234^v) - [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 52, 797-802.
27. Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (234^f-238^v)- [Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ] → PG 64, 45-48.
28. Ἰωάννου μητροπολίτου Εὐχαΐτων, Ἐγκώμιον εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας. (238^f-252^v)- [Μηνὶ Ἰανουαρίῳ] → P. de Lagarde, Iohannis Euchaitorum opera, Göttingen, 1881, p.106-109, BHG 747.
29. Ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον. (252^f-263^v) - [Μηνὶ Ἀπριλίῳ ΚΓ'] → BHG 682.
30. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ὁμιλία εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην Χρυσόστομον. (264^v-273^f)- [Μηνὶ Ἰανουαρίῳ ΚΖ'] → PG 96, 761A- 781B, BHG 879.
31. Βίος τοῦ Ἁγίου Ἀνατολίου. (281^v-290^v)- [Μηνὶ Ἰουλίῳ ΙΑ'] → BHG 92.
32. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δαβὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκῃ. (290^v-300)→ BHG 493.

«Δαβὶδ τὴν πραότητα, Πάτερ τοῦ Προφητάνακτος, ὡς τὴν κλησιν ἔχων ἐμμήσω. ὄθεν τοῖς πᾶσι πρῶτος καὶ μέτριος, καὶ διαπρεπὴς ὄφθης σοφῆ, ὡς φωτὸς ἀνάπλεως, ἐπιπνοίας τοῦ Πνεύματος.»
 (Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ ὁσίου ποιηθέντος ὑπὸ ὁσίου Γερασίμου τοῦ Μικραγιαννανίτου)

Μεγίστης Λαύρας 644, μεμβράνη xii αι., διαστάσεις: 38cm × 28cm, ff. 381, στήλες 2, στίχοι 30.

Ο κώδικας *Βίοι αγίων τῶν μηνῶν Μαΐου, Ἰουνίου, Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου* ανήκει στην Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας. Ο κώδικας φέρει τον αριθμό 644, έχει διαστάσεις 38cm × 28cm και αποτελείται από τριακόσια ογδόντα ένα φύλλα μεμβράνης. Στην πρώτη σελίδα του κώδικα (1^r) απουσιάζει η αρχή του κειμένου. Έτσι ο κώδικας χαρακτηρίζεται ως ακέφαλος. Ανάμεσα στα φύλλα 63^v και 64^v εντοπίστηκε ένα πρόσθετο γραμμένο φύλλο χωρίς αρίθμηση σελίδων. Μετά τη σελίδα 86^v συναντάμε τη σελίδα 95^v. Τα φύλλα που απουσιάζουν (87^v-94^r) εντοπίζονται ανάμεσα στα φύλλα 101^r και 103^r. Γίνεται σαφές ότι σε κάποια φάση της ιστορίας του κώδικα ήταν διαλυμένος και έγινε απρόσεκτη αναδιάταξη των φύλλων του. Σε όλα τα φύλλα το κείμενο παραδίδεται σε δύο στήλες. Όλα τα κείμενα είναι γραμμένα σε μικρογράμματη γραφή, όπως και οι τίτλοι των κειμένων. Ο αριθμός των σελίδων βρίσκεται στο άνω περιθώριο της αρχής κάθε φύλλου. Στα περιθώρια υπάρχουν σημειώσεις. Ειδικότερα στα φύλλα 68^r, 69^r, 72^r, 74^r, 75^r, 76^r, 76^v, 81^r, 112^r, 126^r, 146^r εντοπίστηκαν παρασελίδια σχόλια, ενώ στο φύλλο 356^v το εξής σχόλιο: «*Εσπούδασε δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς γραφῆς τῶν τοιούτων βιβλίων ὑπέιζας τῷ προστάγματι τοῦ θειοτάτου καθηγουμένου μοναχός τις τὴν κλήσιν Ἰωαννίκιος καὶ τῆς ἀπάντων εὐχῆς ὑμῶν τῶν ἐντυγχανόντων ταῖς ἱεραῖς ταύταις βίβλοις ὁ τοιοῦτος ἐπιδεής ἐστι καὶ προσετέθη ἐν τῇ ἱερᾷ ἡμῶν Λαύρα*» και η αναγραφή της ημερομηνίας, στην οποία αναφέρεται το κάθε κείμενο του κώδικα.

Ελάχιστα είναι τα διακοσμητικά στοιχεία του κώδικα. Το πρώτο είδος σχετίζεται με την ξεχωριστή γραφή του αρχιγράμματος των κειμένων. Το καθένα από αυτά τα γράμματα έχει ζωγραφιστεί με περίτεχνο τρόπο. Το δεύτερο στοιχείο αποτελούν οι διακοσμητικές ταινίες που έχουν ζωγραφιστεί στην αρχή των κειμένων πάνω ακριβώς από τον τίτλο. Αυτές εντοπίζονται σε δεκατρία κείμενα που βρίσκονται στα φύλλα: 6^r, 64^r, 78^r, 103^r, 125^v, 160^v, 193^v, 207^r, 240^v, 308^r, 312^r. Ο κώδικας περιέχει ποικιλία κειμένων. Παραδίδονται τρεις «λόγοι», ένα «ἐγκώμιον», ένα «ὑπόμνημα», δύο «διηγήσεις», μία «ἄθλησις», τέσσερα «μαρτύρια», δύο «βίοι», από τους οποίους ο ένας

⁵⁸ Βλ. Ευστρατιάδου, Σ., *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει*, εκδ. Librairie ancienne Honoré Champion, Paris, 1925, σσ. 97-98.

περιλαμβάνει και ένα μαρτύριο. Τέλος παραδίδονται τρία κείμενα με τίτλο «βίος και πολιτεία». Συγκεκριμένα τα κείμενα που παραδίδονται στον κώδικα κατά σειρά είναι τα ακόλουθα:

1. Βίος και πολιτεία τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου (1^v-5^v)⁵⁹ → BHG 168⁶⁰.
2. Βίος και πολιτεία και θαυμάτων διήγησις τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν και θαυματουργοῦ Παχωμίου (6^v-63^v) → BHG 1400.
3. Μαρτύριον τῶν ἁγίων και ἐνδόξων μαρτύρων Μανουήλ, Σαβέλ και Ἰσμαήλ, μαρτυρησάντων ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου. (64^f-78^f) - [Μηνὶ Ἰουνίῳ ΙΖ']⁶¹ → BHG 1024.
4. Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σαμψῶν τοῦ ξενοδόχου. (79^v-103^v) → BHG^{NA} 1614.
5. Ὑπόμνημα διαλαμβάνον μερικῶς τοὺς ἀγῶνας και ἄθλα και ἀποδημίας και τελείωσιν τῶν ἁγίων και κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου και Παύλου. (103^f-125^f) → BHG 1493.
6. Μαρτύριον τοῦ Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου. (126^v-160^f) → BHG 1579.
7. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος τοῦ Παντελεήμονος. (161^v-184^f) → BHG 1414.
8. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Καλλινίκου. (185^v-207^v) → BHG 286y.
9. Διήγησις Ἰωσήπου εἰς τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων και ἐνδόξων Μακκαβαίων. (207^f-240^v) → BHG 1006.
10. Λόγος διαλαμβάνων ἀπὸ τῆς σεβασμίας γεννήσεως και ἀνατροφῆς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς θεοπρεποῦς γεννήσεως Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν και ὅσα μέχρι τῆς ζωηφόρου αὐτῆς συνέδραμε τελευτῆς πρὸς ἔτι και περὶ τῆς φανερώσεως τῆς τιμίας αὐτῆς ἐσθῆτος και ὅπως ὁ μέγας οὗτος πλοῦτος Χριστιανοῖς τεθησαύρισται. (241^f-286^f) - [Μηνὶ Αὐγούστῳ ΙΕ'] → BHG 1047.
11. Διήγησις πάνυ και θαυμαστὴ και ψυχοφελὴς ἀπὸ διαφορῶν ἀθροισθεῖσα ἱστοριῶν περὶ τῆς πρὸς Αὐγαρον ἀποσταλείσης ἀχειροποιήτου θείας εἰκόνος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν και ὡς ἐξ Ἐδέσσης μετεκομίσθη πρὸς τὴν

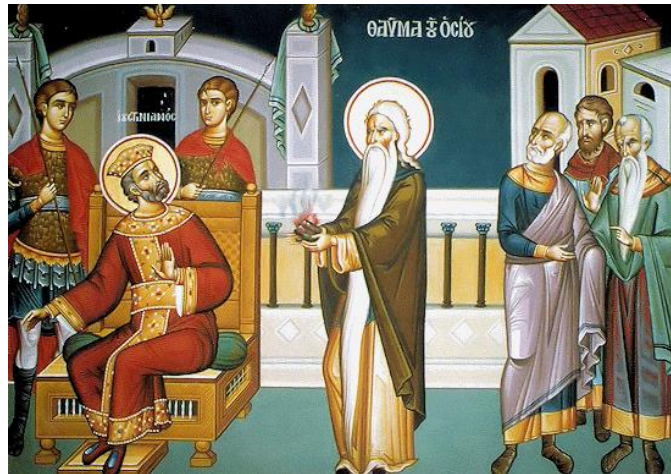
⁵⁹ Οι παρενθέσεις αναφέρονται στις σελίδες του κώδικα οι οποίες περιλαμβάνουν τα αντίστοιχα κείμενα.

⁶⁰ Στο σημείο αυτό γίνεται προσπάθεια αντιπαραβολῆς των κειμένων που παραδίδονται στον κώδικα Lavras 644 με τις εκδόσεις *Société des Bollandistes* και συγκεκριμένα με το ἔργο *Bibliotheca Hagiographica Graeca*.

⁶¹ Οι αγκύλες αναφέρονται στις σημειώσεις των περιθωρίων.

πανευδαίμονα ταύτην καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων. (287^v-308^r)- [Μηνὶ Αὐγούστῳ Ις´] → BHG 794.

12. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ἀχειροποιήτου θείας εἰκόνης Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὅπως ἐτιμᾶτο ἐν Ἐδέσσει τῇ πόλει παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων. (308^r-311^v) → BHG 796.
13. Λόγος διαλαμβάνων τὰ περὶ τῆς γεννήσεως, ἀνατροφῆς καὶ ἀποτομῆς τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς τιμίας αὐτοῦ κεφαλῆς. (312^r-341^r) → BHG 835.
14. Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον τὸν Στρατηλάτην. (341^v-356^r)- [Μηνὶ Ἰουνίῳ Κ´]→ BHG 1753.
15. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκῃ. (357^v-364^r) → BHG 493.
16. Βίος καὶ μαρτύριον τῆς ἁγίας ὁσιομάρτυρος Φεβρωνίας [Μηνὶ Ἰουνίῳ ΚΕ´]- (364^r- 381^v) → BHG 659f.
17. Μαρτύριον τῶν ἁγίων κορυφαίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ Πέτρου καὶ Παύλου (381^v) → BHG 1491.

«...ὁ δὲ τρισμακάριος Δαυὶδ ἀνθρακίαν αἰτησάμενος καὶ δεξάμενος αὐτὴν εἰς τὰς ἁγίας αὐτοῦ παλάμας, εἰσήει θυμῶν τὸν τε βασιλέα καὶ πᾶσαν τὴν θεοφιλῆ σύγκλητον... »

Φιλοθέου 8, περγαμνή, XII αι., διαστάσεις: 28,5cm × 19cm, ff.323, στήλες 2, στίχοι 36.

Ο κώδικας *Βίοι και μαρτύρια αγίων του μηνός Ιουνίου* ανήκει στη μονή Φιλοθέου του Αγίου Όρους και χρονολογείται τον 12ο αιώνα. Ο κώδικας φέρει τον αριθμό 8, έχει διαστάσεις 28,5cm × 19cm και αποτελείται από τριακόσια είκοσι τέσσερα φύλλα περγαμνής. Ωστόσο, η τελευταία σελίδα που παρουσιάζει κείμενο και στις δύο στήλες είναι η 323^v, χωρίς να ολοκληρώνεται το περιεχόμενο. Ακολουθεί άλλο ένα φύλλο στο οποίο διακρίνονται κάποια γράμματα στο περιθώριο, ο αριθμός είκοσι τέσσερα στην άνω αριστερή γωνία και η αρχή μερικών σειρών της αριστερής στήλης της σελίδας. Έτσι, εικάζεται ότι ο κώδικας είναι κολοβός και τελευταία σελίδα είναι η 324^f.

Σε όλα τα φύλλα το κείμενο παραδίδεται σε δύο στήλες. Εξαίρεση παρουσιάζει η σελίδα 1^r στη δεξιά στήλη της οποίας μπορούν να διαβαστούν μερικά γράμματα ή κάποιες λέξεις στην αρχή των στίχων, καθώς και τα φύλλα 194 και 230 τα οποία δεν φέρουν κανένα ίχνος κειμένου - ίσως λόγω φθοράς. Όλα τα κείμενα είναι γραμμένα σε μικρογράμματη γραφή με εξαίρεση τους τίτλους οι οποίοι είναι γραμμένοι σε μεγαλογράμματη. Στα περιθώρια υπάρχουν ελάχιστες σημειώσεις τις οποίες ούτε μπορούμε να παραβλέψουμε ούτε αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του κειμένου. Η πιο σημαντική είναι η αναγραφή της ημέρας στην οποία αναφέρεται το κείμενο που ακολουθεί.

Η ημερομηνία είναι γραμμένη πάντοτε στο άνω περιθώριο της στήλης στην οποία αρχίζει το αναφερόμενο κείμενο. Η γραφή εδώ είναι μεγαλογράμματη και υπάρχουν συντομογραφίες. Ο αριθμός των σελίδων βρίσκεται στο άνω περιθώριο της αρχής κάθε φύλλου.

Ελάχιστα είναι τα διακοσμητικά στοιχεία του κώδικα. Το πρώτο είδος σχετίζεται με την ξεχωριστή γραφή του αρχιγράμματος των κειμένων. Το καθένα από αυτά ο αντιγραφέας δεν το έχει απλώς γράψει, αλλά το έχει ζωγραφίσει. Το δεύτερο στοιχείο αποτελούν οι διακοσμητικές ταινίες που έχουν ζωγραφιστεί στο τέλος κάποιων

⁶² Λάμπρου, Π., *Κατάλογος των εν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. 1ος, εκδ. Cambridge University Press, Cambridge, 1895, σ. 151.

κειμένων. Αυτές εντοπίζονται μόνο σε εννέα κείμενα τα οποία βρίσκονται στα φύλλα 177^v, 192^r, 229^r, 243^r, 253^r, 267^r, 304^r, 309^r, 320^r.

Ο κώδικας περιλαμβάνει ποικιλία κειμένων. Ειδικότερα, παραδίδονται δεκαπέντε «ἀθλήσεις», μία εκ των οποίων χαρακτηρίζεται σύντομη, ενώ άλλη μία φέρει τον σύνθετο τίτλο «περίοδοι καὶ ἄθλησις». Ακόμη εμπεριέχονται τρία «ἐγκώμια», μία «ὑπόθεσις», μία «ἐρμηνεία» σε συνδυασμό με τους λόγους ενός αγίου, ένας λόγος για το «γενέσιον» του Ιωάννου Προδρόμου, μία «διήγησις» και τέσσερις βίοι. Από τους τελευταίους βίους οι δύο χαρακτηρίζονται σύντομοι και ένας άλλος περιλαμβάνει ένα θαύμα. Τέλος παραδίδονται ακόμη οκτώ κείμενα με τίτλο «βίος καὶ πολιτεία», από τα οποία τα τρία έχουν κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Ο ένας περιλαμβάνει μία «διήγησιν», ο δεύτερος είναι «διήγησις» σε επιτομή και άλλος ένας συνοδεύεται από μία «διήγησιν» θαυμάτων. Συγκεκριμένα τα κείμενα που παραδίδονται στον κώδικα κατά σειρά είναι τα ακόλουθα:

1. Ἄθλησις τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ, Ἰουστίνου, Χαρίτωνος καὶ Χαριτοῦς, Εὐελ<πίστου>, Ἰέρακος, Παίωνος καὶ Λιβεριανοῦ, ἀθλησάντων ἐν Ρώμῃ [...] (1^r-126^v)⁶³ → BHG 973⁶⁴.
2. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Λουκιλλιανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ νηπίων, Κλαυδίου, Ὑπατίου, Διονυσίου καὶ Παύλου (126^v-129^r) – [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Γ´]⁶⁵ → BHG 999a.
3. Ἄθλησις τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μάρτυρος Παύλης. (129^r-132^r) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → BHG 998y.
4. Βίος καὶ πολιτεία τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων, γενομένων ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλ<ε>ίῳ πόλει Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου· ἐν ταυτῷ δὲ μερικῶς καὶ ὁ βίος τοῦ εὐσεβοῦς καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου, γινομένου βασιλέως ἡμῶν καὶ διήγησις περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας πρώτης συνόδου. (132^r-146^v) – [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Δ´] → BHG 1279.
5. Ἄθλησις τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν Μαρκιανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων μαρτύρων. (146^v-147^r) – [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Ε´] → BHG 1029.

⁶³ Οι παρενθέσεις αναφέρονται στις σελίδες του κώδικα οι οποίες περιλαμβάνουν τα αντίστοιχα κείμενα.

⁶⁴ Στο σημείο αυτό γίνεται μια προσπάθεια αντιπαραβολῆς των κειμένων που παραδίδονται στον κώδικα Philotheou 8 με τις εκδόσεις Société des Bollandistes και συγκεκριμένα με το ἔργο *Bibliotheca Hagiographica Graeca*. Ὅπου δὲν γίνεται αναφορά στο παραπάνω ἔργο, ἐπεται ἀναζήτηση καὶ παράθεση ἄλλων βιβλιογραφικῶν παραπομπῶν.

⁶⁵ Οι ἀγκύλες ἀναφέρονται στις σημειώσεις των περιθωρίων.

6. Βίος και πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Εὐσταθίου, ἀρχιεπισκόπου πατριάρχου Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης. (147^r-148^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ς'] → BHG 644.
7. Βίος και πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου, ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας. (148^v-152^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Ζ'] → BHG 2095.
8. Ἄθλησις τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Θεοδώρου, τοῦ στρατηλάτου. (148^r-158^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Ζ'] → BHG 1750.
9. Βίος ἐν συντόμῳ καὶ θαῦμα τοῦ ἀγίου Κορνηλίου τοῦ ἑκατοντάρχου. (158^r-160^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Θ'] → BHG 371.
10. Ἄθλησις τῶν ἀγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης. (160^r-163^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Ι'] → BHG 50.
11. Περίοδοι καὶ ἄθλησις τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Βαρνάβα, ἐνὸς ὄντος τῶν ἐβδομήκοντα. (163^v-166^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Ζ'] → BHG 225.
12. Βίος και πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου, τοῦ ἐρημίτου, ἱστορηθεὶς παρὰ Παφνουτίου μοναχοῦ καὶ ἀναχωρητοῦ. (167^r-174^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΙΒ'] → BHG 1379.
13. Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, ἀρχιεπισκόπου Σελευκείας, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον προφήτην Ἐλισσαῖον καὶ εἰς τὴν Σωμανίτην. (174^v-177^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΙΑ'] → BHG 1582.
14. Βίος ἐν συντόμῳ τοῦ ἀγίου Ἀμῶς, τοῦ προφήτου, πατρὸς τοῦ ἀγίου Ἡσαίου. (177^r-177^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΙΕ'] → BHG ^{NA} 71.
15. Τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου γενομένου Κύρρου, ὑπόθεσις τῆς προφητείας τοῦ μεγάλου Ἀμῶς. (177^r-177^r) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → Canivet, P., Théodore de Cyr. Thérapeutique des maladies helléniques, τόμος 1, εκδ. Cerf, Paris 1958.
16. Ἑρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Ἀμῶς. (178^v-192^r) → PG 81, σσ. 1663B-1708C.
17. Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας διήγησις ἐν ἐπιτομῇ τοῦ τε βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ ἀγίου Τύχωνος, ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος. (192^r-229^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Ιζ'] → BHG 1859.
18. Ἄθλησις τῶν ἀγίων καὶ καλλινίκων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, Μανουήλ, Σαβέλ καὶ Ἰσμαήλ. [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → BHG ^{NA} 1023.
19. Ἄθλησις τῶν ἀγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, Λεοντίου, Ὑπάτου καὶ Θεοδούλου. (233^r-240^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΙΗ'] → BHG 986a.

20. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ζωσίμου. (240^v-243^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΙΗ'] → BHG 1888.
21. Βίος τοῦ ἁγίου ἱεράρχου καὶ ὁμολογητοῦ Εὐσεβίου, ἐπισκόπου Σαμοσάτων. (243^r-246^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Κ'] → BHG 637.
22. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἰουλιανόν. (246^r-253^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΑ'] → PG 50, 665-676.
23. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἐν Κιλικίᾳ μαρτυρήσαντος. (253^r-258^r) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → BHG 965.
24. Ἄθλησις τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, Ζήνωνος καὶ Ζηναῖ. (258^r-262^v) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → BHG 1887 καὶ Aland, K. – Black, M.- Martini, C. M.- Metzger, B. M- Wikgren, A., The greek New Testament, εκδ. Württgart Bible Society, Stuttgart 1968, σελ. 739-743 καὶ Scherman, T., Prophetarum vitae fabulosae, εκδ. Teubner, Leipzig 1907, σσ. 118-126.
25. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, ἐπισκόπου γενομένου Γοθθίας. (262^v-265^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΒ'] → BHG 891.
26. Ἄθλησις ἐν συντόμῳ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Συμεῶν, ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων, τοῦ συγγενοῦς τοῦ Κυρίου. (265^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΓ'] → BHG 2410.
27. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Χρυσοστόμου, λόγος εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ ἁγίου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. (265^v-267^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΔ'] → PG 50, 787-790.
28. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου, ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν προφήτην καὶ πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν τοῦ Χριστοῦ. (268^r-291^r) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → PG 87c, 3321A- 3354D.
29. Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ ὀσίου καὶ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη. (291^r-298^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΒ'] → BHG 493.
30. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου καὶ θαυματουργοῦ πατρὸς ἡμῶν Σαμψών, τοῦ ξενοδόχου, πρεσβυτέρου καὶ σκευοφύλακος, γεγονότος τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. (298^r-304^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΖ'] → BHG 1615.
31. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου ἱερομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Βασιλείου, πρεσβυτέρου. (304^r-309^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΗ'] → BHG 242.

32. Ἄθλησις τῶν ἁγίων κορυφαίων καὶ ἐνδόξων ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, Πέτρου καὶ Παύλου. (309^f-320^f)- [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΘ'] → BHG 1493.
33. Τοῦ ἐν ἁγίοις π(ατρὸς) ἡμῶν Ἰωάννου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ «ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκὶ ἄγγελος σατὰν, ἵνα με κολαφίζῃ καὶ εἰς τὸ ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου, ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται». (320^f-324^f) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → PG 47, 423-494.

«Ἐφυε μὲν γὰρ τὸ δένδρον ἐν ᾧ ἐκαθέζου τοῖς φύλλοις, ὑπερέφυες δὲ τῇ ἀρετῇ, μακάριε.»

Μεγίστης Λαύρας 438, μεμβράνη, xiii αι., διαστάσεις: 28,5cm × 19cm, ff.194, στήλες 2, στίχοι 36.

Ο κώδικας *Βίοι αγίων του Μηνός Φεβρουαρίου, Μαρτίου, Απριλίου, Μαΐου, Ιουνίου* ανήκει στην Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας. Φέρει τον κωδικό αριθμό 438, έχει διαστάσεις 38cm × 28cm και αποτελείται από εκατόν ενενήντα πέντε φύλλα περγαμηνής. Χρονολογείται τον 13ο αιώνα. Τα κείμενα παραδίδονται σε δύο στήλες. Τα φύλλα 1^r-4^r είναι κενά. Ωστόσο, από τις σελίδες 194^v-195^v⁶⁷ απουσιάζει η αρχή του κειμένου. Έτσι, ο κώδικας χαρακτηρίζεται ως ακέφαλος. Η χαράκωση κάθε στήλης προβλέπει περίπου τριάντα έξι σειρές. Όλα τα κείμενα είναι γραμμένα σε μικρογράμματη γραφή με εξαίρεση τους τίτλους οι οποίοι είναι γραμμένοι σε μεγαλογράμματη. Ο αριθμός των σελίδων βρίσκεται στο άνω περιθώριο της αρχής κάθε φύλλου.

Στα περιθώρια υπάρχουν ελάχιστες σημειώσεις, τις οποίες δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και δεν αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του κειμένου. Οι πιο σημαντικές είναι η αναγραφή της ημέρας στην οποία αναφέρεται το κείμενο που ακολουθεί και κάποια παρασελίδια σχόλια στα φύλλα: 4^r, 104^r, 122^v, 122^r, 124^v, 158^r, 173^v. Ελάχιστα είναι τα διακοσμητικά στοιχεία του κώδικα: αυτά είναι δύο ειδών. Το πρώτο είδος σχετίζεται με την ξεχωριστή γραφή του αρχιγράμματος των κειμένων. Τα αρχιγράμματα ο αντιγραφέας τα έχει ζωγραφίσει επιμελώς και εντοπίζονται σε τριάντα τρία κείμενα τα οποία βρίσκονται στα φύλλα 4^r, 7^v, 11^r, 15^v, 18^r, 21^v, 23^r, 25^v, 30^v, 35^r, 37^r, 42^v, 44^r, 48^v, 54^v, 58^r, 61^v, 78^v, 85^r, 104^r, 109^r, 119^r, 121^r, 130^r, 133^r, 143^r, 154^v, 158^r, 166^r, 173^v, 176^v, 178^r. Στον συγκεκριμένο κώδικα παραδίδονται δώδεκα «μαρτύρια», έξι «λόγοι», τέσσερις «βίοι», πέντε «εγκόμια», δύο «εύρέσεις», δύο «ύπομνήματα» και μία «ἄθλησις». Τέλος, παραδίδονται επτά κείμενα με τίτλο «βίος και πολιτεία», από τα οποία το ένα περιλαμβάνει και μία διήγηση θαυμάτων.

⁶⁶ Βλ. Ευστρατιάδου, Σ., *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει*, εκδ. Librairie ancienne Honoré Champion, Paris, 1925, σ. 35.

⁶⁷ Η σελίδα 195^r φαίνεται ότι έχει κοπεί από τον συγκεκριμένο κώδικα.

Συγκεκριμένα τα κείμενα που παραδίδονται στον κώδικα κατά σειρά είναι τα ακόλουθα:

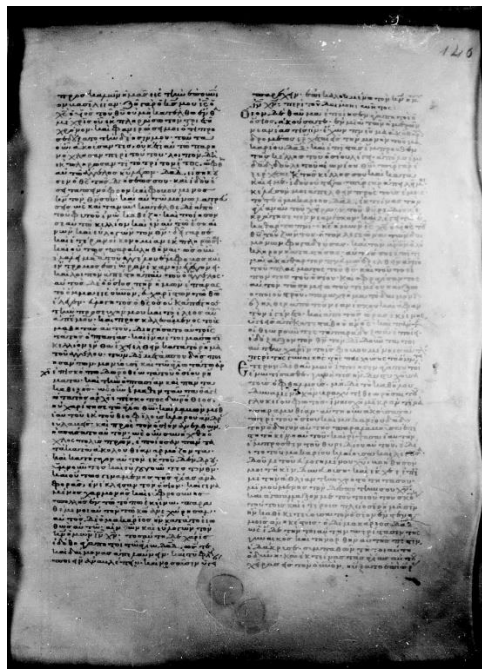
1. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Τρύφωνος.(4^v-7^v)⁶⁸→ BHG 1850⁶⁹.
2. Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος, Λόγος εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον. (7^v-11^r) → BHG 1961.
3. Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ ἁγίου Παρθενίου ἐπισκόπου Λαμψάκου. (11^r-15^v) → BHG 1422.
4. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου. (15^v-18^r)→BHG 1750.
5. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νικηφόρου.(18^r-21^v) → BHG 1331.
6. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βλασίου.(21^v-23^r)→ BHG 276.
7. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Μελέτιον Ἀντιοχείας καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν συνελθόντων. (23^r-25^r) → BHG 1244.
8. Βίος τοῦ ὁσίου Μαρτινιανοῦ. (25^r-30^v) → BHG 1177.
9. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος. (30^v-33^r) → BHG 1762.
10. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μητροφάνους, μητροπολίτου Σμύρνης, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Πολύκαρπον. (33^r -35^v)→ BHG 1563.
11. Ἡ εὔρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου. (35^v -37^r) → BHG 836.
12. Μαρτύριον τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων. (37^r-41^r) → BHG 1214.
13. Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τεσσαράκοντα μαρτύρων. (42^v-44^r) → BHG 1216b.
14. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, Λόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. (44^r-48^v)→ BHG 1093.
15. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, Βίος ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. (48^v-54^v) → BHG 1042.
16. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. (54^v-58^v) → BHG 670.
17. Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Βασιλέα, ἐπίσκοπον Ἀμασειάς. (58^v-61^v)→ BHG 240.

⁶⁸ Οἱ παρενθέσεις αναφέρονται στις σελίδες του κώδικα οι οποίες περιλαμβάνουν τα ἀντίστοιχα κείμενα.

⁶⁹ Στο σημεῖο αὐτὸ γίνεται προσπάθεια ἀντιπαραβολῆς τῶν κειμένων που παραδίδονται στον κώδικα Lavras 438 με τις ἐκδόσεις Société des Bollandistes καὶ συγκεκριμένα με τὸ ἔργο *Bibliotheca Hagiographica Graeca*.

18. Προχόρου ἐνὸς τῶν ἑπτὰ διακόνων καὶ μαθητοῦ γεγονότος Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου περὶ τῶν αὐτοῦ θαυμάτων καὶ τοῦ κηρύγματος, συγγραφῆς τε τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς αὐτοῦ μεταστάσεως. (61^v-78^v) → BHG 916.
19. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου τοῦ μεγάλου. (78^v-85^f) → BHG 168.
20. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Παχωμίου. (85^f-104^v) → BHG 1400.
21. Πέτρου τοῦ ἁγιοτάτου ἐπισκόπου Ἰταλίας χώρας Δάφνης τῆς Συρίας, Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου. (104^v-109^f) → BHG 311.
22. Βίος τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης. (109^f-119^v) → BHG 364.
23. Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἄσκησις τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν ἐν θαυμα[στῶ] ὄρει. (119^f-121^f) → BHG 1691b.
24. Λόγος διαλαμβάνων ἐν ἐπιτομῇ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου εὑρεσιν. (121^f-124^f) → BHG 796.
25. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Ὀνουφρίου. (124^f-130^v) → BHG 1381b.
26. Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων Μανουὴλ, Σαβέλ καὶ Ἰσμαήλ. (130^f-133^f) → BHG 1024.
27. Μαξίμου τοῦ σοφωτάτου καὶ ῥήτορος τῶν ῥητόρων, λόγος εἰς τὸν τίμιον προφήτην καὶ βαπτιστὴν τοῦ Κυρίου καὶ Πρόδρομον Ἰωάννην. (133^f-138^v) → BHG 848g.
28. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκῃ. (139^f-143^v) → BHG 493.
29. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σαμψῶν τοῦ ξενοδόχου. (143^v-148^v) → BHG 1615.
30. Ὑπόμνημα διαλαμβάνον μερικῶς τοὺς ἀγῶνας καὶ ἄθλα καὶ ἀποδημίας καὶ τελείωσιν τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. (148^v-152^f) → BHG 1493.
31. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους καὶ κορυφαίους τῶν ἀποστόλων, Πέτρον καὶ Παῦλον. (152^f-154^v) → BHG 1497.
32. Λόγος δηλῶν τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐφανερώθη ἡ θεία τῆς Θεοτόκου ἐσθῆς. (154^v-158^f) → BHG 1058a.
33. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Προκοπίου. (158^f-166^v) → BHG 1579.
34. Τοῦ μακαρίου Θεοδώρου τοῦ Βέστου, ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν καὶ πανεύφημον μεγαλομάρτυρα Εὐφημίαν. (166^f-173^v) → BHG 624.

35. Κωνσταντίνου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Τίου, Λόγος εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ τιμίου λειψάνου τῆς ἀγίας καὶ πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας. (173^v-176^v) → BHG 621.
36. Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἀγίους καὶ καλλινίκους μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ, Κήρυκον καὶ Ἰουλίτταν. (176^v-178^r) → BHG 318b.
37. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀνατολίου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. (178^r-182^v) → BHG 91.
38. Ἄθλησις τῆς ἀγίας ἐνδόξου καὶ καλλιπαρθένου μάρτυρος Μαρίνης. (182^v-185^v) → BHG 1168.
39. Ὑπόμνημα εἰς τὸν μέγιστον ἐν προφήταις καὶ ἅγιον Ἥλιαν. (185^v-186^r) → BHG 573.
40. Μαρτύριον τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Παντελεήμονος. (186^r-191^r) → BHG 1414.
41. Μαρτύριον τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Καλλινίκου. (191^r-193^v) → BHG 286y.
42. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου καὶ δικαίου Εὐδοκίμου. (193^r-195^v) → BHG 607.

Διονυσίου 52, περγαμνή, xiii αι., διαστάσεις: 38cm × 28cm, ff. 316, στήλες 2, στίχοι 30.

Η ονομασία του κώδικα *Βίοι και μαρτύρια αγίων και λόγοι πανηγυρικοί* οδηγεί στη σκέψη πως πρόκειται για Μηνολόγιο. Ανήκει στην Ιερά Μονή Διονυσίου του Αγίου Όρους. Φέρει τον κωδικό αριθμό 52, έχει διαστάσεις 38cm × 28cm και αποτελείται από τριακόσια δεκαέξι φύλλα περγαμνής⁷¹. Χρονολογείται τον 13ο αιώνα. Σε όλα τα φύλλα τα κείμενα παραδίδονται σε δύο στήλες. Η χαράκωση κάθε στήλης προβλέπει περίπου τριάντα σειρές. Όλα τα κείμενα είναι γραμμένα σε μικρογράμματη γραφή με εξαίρεση τους τίτλους οι οποίοι είναι γραμμένοι σε μεγαλογράμματη.

Στα περιθώρια υπάρχουν ελάχιστες σημειώσεις οι οποίες δεν αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του κειμένου. Οι πιο σημαντικές είναι η αναγραφή της ημερομηνίας στην οποία αναφέρεται το κείμενο που ακολουθεί. Ο αριθμός της ημερομηνίας είναι γραμμένος με ελληνικά γράμματα. Επιπλέον, υπάρχουν κάποια παρασελίδια σχόλια που συναντάμε σε πέντε κείμενα του κώδικα και αποτελούν υποσημειώσεις των εκάστοτε κειμένων. Αυτά βρίσκονται στα φύλλα 178^v, 190^r, 269^r, 281^r, 315^r. Ο αριθμός των σελίδων βρίσκεται στο άνω περιθώριο της αρχής κάθε φύλλου. Να σημειωθεί ότι τα πρώτα έξι φύλλα (1^r-6^v) έχουν καταστραφεί και αντικατασταθεί από νεότερα χάρτινα φύλλα.

Ελάχιστα είναι τα διακοσμητικά στοιχεία του κώδικα· αυτά είναι δύο ειδών. Το πρώτο είδος σχετίζεται με την ξεχωριστή γραφή του αρχιγράμματος των κειμένων. Το καθένα από τα γράμματα αυτά ο αντιγραφέας το έχει ζωγραφίσει περίτεχνα. Το δεύτερο στοιχείο αποτελούν οι διακοσμητικές ταινίες που έχουν ζωγραφιστεί στην αρχή των κειμένων. Αυτές εντοπίζονται σε 21 κείμενα που βρίσκονται στα παρακάτω φύλλα: 52^r, 65^r, 77^v, 94^v, 110^v, 133^v, 155^r, 167^r, 169^r, 177^r, 190^r, 201^r, 220^r, 227^v, 237^r, 241^v, 242^r, 243^r, 244^v, 250^r, 260^v. Ο κώδικας περιλαμβάνει ποικιλία κειμένων

⁷⁰ Λάμπρου, Π., *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. 1ος, εκδ. Cambridge University Press, Cambridge, 1895, σ. 322.

⁷¹ Το φύλλο 317 του συγκεκριμένου κώδικα είναι κατεστραμμένο. Στο μικροφίλμ φαίνονται τα σπαράγματα της συγκεκριμένης σελίδας.

συναφούς περιεχομένου. Παραδίδονται ένα «ἐγκώμιον», ένα «ὑπόμνημα», μία «ἔκφρασις», τρεις «λόγοι», δύο «μαρτύρια», δύο «βίοι» και πέντε κείμενα με τίτλο «βίος καὶ πολιτεία». Συγκεκριμένα τα κείμενα που παραδίδονται στον κώδικα κατά σειρά είναι τα ακόλουθα:

1. Βίος καὶ πολιτεία καὶ θαυμάτων διήγησις τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου. (52^r-65^r)⁷² ⁷³- [Μηνὶ Μαΐῳ]⁷⁴ → BHG 1400⁷⁵.
2. Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων μαρτύρων Μανουήλ, Σαβέλ καὶ Ἰσμαήλ. (65^r-76^r) - [Μηνὶ Ἰουνίῳ] → BHG 1024.
3. Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σαμψῶν τοῦ ξενοδόχου. (77^v-94^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ] → BHG 1615.
4. Ὑπόμνημα διαλαμβάνον μερικῶς τοὺς ἀγῶνας καὶ ἄθλα καὶ ἀποδημίας καὶ τελείωσιν τῶν ἁγίων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. (94^v-109^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΘ'] → BHG 1493.
5. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου (109^v-133^v)- . [Μηνὶ τῷ Ἰουλίῳ] → BHG 1579.
6. Τοῦ μακαρίου Θεοδώρου τοῦ Βέστου, Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν καὶ πανεύφημον μεγαλομάρτυρα Εὐφημίαν. (133^v-155^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΙΕ'] → BHG 624.
7. Κωνσταντίνου τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Τίου, Λόγος εἰς τὴν εὔρεσιν τοῦ τιμίου λειψάνου τῆς ἁγίας καὶ πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας. (155^r-167^r) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → BHG 621.
8. Ἀστερίου ἐπισκόπου Ἀμασειᾶς, Ἐκφρασις εἰς τὴν ἁγίαν Εὐφημίαν τὴν πανεύφημον. (167^r-169^r) - [Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ] → BHG 623.
9. Ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ Κήρυκον καὶ Ἰουλίτταν. (169^r-177^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΙΕ'] → BHG 318b.
10. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν ἁγίου Ἀνατολίου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. (177^r-190^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Ιζ'] → BHG 91.
11. Ἄθλησις τῆς ἁγίας ἐνδόξου καὶ καλλιπαρθένου μάρτυρος Μαρίνης. (190^r- 201^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Κς'] → BHG 1168.

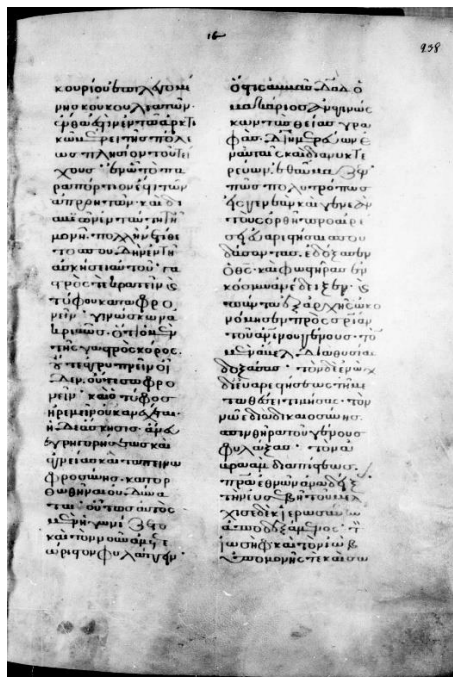
⁷² Οι παρενθέσεις αναφέρονται στις σελίδες του κώδικα οι οποίες περιλαμβάνουν τα αντίστοιχα κείμενα.

⁷³ Στο σχετικό μικροφίλμ ο κώδικας ξεκινάει από το φύλλο 52^r.

⁷⁴ Οι αγκύλες αναφέρονται στις σημειώσεις των περιθωρίων.

⁷⁵ Στο σημείο αυτό γίνεται προσπάθεια αντιπαραβολῆς των κειμένων που παραδίδονται στον Dionysiou 52 με τις εκδόσεις *Société des Bollandistes* και συγκεκριμένα με το ἔργο *Bibliotheca Hagiographica Graeca*.

12. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Παντελεήμονος. (201^r-220^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ Κς'] → BHG 1414.
13. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Καλλινίκου. (220^r-227^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ ΚΘ'] → BHG 286y.
14. Βίος καὶ πολιτεία ἁγίου Εὐδοκίμου. (227^v-237^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ] → BHG⁶⁰⁷, σελ. 607.
15. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ, τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσ<σ>αλονίκη. (237^r-250^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ] → BHG 493.
16. Βίος ἐν ἐπιτόμῳ ἦτοι ἐγκώμιον εἰς τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν Δαυὶδ, τὸν ἐν Θεσσαλονίκη. (250^r-260^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ] → BHG 493d.
17. Λόγος διαλαμβάνων τὰ ἀπὸ τῆς σεβασμίας γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς θεοπρεποῦς γεννήσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ὅσα μέχρι τῆς ζωηφόρου αὐτῆς συνέδραμε τελευτῆς πρὸς ἔτι καὶ τῆς φανερώσεως τῆς τιμίας αὐτῆς ἐσθῆτος καὶ ὅπως ὁ μέγας οὗτος πλοῦτος Χριστιανοῖς τεθησαύρισται. (260^v-295^r) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ] → BHG 1129.
18. Λόγος διαλαμβάνων τὰ περὶ τῆς γεννήσεως, ἀνατροφῆς καὶ ἀποτομῆς τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς Τιμίας αὐτοῦ κεφαλῆς. (295^r-316^v) - [Μηνὶ τῷ αὐτῷ] → BHG 1006.

Χάλκης 40, χαρτώος, διαστάσεις: 31,5cm × 22cm, xv αι., ff.387, στήλες 2, στίχοι 36.

Ο κώδικας *Πανηγυρικὸν Μαΐου, Ἰουνίου, Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου* ανήκει στη Θεολογική σχολή της Χάλκης. Φέρει τον κωδικό αριθμό 40, έχει διαστάσεις 31,5cm × 22cm και αποτελείται από τριακόσια ογδόντα επτά φύλλα. Ο κώδικας είναι χαρτώος. Σε όλα τα φύλλα τα κείμενα παραδίδονται σε μια στήλη. Μόνο στην αρχή και στο τέλος υπάρχουν ανά δύο φύλλα πρόσθετες μεμβράνες από δίστηλες σελίδες, όπου έχει γραφεί μία σύντομη βιογραφία των ελασσόνων προφητών Αμώς και Μιχαίου και μέρος της προφητείας τους. Ο κώδικας έχει διαιρεθεί σε σαράντα εννιά οκτάδες, εκτός των τεσσάρων φύλλων από μεμβράνη. Επιπλέον αυτά τα φύλλα είναι σημειωμένα στο κάτω μέρος της σελίδας. Όλα τα κείμενα είναι γραμμένα σε μικρογράμματη γραφή, όπως και ο τίτλος. Επιπλέον η γραφή είναι ευανάγνωστη και η μελάνη που χρησιμοποιήθηκε είναι μαύρη. Η στάχωση είναι αρκετά καλή⁷⁷.

Στα φύλλα που έχω στη διάθεσή μου δεν υπάρχουν αρκετές σημειώσεις. Οι πιο σημαντικές είναι η αναγραφή της ημερομηνίας και οι σημειώσεις που εντοπίστηκαν στα φύλλα 381^v και 387^v. Ειδικότερα στο άνω περιθώριο του φύλλου 381^v με ερυθρό μελάνι έχει σημειώσει ο αντιγραφέας «μηνὶ φεβρουαρίῳ κδ' ἢ εὐρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου». Ενώ στο άνω περιθώριο του φύλλου 387^v με μαύρη μελάνη έχει γραφτεί το εξής:

«† τὸ παρὸν βιβλίον προσηλώνεται καὶ ἀφιερῶνται ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τῆς ζωαρχικῆς Τριάδος τῆς ἐν Ὀλύμπῳ παρὰ τοῦ ὀσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις παπᾶ κύρ Κλήμη καὶ πνευματικοῦ ἐπὶ ἔτος ,ζξςτ'.

† βιβλίον τῆς ἁγίας Τριάδος τῆς ἐν Ὀλύμπῳ ὄρει»

Τέλος η ημερομηνία είναι γραμμένη πάντοτε στο άνω αριστερό περιθώριο της στήλης στην οποία αρχίζει το αναφερόμενο στην ημερομηνία κείμενο. Τα διακοσμητικά στοιχεία που υπάρχουν στα συγκεκριμένα φύλλα είναι ελάχιστα.

⁷⁶ Τσακοπούλου, Α., *Περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Τόμος Γ', Κωνσταντινούπολη, 1953, σσ. 109-115

⁷⁷ Τσακοπούλου, Α., *Περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Τόμος Γ', εκδ. Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον Κωνσταντινουπόλεως, Κωνσταντινούπολις, 1953, σ. 109.

Ειδικότερα σχετίζονται με την ξεχωριστή γραφή του αρχιγράμματος των κειμένων. Καθένα από αυτά τα γράμματα ο αντιγραφείας το έχει ζωγραφίσει. Στον συγκεκριμένο κώδικα παραδίδονται εννιά κείμενα με τίτλο «βίος και πολιτεία». Σε έναν από αυτούς περιλαμβάνεται και μία «ἄσκησις», ενώ σε έναν άλλο και άλλα ψυχοφελή διηγήματα. Επιπλέον, υπάρχουν πέντε «μαρτύρια», τρεις «λόγου», δύο «διηγήσεις», ένα «ἐγκώμιον» και ένα «ὑπόμνημα». Ειδικότερα τα κείμενα που παραδίδονται στον κώδικα κατά σειρά είναι τα ακόλουθα⁷⁸:

1. Πίναξ τοῦ παρόντος βιβλίου. (1^τ-2^ν).
2. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀρσενίου τοῦ μεγάλου ἐν τῇ σκήτει ἀσκήσαντος. (3^τ-26^τ) → BHG 168⁷⁹.
3. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Χριστοφόρου, συγγραφὸν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Ἐπισκόπου Πέτρου Ἰταλίας χώρας Δάφνης τῆς Συρίας. (26^ν-40^ν) → BHG 311.
4. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου. (40^ν-96^ν) → BHG 1400.
5. Βίος καὶ πολιτεία τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων καὶ φιλευσεβῶν μεγάλων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης καὶ φανέρωσις τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ ἁγίου σταυροῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. (96^ν-128^τ) → BHG 364.
6. Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἄσκησις τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει. (128^τ-134^ν) → BHG 1691b-c.
7. Εὐθυμίου πρωτασεκρήτου, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Θεόδωρον τὸν στρατηλάτην. (135^τ-145^τ), BHG 1753b.
8. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ὀνουφρίου τοῦ ἐρημίτου, περὶ ἐρημιτῶν καὶ ἄλλων τινῶν πατέρων ψυχοφελῆ διηγήματα. (145^τ-158^ν), BHG 1381b.
9. Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων Μανουήλ, Σαβέλ καὶ Ἰσμαήλ. (159^ν- 168^τ) → BHG 1024.
10. Μαξίμου τοῦ σοφωτάτου καὶ ῥήτορος τῶν ῥητόρων, λόγος εἰς τὸν τίμιον προφήτην καὶ βαπτιστὴν τοῦ Κυρίου καὶ πρόδρομον. (168^τ-184^ν) → BHG 848g.

⁷⁸ Αυτόθι, σσ.109-115.

⁷⁹ Στο σημείο αυτό γίνεται προσπάθεια αντιπαραβολῆς των κειμένων που παραδίδονται στον κώδικα Chalkensis 40 με τις εκδόσεις Société des Bollandistes και συγκεκριμένα με το ἔργο *Bibliotheca Hagiographica Graeca*.

11. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δαβὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκη. (184^v-194^v) → BHG 493.
12. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σαμψῶν τοῦ ξενοδόχου. (195^v-208^v) → BHG 1615.
13. Ὑπόμνημα διαλαμβάνον μερικῶς τοὺς ἀγῶνας καὶ ἄθλα καὶ ἀποδημίας καὶ τελείωσιν τῶν ἀγίων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. (208^v-221^v) → BHG 1493.
14. Μαρτύριον τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Προκοπίου. (221^v-243^v) → BHG 1579.
15. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ. (243^v-277^v) → BHG 1677.
16. Μαρτύριον τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Παντελεήμονος. (278^v-292^f) → BHG 1414.
17. Μαρτύριον τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Καλλινίκου. (292^f-297^f) → BHG 287.
18. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἀγίου καὶ δικαίου Εὐδοκίμου. (297^f-305^f) → BHG 607.
19. Διήγησις Ἰωσήπου εἰς τὸ μαρτύριον τῶν ἀγίων καὶ ἐνδόξων Μακκαβαίων. (305^f-324^f) → BHG 1006.
20. Λόγος διαλαμβάνων ἀπὸ τῆς σεβασμίας γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς θεοπρεποῦς γεννήσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ὅσα μέχρι τῆς ζωηφόρου αὐτῆς συνέδραμε τελευτῆς πρὸς ἔτι καὶ περὶ τῆς φανερώσεως τῆς τιμίας αὐτῆς ἐσθῆτος καὶ ὅπως ὁ μέγας οὗτος πλοῦτος Χριστιανοῖς τεθησαύρισται. (324^f-352^v) → BHG 1129.
21. Διήγησις πάνυ καὶ θαυμαστὴ καὶ ψυχοφελὴς ἀπὸ διαφόρων ἀθροισθεῖσα ἱστοριῶν, περὶ τῆς πρὸς Αὐγαρον ἀποσταλείσης ἀχειροποιήτου θείας εἰκόνας, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ὡς ἐξ Ἐδέσσης μετεκομίσθη πρὸς τὴν πανευδαίμονα ταύτην καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων. (352^v-367^f) → BHG 794.
22. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ ἀχειροποιήτου θείας εἰκόνας Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὅπως ἐτιμᾶτο ἐν Ἐδέσσει τῇ πόλει παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων. (367^f-369^v) → BHG 796.
23. Λόγος διαλαμβάνων τὰ περὶ τῆς γεννήσεως, ἀνατροφῆς καὶ ἀποτομῆς τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς τιμίας αὐτοῦ κεφαλῆς. (370^f-387^v) → BHG 858.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΣΤΕΜΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

α) Τα χειρόγραφα του βίου

Ο Βίος του οσίου Δαβίδ από τη Θεσσαλονίκη (BHG 493⁸⁰) παραδίδεται σε επτά χειρόγραφα και ανήκει σε ανώνυμο συγγραφέα. Παρατίθεται ακολούθως αναλυτικός πίνακας των κωδίκων, που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία.

<i>Siglum</i>	<i>Ονομασία</i>	<i>Αιώνας</i>	<i>Πίνακας 01</i> <i>ff</i>
A	Berolinensis 57	12ος αιώνας	119 ^r - 126 ^v
B	Scoraliensis Υ.ΙΙ.3	12ος αιώνας	290 ^v - 300 ^v
C	Philotheou 8	12ος αιώνας	292 ^r - 298 ^r
D	Lavras 644	12ος αιώνας	358 ^r - 363 ^v
E	Lavras 438	13ος αιώνας	139 ^r - 143 ^v
F	Dionysiou 52	13ος αιώνας	239 ^r - 258 ^r
G	Chalkensis 40	15ος αιώνας	184 ^r - 194 ^v

β) Οικογένειες χειρογράφων

Μετά την ολοκλήρωση και μελέτη της αντιβολής διαπιστώθηκε η ύπαρξη των εξής οικογενειών.

- Η πρώτη οικογένεια περιλαμβάνει τα χειρόγραφα DEFG τα οποία είναι αντίγραφα ενός προγενέστερου χειρογράφου β το οποίο έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί.
- Η δεύτερη οικογένεια περιλαμβάνει τα χειρόγραφα AC τα οποία είναι αντίγραφα ενός προγενέστερου χειρογράφου α το οποίο επίσης έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί..

⁸⁰ Βλ. Halkin, F., *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, εκδ. Société des Bollandistes, Bruxelles, 1957, σ.151.

- Η τρίτη οικογένεια περιλαμβάνει τα χειρόγραφα Βαβ τα οποία είναι αντίγραφα ενός προγενέστερου χειρογράφου ω το οποίο έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί και το οποίο θεωρούμε ως αρχέτυπο.

γ) Οικογένεια β

Σχέση των χειρογράφων DEFG

<i>Κοινά λάθη μόνο των FG έναντι των ABCDE</i>		<i>Πίνακας 01</i>
FG	recte	
-	-	-

<i>Κοινά λάθη μόνο των EF έναντι των ABCDG</i>		<i>Πίνακας 02</i>
EF	recte	
-	-	-

<i>Κοινά λάθη μόνο των DE έναντι των ABCFG</i>		<i>Πίνακας 03</i>
DE	<i>recte</i>	
-	-	-

<i>Κοινά λάθη των EG έναντι των ABCDF</i>		<i>Πίνακας 04</i>
EG	<i>recte</i>	
-	-	-

Κοινά λάθη μόνο των DF έναντι των ABCEG

Πίνακας 05

	DF	recte
-	-	-

Κοινά λάθη μόνο των DG έναντι των ABCEF

Πίνακας 06

	DG	recte
-	-	-

Συμπεράσματα

1. Από τους **Πίνακες 01-06** προκύπτει ότι δεν υπάρχουν κοινά λάθη μόνο των χειρογράφων FG, EF, DE, EG, DF, DG. Άρα αποκλείονται συγγενικές σχέσεις μεταξύ των χειρογράφων F και G, E και F, D και E, E και G, D και F, D και G. Επομένως πρέπει να αναζητηθούν άλλες συγγενικές σχέσεις των χειρογράφων DEFG.
2. Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι η Αντιβολή εμφανίζει πολλά κοινά λάθη των χειρογράφων DEFG έναντι των χειρογράφων ABC και το γεγονός αυτό οδηγεί σε αναζήτηση συγγενικής σχέσης των χειρογράφων DEFG. Αυτό, λοιπόν, θα επιδιωχθεί στη συνέχεια.

Κοινά λάθη των DEFG έναντι των ABC

Πίνακας 07

	DEFG	recte
23-24	τὸν νοῦν ἀμετεώριστον φυλάττειν	τὸν νοῦν ἀμετεώριστον ἐφύλαττεν
60	κινούμενος καὶ σπαραττόμενος	πηγνύμενος καὶ σπαραττόμενος
61	πηγνύμενος καὶ μὴ σαλευόμενος	καυσούμενος καὶ μὴ σαλευόμενος

113	ἵνα ἐτοιμάσωσι κελλίον	ἐτοιμάσαι αὐτῷ κελλίον
138	ἀπεκατεστάθη	ἀποκατέστη
142	τοῦ γλυκείου	τοῦ γλυκυτάτου
149	ἐν στεναγμοῖς ἀνηκέστοις	μετὰ στεναγμῶν καὶ οἰμωγῶν
183-184	εἰς ἐκκλησίαν συναθροισθέντες	Συναθροισθέντων οὖν πάντων
234	προσκοιλινδουμένη	κυλινδουμένη
235-236	τὸν ἀξιώσαντα αὐτήν	τῷ κατὰξιώσαντι αὐτήν
256	ποιησάμενος ἐνεχθῆναι	αἰτησάμενος
257	σὺν τῶν δύο	μετὰ τῶν δύο
287	καὶ ὅτε ἐπαύσαντο αἱ φωναὶ	καὶ ὅτε ἔπαυσαν αἱ φωναῖ
307	ἢ πλάκα διερράγη	ἢ πλάξ διερράγη
308	ἵνα σκυλθῇ	ἵνα μὴ σκυλθῇ

Λάθη του D ἐναντι των EFG

Πίνακας 08

	D	recte
53	πρὸς τύπωμα	προτύπωμα
57	τὸν διάβολον ἐθανάτωσε	τὸν διάβολον ἐνέκρωσεν
74	γενναῖον ἀσκητὴν	γενναιότατον
83	ἀπεδίδου	ἀπεδίδους
100	μέχρις σοῦ	μέχρις οὔ
112-113	τὰ τῆς ὀπτασίας ἅπαντα	τὰ τῆς ὀπτασίας
157	μακ[.]ρίας	Μαρίας
203	εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν	εἰς ἔννοιαν λαβὼν

Λάθη του E ἐναντι των DFG

Πίνακας 09

	E	recte
11	ἐπειδὴ θεοῦ	ἐπειδὴ Θεός
62	τὰ πεμμεγέθη κύματα	τὰ παμμεγέθη κύματα

238	τὸν ὄσιον δαυιδ, πόθω θεϊκῶ δεξαμένης	τὸν ὄσιον Δαυιδ, πόθω θεϊκῶ δεξαμένη
-----	--	---

Λάθη του F έναντι των DEG

Πίνακας 10

	F	recte
37	ἀτρέπως	ἀτρέπτως
168	ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν	ἤρχετο πρὸς αὐτὸν
177	βικάριον δὲ μόνον ἦν	Βικάριον δὲ μόνον ἦν ἔχων

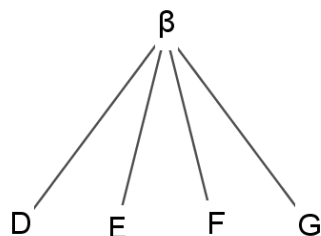
Λάθη του G έναντι των DEF

Πίνακας 11

	G	recte
43	τρίτη χρόνον ἠτήσατο	τριετῆ χρόνον ἠτήσατο
45	καθίσας ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ,	καθίσαι ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ
268	μέχρι τῶν ἀστραγάλων	μέχρι τῶν ἀστραγάλων

Συμπεράσματα

3. Από τους **Πίνακες 07-11** προκύπτει ότι τα χειρόγραφα DEFG είναι μεταξύ τους αδέρφια και ανάγονται σε έναν κοινό πρόγονο β που έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί.
4. Το Συμπέρασμα 3 δίνει το ακόλουθο πρώτο μέρος του στέμματος.

Σχήμα 01

δ) Οικογένεια α

Σ χ έ σ ε ι ς τ ω ν χ ε ι ρ ο γ ρ ά φ ω ν Α Β C

<i>Κοινά λάθη μόνο των AB έναντι των Cβ</i>		<i>Πίνακας 12</i>
	AB	recte
-	-	-

<i>Κοινά λάθη μόνο των BC έναντι των Αβ</i>		<i>Πίνακας 13</i>
	BC	recte
-	-	-

<i>Κοινά λάθη μόνο των CA έναντι των Ββ</i>		<i>Πίνακας 14</i>
	CA	Recte
108	ως οὖν ἔστη λαλων	ὡς οὖν ἐλάλει
147	τὸν καθηγητὴν σου χριστον	τὸν δεσπότην σου Χριστὸν
264	κατέχοντα τὸ πῦρ	κατέχων τὸ πῦρ
287	τὸ πλοῖον ἐκείνησε	τὸ πλοῖον ἤρξατο

<i>Κοινά λάθη μόνο των ABC έναντι του β</i>		<i>Πίνακας 15</i>
	ABC	recte
-	-	-

<i>Λάθη του A έναντι του C</i>		<i>Πίνακας 16</i>
	A	recte
8-9	τὰ ἐν τῇ ἐπαγγελί[...]	τὰ ἐν ἐπαγγελίαις

14	τῆς ὑποθέσεως (sic)	τῆς διηγήσεως
21	γινῶσκων αὐτὸς	γινώσκων ἀκριβῶς
22	ἢ δε ἀρετῆ	ἢ δε ἄσκησις
29	σπινθήρα τοῦ γένους καταλιπῶν (sic)	σπινθήρα τοῦ γένους φυλάξας
32	καταλίψας (sic)	ἀναστήσας
35-36	εἰς προφητικὸν θάλαμον μεταποιήσας	εἰς προφητικὸν θάλαμον μετασκευάσας
39	τοῖς [.]δί[...]	τοῖς ἰδίους παραπτώμασι
46	σύνεσιν καὶ ταπείνωσιν	ταπεινοφροσύνην
57	καὶ ἀνίσχυρον ἀνέδειξε	καὶ ἀνίσχυρον ἐποίησεν
61	τῆ θραύσει τῶν ἀνέμων	τὰ θράση τῶν ἀνέμων
70	ἐπεδείξατο	ἐνεδείξατο
83	προσεύχας	τὰς εὐχὰς
93	τί ἐποίησας τοῦτο	τί τοῦτο εἰργάσω
99	προσκαλούμενος ἡμᾶς	προσκαλῶν ἡμᾶς
108	καὶ οὕτως δέξασθαι παρακλησιν	καὶ οὕτως παρακληθῆναι
117	κληρικοὺς	ἐκ τοῦ θεοφιλοῦς κλήρου
126	ἐπικαλούμενος τὸν κυριον	ἐπικαλουμένω τὸν Κύριον
132	ἐκ τῆς θύριδος (sic)	ἐκ τοῦ θυριδίου
132	ἐκράτησε τῷ νεανίσκῳ	ἐκρατησεν τὸν νεανίσκον
134	ἀπελάσας	φυγαδέυσας
158-151	ἐδάκρυσεν συμπαθῶν αὐτῇ	ἐδάκρυσεν συμπαθῶν τῇ τοιαύτῃ ὀδύνη
154	ἐσφράγισεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς	καὶ σφραγίσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς
157	τῆς παρθενου	τῆς ἀειπαρθένου
158	ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀπολείας (sic)	ἐκ τοῦ σκότους
163	ἠνύχθησαν αἱ κόραι (sic)	διηνοιχθησαν αἱ κόραι
167	[ἦρ]χοντο προς [αὐτὸν]	ἦρχετο πρὸς αὐτὸν
190	ὑπο τοῦ ἀγγέλου εἰρημένον	τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου
209-210	προ σταδίων εἴκοσι ἐξ	σταδίους ἑκατὸν εἴκοσι ἕξ

210	τοῦ θεάσασθαί με	καὶ θεωρῆσαι με
215	ὑπερ ἄλλου	ὑπὲρ λαοῦ
227	κουβικλοαῖριους	κουβικουλαρίους
229	ἦν ἐξεληλυθῶς (sic)	ἦν ἐξελθῶν
231	προσεκύνησεν αὐτὸν	προσεκύνησεν αὐτῷ
253	ἐλθὲ	ἔρχου
259	ὁ ὑπ[.]γγέλου	ὁ παρὰ ἀγγέλου
273	ἀπέλυσεν αὐτὸν	ἀπέλυσεν αὐτοῦς
290	καὶ αθεωτάτων	καὶ ἀθέων
293	ἐθλίβη	ἐλυπήθη
300	κατέθετο	κατέθεντο
306	ἐκ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ λειψάνου	ἐκ τοῦ τιμίου αὐτοῦ λειψάνου
315	ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ	ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ

Λάθη του C έναντι του A

Πίνακας 17

	C	recte
2	τοῖς ἐθέλουσι	τοῖς θέλουσι
8	ἐπι τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς πεφθακότων	ἐπι τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ἐφθακότων
10	καὶ τὸ περὶ τὴν ὑφήγησιν	καὶ τὸ περὶ τὴν ἀφήγησιν
20	καὶ τύφου περιφρονεῖν	καὶ τύφου καταφρονεῖν
22	ἄνευ γρηγορήσεως	ἄνευ ἐγρηγόρσεως
26	εὐαρεστῆσαι σπουδάσαντας	εὐἀρεστήσαντας
50	τὸν πρῶτον δαυιδ μιμούμενος	τὸν ἄλλον Δαυιδ μιμούμενος
57-58	τὸ τοῦ κυρίου ῥητὸν φυλάσσω	τὸ τοῦ Κυρίου ῥητὸν φυλάξας
60	καὶ ὥρα μὲν κρύους	τῷ κρύει
60	ψυχούμενος καὶ πηγνύμενος	πηγνύμενος καὶ σπαραττόμενος
60	θέρους δὲ	τῷ θάλπει
61	φλογούμενος καὶ καυσούμενος	καυσοῦμενος καὶ μη σαλευόμενος
70	καὶ τοὺς ἰ[δρῶ]τας	καὶ τοὺς κόπους

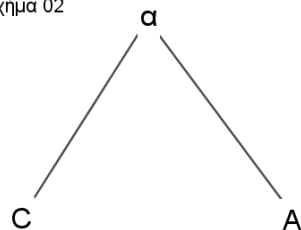
77	ἦνθησας ταῖς πράξεσιν	ἐξήνησας ταῖς πράξεσι
78	τῇ ἀσκήσει τὰς ἀρετάς	τῇ ἀρετῇ
80	τὸν καρπὸν ἐπλήρου	τῶν καρπῶν ἐπληροῦτο
83	σὺν τῶν δακρύων	σὺν δάκρυσιν
94	ἀπροστάτευτον καὶ ὀρφανόν	μόνον
100	ἐντεῦθεν	ἀπὸ τοῦ δένδρου
106	ὡς καὶ τὰ νῦν	πάντοτε
112-113	τὰ τῆς ὀπτασίας ἅπαντα	τὰ τῆς ὀπτασίας
134-135	καὶ τὸν ἀνθρώπον ὀλόκληρον [καὶ] ὑγιῆ ἀποκαταστήσας	καὶ τὸν ἄνθρωπον ὀλόκληρον καταστήσας
139	οἱ θεασάμενοι τ[ὸ] [..]ράδοξον ὃ ἐποίησεν εἰς τὸν [νε]ανίσκον ὃ ὄσιος	οἱ θεώρουντες αὐτὸν
158-159	τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλὸν	τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλὸν
167	καὶ εἴ ποτέ τις ἐξ αὐτῶν	καὶ εἴ ποτέ τις
168-169	καὶ ἕτερα θαύματα ἐποίησεν ὁ μακάριος οὗτος δαυιδ	καὶ ἕτερα θαύματα ἐποίησεν ὁ Θεὸς
180	ὁποίας συμφορὰς καὶ περιστάσεις	ὁποίας περιστάσεις
186	πεπαρησιασμένως	ἀσμένως
215	ἀποθανεῖν	θανεῖν
227	καὶ εἰσδέχεται αὐτὸν μετὰ πολλῆς δόξης καὶ τιμῆς	καὶ εἰσδέχεται αὐτόν
228-229	οὐκ ἦν παρὼν	οὐκ ἦν παρ' αὐτὰ
230	τὸ ἔντιμον καὶ λαμπρὸν τῆς πολιᾶς	τὸ λαμπρὸν τῆς πολιᾶς
259	τοὺς ἄνθρακας	τὸ πῦρ
263	τὸ θαυμαστὸν καὶ ἀγγελοειδὲς αὐτοῦ πρόσωπον	τὸ ἀγγελοειδὲς πρόσωπον
263	τὸ φοβερὸν καὶ παράδοξον θαῦμα	καὶ τὸ παράδοξον
281-282	τοῦ μεγάλου ἀκροτήρος	τοῦ μεγάλου ἀκρωτηρίου
286	καὶ φωναὶ πολλαὶ	καὶ φωναὶ

294	ὡσαύτως δὲ καὶ πᾶσα ἡ πόλις	καὶ ἐξήλθεν πᾶσα ἡ πόλις
296	ἔξωθεν τοῦ τείχους	ἔξω του τείχους
304	ὥστε καὶ μετὰ ἔτη ἰκανὰ	ὡς μετὰ ἔτη ρν'
307	καὶ λοιπὸν φοβηθέντες	ὡς ἐκ τοῦτου φοβηθέντες
308	ἵνα σκυλῆ	ἵνα μὴ σκυλθῆ

Συμπεράσματα

5. Από τον **Πίνακα 12** προκύπτει ότι τα χειρόγραφα AB δεν μπορούν να έχουν κάποια στενή συγγένεια μεταξύ τους, καθώς δεν έχουν κοινά λάθη.
6. Από τον **Πίνακα 13** προκύπτει ότι τα χειρόγραφα BC δεν μπορούν να έχουν κάποια στενή συγγένεια μεταξύ τους, καθώς δεν έχουν κοινά λάθη.
7. Από τον **Πίνακα 14** προκύπτει ότι τα χειρόγραφα CA έχουν κοινά στοιχεία, άρα μπορεί να υπάρχει κάποια στενή συγγένεια μεταξύ τους.
8. Από τον **Πίνακα 15** προκύπτει ότι τα χφα ABC δεν έχουν κοινά στοιχεία. Επομένως δεν μπορεί να υπάρχει καμία στενή συγγένεια μεταξύ τους.
9. Από τους **Πίνακες 14, 16** και **17** φαίνεται ότι τα χειρόγραφα AC είναι αδέλφια και ανάγονται σε κάποιο προγενέστερο χειρόγραφο α το οποίο έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί.
10. Το συμπέρασμα **9** δίνει το ακόλουθο δεύτερο μέρος του στέμματος.

Σχήμα 02

ε) Οικογένεια ω (αρχέτυπο)

Σ χ έ σ η τ ω ν χ ε ι ρ ο γ ρ ά φ ω ν Β α β

Κοινά λάθη των Βαβ

Πίνακας 18

	Βαβ	recte
276	φθάσας	φθάσαντος

Λάθη του Β έναντι των αβ

Πίνακας 19

	Β	recte
1	τάς πράξεις αναγράφοντες	τάς πράξεις αναγραφόμενοι
15	τόν βίον ισάγγελος	καὶ τῷ βίῳ ισάγγελος
45	καθίσας ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ	καθίσαι ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ
52	ἀόπλως	μήτε ὄπλα λαβῶν
55-56	τόν αὐτόν οὖν τρόπον	τόν αὐτόν τρόπον ἀναλαβόμενος
61	ὡς ναῦ	καθάπερ ναῦς
95	τήν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν	τήν τοῦ ἐπιδιαταττομένου ἀρχήν
100	εἰς	Ἰησοῦς
137	ἐξήλθεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου	ἐξήλθεν ἀπο τοῦ νεανίσκου
189	ἵνα πέρας λάβῃ	ἵνα πληρωθῇ
190	ἔτι ὄντι ἐν τῷ φυτῷ	ἔτι καθεζομένου αὐτοῦ ἐν τῷ δένδρῳ
203-204	τοῦ ῥήματος τοῦ ἀγγέλου	τὸ ῥῆμα τοῦ ἀγγέλου
205	συνέθετο	συνέθετο τῷ σκοπῷ ἀμφοτέρων
208	αἰσθητῶς	ἐν τῷ πνεύματι
215	δεῖ οὖν καὶ σέ	καὶ αὐτὸς δεῖ σε
215	δοξασθῆς	σχῆς ἔπαινον καὶ δόξαν
218	πεπολιωμένος ὅλος ὑπῆρχε	πεπολιωμένον
226-227	ἀκούσασα	καὶ γνοῦσα
227	ἀποστέλλει	στέλλει
229	ἐν τῇ πόλει	ἐν τῷ παλατίῳ

234	ἐδέξατο τὸν ὄσιον	δεξαμένη
251	εὐαγγελιζομένη αὐτῷ περὶ τοῦ ὀσίου δαυίδ	εὐαγγελιζομένη αὐτῷ διὰ τὸν ὀσιον Δαυιδ
256	ἄνθρακας	ἀνθρακιὰν
264	ἐθαύμασε	ἐθαύμαζε
270	τὴν αἰτίαν	δια ποῖον αἴτημα
272	τῶν διαταγμάτων καὶ τῶν προσταγμάτων	τῶν σάκρων
275	ἀποπλεύσας δὲ	ἀποπλεύσαντος δὲ τοῦ ὀσίου
276	τῆς θεσσαλονίκης	τῆς τῶν θεσσαλονικέων πόλεως
279	τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐξέρχομαι	τὸν ἀνθρωπινον βίον ὑπεξέρχομαι
296	καὶ κυκλώσαντες	γυρεύσαντες
297	ἐν τῷ μοναστηρίῳ	ἐνθα ἦν τὸ μοναστήριον
305	διὰ πολλὴν πίστιν καὶ ἀγάπην	διὰ πολλὴν πίστιν
313	ὑστερον	παρὰ Θεοῦ τιμηθεῖς
314	τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου	ἀρχιεπίσκοπος

Λάθη του α έναντι των Ββ

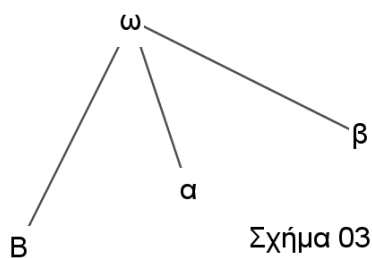
Πίνακας 20

	α	recte
108	ὡς οὖν ἔστι λαλων	ὡς οὖν ἐλάλει
147	τὸν καθηγητὴν σου χριστον	τὸν δεσπότην σου Χριστὸν
233	ἐπὶ τῇ θεᾷ	ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ
264	κατέχοντα τὸ πῦρ	κατέχων τὸ πῦρ
287	τὸ πλοῖον ἐκείνησε	τὸ πλοῖον ἤρξατο

	β	<i>recte</i>
23-24	τὸν νοῦν ἀμετεώριστον φυλάττειν	τὸν νοῦν ἀμετεώριστον ἐφύλαττεν
142	τοῦ γλυκείου	τοῦ γλυκυτάτου
181	περνᾶν	περᾶν
307	ἡ πλάκα διερράγη	ἡ πλάξ διερράγη

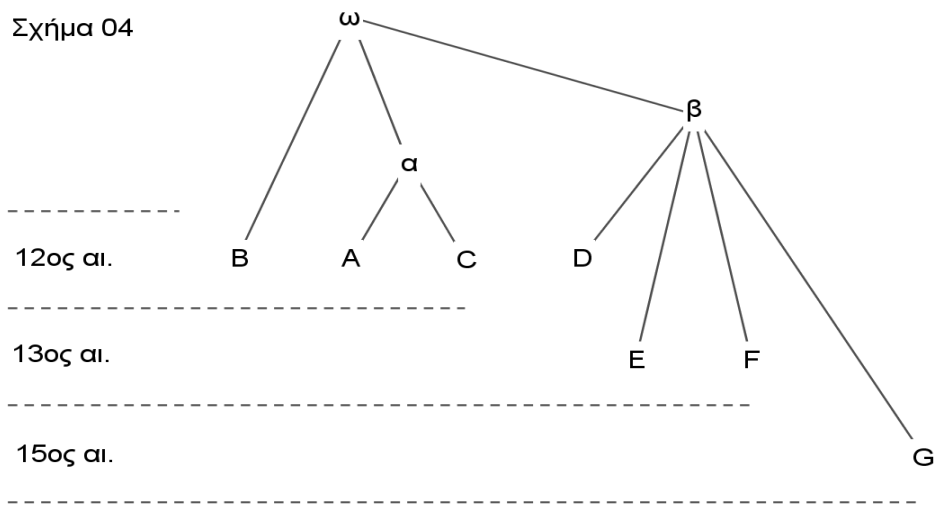
Συμπεράσματα

11. Από τους **Πίνακες 18-21** προκύπτει ότι τα χειρόγραφα Βαβ είναι αδέλφια και ανάγονται σε κάποιο προγενέστερο χειρόγραφο το οποίο έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί. Αυτό το χειρόγραφο είναι ενδεχομένως το αρχέτυπο ω του Βίου του Οσίου Δαβίδ του εν Θεσσαλονίκη.
12. Το Συμπέρασμα 11 δίνει το ακόλουθο τρίτο μέρος του στέμματος.

13. Η σύνθεση των Σχημάτων 01-03 δίνει το ακόλουθο τελικό στέμμα.

Σχήμα 04

14. Για το αρχέτυπο ω δεν έχουμε άλλες πληροφορίες.

στ) Οι κριτικές εκδόσεις

Η πρώτη έκδοση του εν λόγω βίου πραγματοποιήθηκε το 1887 από τον Γερμανό φιλόλογο Valentin Rose, ο οποίος ανακάλυψε το πρώτο χειρόγραφο του βίου στην Königliche Bibliothek zu Berlin. Πρόκειται για τον κώδικα Berolinensis 57⁸¹. Με βάση τον συγκεκριμένο κώδικα έκανε την πρώτη έκδοση με τίτλο «Leben des heiligen David von Thessalonike»⁸². Η έκδοση του Rose συνοδεύεται από μία σύντομη περιγραφή του περιεχομένου του εν λόγω κώδικα. Ακολουθεί το κείμενο με το κριτικό υπόμνημα, το υπόμνημα πηγών και οι γλωσσικές παρατηρήσεις πάνω στο κακογραμμένο κείμενο του κώδικα Berolinensis 57. Κατά τη διάρκεια της έρευνας διαπιστώθηκαν στο κείμενο αρκετά σημεία τα οποία δεν διάβασε σωστά - κυρίως λόγω της φθοράς του χειρογράφου - και πρότεινε δικές του διορθώσεις. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε μία δεύτερη προσπάθεια από τον Πέτρο Ν. Παπαγεωργίου, ο οποίος εξέδωσε ένα άρθρο στη Byzantinische Zeitschrift II το 1893 με τίτλο «Zum Leben des heiligen David von Thessalonike»⁸³. Υπέδειξε διορθώσεις στην έκδοση του Valentin Rose. Το 1911 ο ίδιος δημοσίευσε ένα δεύτερο άρθρο με τίτλο «Νέον χειρόγραφον τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Δαυίδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη»⁸⁴. Στην εισαγωγή του άρθρου αναφέρει την ύπαρξη των χειρογράφων του Αγίου Όρους, του Scorialensis Υ.ΙΙ.3⁸⁵ και τον Chalkensis 40. Έπειτα συγκρίνει τα προαναφερθέντα χειρόγραφα με τις δικές του διορθώσεις, την έκδοση του Rose και τον κώδικα Berolinensis 57.

Τέλος, ο αρχιμανδρίτης Ειρηναίος Δεληδήμος εξέδωσε κριτικά τον βίο του οσίου Δαυίδ το 1979 με τίτλο «Ὁ ὁσῖος Δαυίδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη»⁸⁶ υπό την αιγίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Ειδικότερα παρουσιάζει αναλυτικά όλες τις πηγές, που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο του οσίου Δαυίδ. Ακολουθεί το κείμενο και το κριτικό υπόμνημα. Για τη συγκεκριμένη έκδοση χρησιμοποιήθηκαν οι κώδικες

⁸¹ Βλ. Asher, A., *Die Handschriften – Verzeichnisse der königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin 1890, σσ.161-162.

⁸² Βλ. Rose, V., *Leben des heiligen David von Thessalonike*, Berlin, 1887.

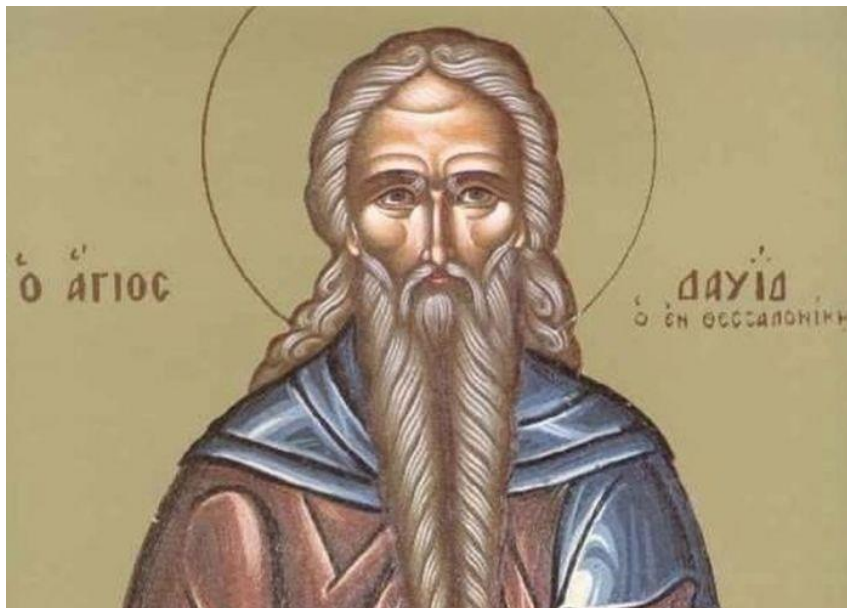
⁸³ Βλ. Papageorgiou, P. N., *Zum Leben des heiligen David von Thessalonike*, Byzantinische Zeitschrift, τομ. 2, 1893, σσ. 287-290.

⁸⁴ Βλ. Παπαγεωργίου, Π. Ν., *Νέον χειρόγραφον τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Δαυίδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη*, Βυζαντίς, τομ. 2, 1893, σσ. 231-234.

⁸⁵ Βλ. Gregorio de Andrés, *Catálogo de los códices griegos desaparecidos de la Real Biblioteca de El Escorial*, Real Biblioteca de El Escorial, 1968, σσ. 103-106.

⁸⁶ Βλ. Δεληδήμος, Ε., *Ὁ ὁσῖος Δαυίδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 1979.

Philotheou 8, Dionysiou 52, Scorialensis Y.II.3 και Berolinensis 57⁸⁷. Κατά τη διάρκεια της έρευνας είχα έναν προβληματισμό. Ο Ε. Δεληδήμος παραθέτει στην αρχή του κριτικού υπομνήματος τα χειρόγραφα που έχει χρησιμοποιήσει για την έκδοσή του, αλλά δεν τοποθετεί σωστά κάποιες γραφές στο κριτικό υπόμνημα. Ενδεχομένως δεν είχε στη διάθεσή του τους προαναφερθέντες κώδικες. Για παράδειγμα στην υποσημείωση 21⁸⁸ της εργασίας του αναφέρει ότι ο κώδικας C παραδίδει στους στίχους 130-131 τη φράση «οὐ στέγω», ενώ στον κώδικα υπάρχει η φράση «ἴδε οὐτε μὴν στέγω». Επίσης στην υποσημείωση 10⁸⁹ του ίδιου έργου αναφέρεται για τον στίχο 20 του ίδιου κώδικα το απαρέμφατο «καταφρονεῖν», ενώ στον κώδικα υπάρχει το απαρέμφατο «περιφρονεῖν».

⁸⁷ Βλ. Δεληδήμος, Ε., *Ὁ ὅσιος Δαυὶδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ*, Θεσσαλονίκη, 1979, σ. 6.

⁸⁸ Αὐτόθι, σ. 9.

⁸⁹ Αὐτόθι, σ. 5.

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΔΟΣΗ

Η ανάγκη για ανανεωμένη έκδοση του Βίου του οσίου Δαβίδ από τη Θεσσαλονίκη ήταν επιτακτική, καθώς η προηγούμενη του αρχιμανδρίτου Ευαγγέλου-Ειρηναίου Δεληδήμου, άρτια για την εποχή της, μάλλον δεν καλύπτει τις ανάγκες της σημερινής επιστημονικής συγκυρίας. Ειδικότερα, παρατηρήθηκε ότι στο κείμενο υπάρχουν τυπογραφικά λάθη, ενώ στο κριτικό υπόμνημα εντοπίστηκαν λάθη σε σημεία του κειμένου λόγω μη ορθής ανάγνωσης των χειρογράφων ή λανθασμένης διόρθωσης.

Η παρούσα κριτική έκδοση στηρίζεται στα πορίσματα της στεμματικής κατάταξης των χειρογράφων του παρόντος Βίου. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια μελέτης της Αντιβολής διαπιστώθηκε ότι:

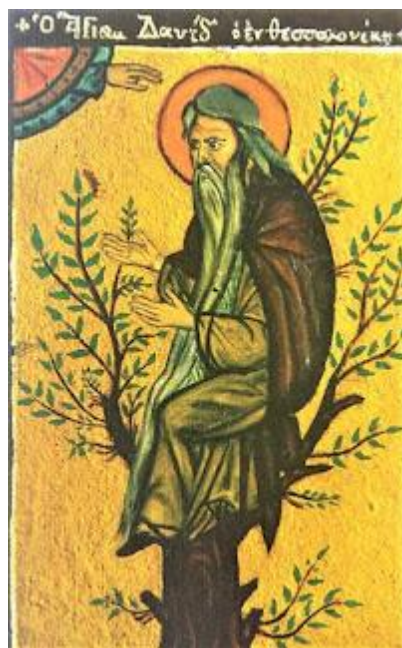
- Τα χειρόγραφα DEFG ανάγονται σε ένα προγενέστερο χειρόγραφο β το οποίο έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί.
- Τα χειρόγραφα AC ανάγονται σε ένα προγενέστερο χειρόγραφο α, το οποίο έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί.
- Τα χειρόγραφα Βαβ ανάγονται σε ένα προγενέστερο χειρόγραφο ω⁹⁰, το οποίο θεωρούμε ως αρχέτυπο και το οποίο επίσης έχει χαθεί ή δεν έχει βρεθεί.

Στο κείμενο της εργασίας διατηρήθηκε ο χωρισμός των παραγράφων και ο τίτλος της τελευταίας έκδοσης, αν και εντοπίστηκαν δύο ελαφρώς διαφοροποιημένοι τίτλοι στους κώδικες AC. Για ευχερέστερη συσχέτιση υποσημειώσεων και σχολίων με το κείμενο έγινε αρίθμηση των στίχων του κειμένου. Όσον αφορά στη στίξη του κειμένου θεωρήθηκε σωστό να ενοποιηθεί σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική, διότι θα ήταν αδύνατον να ακολουθηθεί η άναρχη στίξη των χειρογράφων. Προστέθηκε η υπογεγραμμένη, παρότι όλοι οι αντιγραφείς την παραλείπουν. Επιπλέον, έχουν κεφαλαιογραφηθεί τα αρχικά όλων των κύριων ονομάτων του κειμένου και αναλύθηκαν τα nomina sacra χωρίς παρενθέσεις.

Το κείμενο της εργασίας συνοδεύουν δύο υπομνήματα. Το πρώτο είναι το υπόμνημα πηγών, το οποίο περιλαμβάνει βιβλικά χωρία και το δεύτερο είναι το κριτικό υπόμνημα. Επιπροσθέτως, σημειώνονται οι διαχωριστικές γραφές των κωδίκων ABCDEFG, οι οποίοι παρουσιάζουν σε κάποια σημεία παραλλαγές του κειμένου.

⁹⁰ Βλ. παρούσα εργασία, σσ. 54-57.

Τέλος, ακολουθεί η νεοελληνική μετάφραση του βίου και ο σχολιασμός συγκεκριμένων λέξεων του κειμένου, που θεωρήθηκαν σημαντικά.

«Ὡς φοῖνιξ ἐξήνησας, τῶν ἀρετῶν τοὺς καρπούς, ἀσκήσας ὡς ἄσαρκος, ἐν ἀμυγδαλῆς φυτῷ, Δαβὶδ πάτερ Ὅσιε. Ὅθεν Θεσσαλονίκη, τοῖς ὁσίοις σου πόνοις, χάριν παρὰ Κυρίου, δαψιλῆ καρπουμένη, γεραίρει ὡς μεσίτην σε, θερμὸν πρὸς τὸν φιλόθρωπον».

(Απολυτίκιον ἑορτῆς τοῦ ὁσίου Δαβὶδ συγγραφέν ὑπὸ ὁσίου Γερασίμου τοῦ Μικραγιαννανίτου)

ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

cf.	confer
om.	omitit
A	Codex Berolinensis 57, xii, ff. 119 ^r -126 ^v
B	Codex Scorialensis Y.II.3, xii, ff. 290 ^v -300 ^v
C	Codex Philotheou 8, xii, ff. 292 ^r -298 ^r
D	Codex Lavras 644, xii, ff. 358 ^r -363 ^v
E	Codex Lavras 438, xiii, ff. 139 ^r -143 ^v
F	Codex Dionysiou 52, xiii, ff. 239 ^r -258 ^r
G	Codex Chalkensis 40, xv, ff. 183 ^r -194 ^v
α, β, ω	Οικογένειες χειρογράφων α, β, ω
R	Rose, V., <i>Leben des heiligen David von Thessalonike</i> , Berlin, 1887.
Δελ.	Δεληδής, Ε., <i>Ὁ ὅσιος Δαυὶδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη</i> , Θεσσαλονίκη, 1979
Παπ.	Παπαγεωργίου, Π. Ν., <i>Νέον χειρόγραφον τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Δαυὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη</i> , Βυζαντίς, τομ. 2, 1893
Gen.	Genesis
Ios.	Iosue
IV Ma.	IV Machabaeorum
Da.	Daniel LXX
Ps.	Psalmi
Regn. III	Regnorum III
Jn	Jonah
Mat.	Evangelium secundum Matthaeum
Mar	Evangelium secundum Marcum
Luc.	Evangelium secundum Lucam
Joh	Evangelium secundum Johannem
Act.	Acta Apostolorum
Pe. II	Epistula Petri II
Heb.	Epistula ad Hebraeos
Iac.	Epistula Iacobi
Rom.	Epistula ad Romanos
Symb. Nic. Const.	Symbolum Nicaenum-Constantinopolitanum
PG	J.P. Migne, <i>Patrologiae Graecae Cursus Completus</i> , Κέντρο Πατερικών εκδόσεων, Αθήνα 1980
PL	J.P. Migne, <i>Patrologiae Latinae Cursus Completus</i> , Frères Garnier, Paris 1880

ΚΕΙΜΕΝΟ

Βίος και πολιτεία τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκη.⁹¹

I. Οἱ τῶν εὖ βεβιωκότων τὰς πράξεις ἀναγραφόμενοι, ζωγράφων ἀρίστων εὐτεχνίαν μιμούμενοι, οἷον πίνακάς τινας τοῖς θέλουσι τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς διὰ μιμήσεως ἐναπομάττεσθαι, ταύτας προτιθέασιν. Αὐτοῖς γὰρ τοῖς ἀγίοις ὁ κατὰ κόσμον ἔπαινος οὐ πρόσεστι, ὑπερκοσμίως βιοτεύσασιν τὰ τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος.

5 II. Προσηκόν οὖν ἡμῖν ἐστὶ λοιπὸν καὶ τὸν τοῦ πανοσίου καὶ παμμάρκαρος Δαυὶδ βίον ἀναγράψασθαι, ὑπόδειγμα καλὸν καὶ ζῆλον εὐσεβείας ἐν δόξῃ θεϊκῇ τοῖς φιλαρέτοις ἀληθῶς τοῦτον καταλιμπάνοντες. Ἐπειδήπερ εἷς ἐστὶ καὶ οὗτος τῶν διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ἐπὶ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ἐφθακότων καὶ κληρωσαμένων τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀπερινόητα ἀγαθὰ. Δέδοικα δὲ, ὡς ἱεροῦ τινος τοῦ λόγου ἐφάψασθαι, τὴν
10 ἑμαυτοῦ ἀναξιότητα ἐπαιθανόμενος καὶ τὸ περὶ τὴν ἀφήγησιν βραδύγλωσσον ἡμῶν πῶς καὶ ἀνήνυτον. Ὅμως δ' οὖν ἐπειδὴ Θεὸς καὶ τὸ μικρότατον ὡς τὸ τῶν ἄλλων μέγιστον ἀποδέχεται ἐπιμετρῶν τὸ κατὰ δύναμιν καὶ ἀντιταλαντεύων τὴν προαίρεσιν, ταῖς τοῦ ὀσίου ἐπερειδόμενοι εὐχαῖς σὺν ἱκεσίᾳ τῶν εἰς τοῦτο παρορμησάντων, ἐν ἀκομψίᾳ τινὶ καὶ λιτότητι λέξεως ἐντεῦθεν ἤδη ἀπαρχόμεθα τῆς διηγήσεως.

15 III. Τοιγαροῦν οὗτος ὁ πολυῦμητος ἡμῶν πατὴρ καὶ τῷ βίῳ ἰσάγγελος ἐν τῇ λαμπρᾷ καὶ περιωνύμῳ τῶν Θεσσαλονικέων πόλει ὧν τε καὶ διατρίβων ἔρωτι θεῖῳ τρωθεὶς ἀπετάξατο ἐν τῇ μονῇ τῶν ἀγίων καὶ ἐνδόξων μαρτύρων Θεοδώρου καὶ

⁹¹ **Τίτλος** Βίος τοῦ ὀσίου Δαυὶδ Θεσσαλονίκης A: βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν δαυὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει θεσσαλονίκη B: βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ ὀσίου καὶ ἀγίου πατρος ἡμῶν δαυὶδ τοῦ ἐν θεσσαλονίκη C: βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν δαυὶδ τοῦ ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει θεσσαλονίκη πάτερ, εὐλόγησον D **1** τὰς πράξεις ἀναγράφοντες B: τὰς πράξεις ἀναγραφόμενοι ACDEFG **2** τοῖς θέλουσι ABDEFG: τοῖς ἐθέλουσι C **3** ἐναποτίθεσθαι A: ἐναπομάττεσθαι BCDEFG ταύτας BCDEFG: ταῦτα A **4** πρόσεστι ποθητὸς (sic) A: οὐ πρόσεστιν BC: οὐ πρόσεστι D: οὐ πρόσ ἐστιν EFG βιοτεύσασιν B: βιοτεύσασιν ACDEFG τὰ τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος CDEFG: τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα A: διὰ τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα B **5** προσηκόν B: προκειμένον ACDEFG **6** βίον ἀναγράψαι B: βίον ἀπογράψασθαι A: βίον ἀναγράψασθαι CDEFG **10** ἑαυτοῦ ἀναξιότητα BEFG: ἑμαυτοῦ ἀναξιότητα AC: non legitur in D τὸ περὶ τὴν ἀφήγησιν BCDEFG: τὸ περὶ τὴν ἀφήγησιν (sic) A **11** ὡς τὸ BCDEFG: ὠστο A **12** ἀποδέχεται A: ἐναποδέχεται BDEFG: ἐπαποδέχεται C **14** ἀπαρχόμεθα τῆς διηγήσεως DEFG: ἀρχόμεθα τῆς ὑποθέσεως A: ἀπαρχόμεθα τῆς διηγήσεως B: ἀπαρχόμεθα τῆς διηγήσεως C **15** τὸν βίον ἰσάγγελος B: non legitur in A: καὶ τῷ βίῳ ἰσάγγελος CDEFG

Μερκουρίου, ἐπιλεγομένη Κουκουλιατῶν, ἐν τῷ ἀρκτικῷ μέρει τῆς πόλεως πλησίον
 τοῦ τείχους ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ παραπόρτιον τῶν Ἀπροΐτων· καὶ διαβίων ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ
 20 πολλὴν ἐτίθετο σπουδὴν ἐν τῇ ἀσκήσει, γαστρός τε κρατεῖν καὶ τύφου καταφρονεῖν,
 γινώσκων ἀκριβῶς ὅτι ὁ τῆς γαστρὸς κόρος οὔτε ἀγρυπνεῖν οἶδεν οὔτε σωφρονεῖν καὶ
 ὁ τύφος ἡρεμεῖν οὐκ ἀνέχεται, ἡ δὲ ἄσκησις ἄνευ ἐγρηγόρσεως καὶ ἀγνείας καὶ
 ταπεινοφροσύνης κατορθωθῆναι οὐ δύναται. Οὕτως αὐτὸς ἠγωνίζετο καὶ τὸν νοῦν
 ἀμετεώριστον ἐφύλαττεν, ὡς τις ἄλλος Δαυὶδ, ὁ μακάριος ἀναγινώσκων τε τὰς θείας
 25 γραφὰς καὶ διημερεύων καὶ διανυκτερεύων ἐθαύμαζε πῶς πολυτρόπως ὁ Θεὸς τοὺς εἰς
 γενεὰν καὶ γενεὰν ἁγίους καιρῷ ἰδίῳ εὐαρεστήσαντας ἐδόξασεν καὶ φωστῆρας ἐν
 κόσμῳ ἀνέδειξεν· καὶ πάντα ἐξ ἀρχῆς ἐκονόμησεν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου
 γένους, τὸν μὲν Ἄβελ διὰ θυσίας δοξάσας, τὸν δὲ Ἐνῶχ δι' εὐαρεστήσεως μεταθέσει
 τιμῆσας, τὸν Νῶε διὰ δικαιοσύνης σπινθήρα τοῦ γένους φυλάξας, τὸν Ἀβραὰμ διὰ
 30 πίστεως πατέρα ἐθνῶν ἀναδείξας, τὴν εὐσεβῆ τοῦ Μελχισεδὲκ ἱερωσύνην
 ἀποδεξάμενος, τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν Ἰὼβ ὑπομονῆς τε καὶ σωφροσύνης εἰκόνα τῷ βίῳ
 ἀναστήσας, τὸν Μωσέα νομοθέτην καταστήσας, τὸν τοῦ Ναυὶ Ἰησοῦν ἡλίου καὶ
 σελήνης χαλιναγωγὸν ἐπιστήσας, τὸν Δανιὴλ προφήτην καὶ βασιλέα παθῶν καὶ
 φρικτοῦ μυστηρίου προγνώστην ἀναδείξας, τῆς βαβυλωνίας καμίνου τὴν φλόγα
 35 μεταποιήσας, τοὺς λέοντας ἐν τῷ λάκκῳ νηστεύειν διδάξας, τὸ θαλάττιον κῆτος εἰς
 προφητικὸν θάλαμον μετασκευάσας. Πρὸς δὲ τούτοις πᾶσιν ἰλιγγία τὸν τόκον τὸν
 ἄσπορον, τὴν Παρθένον καὶ Μητέρα, πῶς ὁ Θεὸς Λόγος ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος
 καὶ διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν Ἄδην ἐσκύλευσεν καὶ τὸν

⁹² 28 θυσίας: cf. Gen., 4. 3, "θυσίαν" τὸν δὲ Ἐνῶχ δι' εὐαρεστήσεως: cf. Gen., 4. 22 "εὐηρέστησεν δὲ Ἐνῶχ τῷ θεῷ"
 || 29 Νῶε διὰ δικαιοσύνης: cf. Pe II., 2.5 "Νῶε διὰ δικαιοσύνης" || 30 πατέρα ἐθνῶν: cf. Gen., 17.5 "πατὴρ πλήθους
 ἐθνῶν" τοῦ Μελχισεδὲκ ἱερωσύνην: cf. Gen., 14.18, "ἱερεὺς τοῦ θεοῦ", Ep. Heb., 7. 11 "ἱερωσύνης" || 31 Ἰωσήφ...
 ὑπομονῆς: Jo. Chrys. Ad eos qui scandalizati sunt., PG 52, 504, "τὴν ἐσχάτην αἰχμαλωσίαν ὑπομένων" τὸν Ἰὼβ
 ὑπομονῆς: Ep. Iac., 5.11 "τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ" || 32 νομοθέτην καταστήσας: cf. Ps. 9. 20, "κατάστησον, κύριε,
 νομοθέτην" || 32-33 τὸν τοῦ Ναυὶ Ἰησοῦν ἡλίου καὶ σελήνης χαλιναγωγὸν ἐπιστήσας: cf. Ios., 10.13 "καὶ ἔστη ὁ
 ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐν στάσει" || 33 βασιλέα παθῶν: cf. IV Ma., 7. 10, "παθῶν μέγιστε βασιλεῦ" || 34 τῆς βαβυλωνίας
 καμίνου: cf. Da. 3. 23 "τῆς καμίνου τοῦ πυρός" || 35 τοὺς λέοντας ἐν τῷ λάκκῳ: Da. 6. 16-19 "ἐπὶ τὸν λάκκον τῶν
 λεόντων" θαλάττιον κῆτος: cf. Jn. 2.1-2 "ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους" ||

18 ἐπιλεγομένη κουκουλιατῶν AB: ἐπιλεγομένη τῶν κουκουλιατῶν C: ἐπιλεγομένης κουκουλιατῶν DEFG
 19 τῶν ἀπροΐτων B: non legitur in A: om in C: τῶν ἀπροητῶν DEFG 20 καὶ τύφου καταφρονεῖν ABDEFG: καὶ
 τύφου περιφρονεῖν C 29 σπίνθηρα τοῦ γένους φυλάξας BCDEFG: σπινθήρα τοῦ γένους καταλιπῶν (sic) A

ἀπατεῶνα ὄφιν ἀπέκτεινε θριαμβεύσας, καὶ τὸν τοῖς ἰδίοις παραπτώμασι θανατωθέντα
40 Ἀδὰμ ζωοποίησας πάλιν εἰς τὸν παράδεισον ἐπανήγαγεν.

IV. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διανοούμενος ὁ ὄσιος πατὴρ ἡμῶν Δαυὶδ, κατενύγη
ἢ καρδία αὐτοῦ φόβῳ Θεοῦ καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων: «Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς καὶ
θεράπων τοῦ Θεοῦ τριετὴ χρόνον ἠτήσατο, ἵνα δοθῇ αὐτῷ χρηστότης καὶ παιδεία καὶ
γνώσις, καὶ οὕτως μετὰ τριετὴ χρόνον εἰσήκουσεν ὁ Θεὸς τῆς δεήσεως αὐτοῦ. Δεῖ καμὲ
45 τριετὴ χρόνον καθίσαι ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ, ὅπως ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς ἀποκαλύψῃ
μοι καὶ ἐπίδη ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου καὶ δώσῃ μοι ταπεινοφροσύνην τοῦ δουλεύειν
αὐτῷ ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ».

V. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ εὐξάμενος ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας ἐκαθέσθη ἐπὶ τῷ δένδρῳ ὃ
ἦν ἐγγύθεν κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ἐκκλησίας ἰστάμενον, ὄνομα τούτῳ ἀμυγδαλέα,
50 τὸν ἄλλον Δαυὶδ μιμούμενος τοῖς τρόποις. Ἐκεῖνος γὰρ βασιλεὺς ὢν καὶ συνάψας
πόλεμον μετὰ τῶν ἀλλοφύλων ἐξῆλθεν ἐνωπλισμένος ὁ Γολιάθ καλῶν τὸν βουλόμενον
μονομαχῆσαι, ὁ δὲ θεράπων τοῦ Θεοῦ Δαυὶδ μήτε ὄπλα λαβὼν πρὸς τὴν ἐκείνου
κίνησιν ἐξῆλθεν λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς λίθους, προτύπωμα τῆς ἁγίας Τριάδος,
Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου πνεύματος· καὶ οὕτως τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἔχων τὸν Θεὸν μεθ'
55 ἑαυτοῦ, ἀπολύσας τὸν λίθον τῇ σφενδόνη παραχρῆμα τὸν Γολιάθ ἀπέκτεινε. Τὸν αὐτὸν
οὖν τρόπον ἀναλαβόμενος καὶ οὗτος ὁ ὄσιος πατὴρ ἡμῶν τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἑαυτὸν
σταυρώσας ἐν τῷ δένδρῳ τὸν διάβολον ἐνέκρωσεν καὶ ἀνίσχυρον ἐποίησεν, τὸ τοῦ
Κυρίου ρητὸν φυλάξας «ἐν τῇ υπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν».

VI. Πῶς δὲ, φιλόχριστοι ἀδελφοί, διηγῆσομαι τὰς θλίψεις ἃς ὑπέμεινεν ἐν τῷ
60 δένδρῳ καθεζόμενος; Τῷ κρύει πηγνύμενος καὶ σπαραττόμενος. Τῷ θάλπει
καυσούμενος καὶ μὴ σαλευόμενος. Πάλιν δὲ τὰ θράση τῶν ἀνέμων καθάπερ ναῦς ἐν
πελάγει τὰ παμμεγέθη κύματα διατρέχουσα; Οὕτως καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ
ὑπομονητικῶς ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ψάλλων: «Ἐπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον καὶ

⁹³ 41-42 κατενύγη ἢ καρδία: cf. Act. 2, 37. "κατενύγη ἢ καρδία" || 46 ἐπίδη ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου: cf. Ps. 30. 8 "ἐπειδὴς
τὴν ταπείνωσίν μου". || 46-47 τοῦ δουλεύειν αὐτῷ ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ: cf. Ps. 2. 11 "δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ
καὶ ἀγγαλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ" || 58 ἐν τῇ υπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν: cf. Luc. 21,19 "ἐν τῇ υπομονῇ
ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν" ||

39 παραπτώμασι BCDEFG: παραστόμασι A 43-44 καὶ παιδεία καὶ σύνεσις A: καὶ παιδεία καὶ γνώσις BCDEFG
60 πηγνύμενος καὶ σπαραττόμενος AB: ψυχούμενος καὶ πηγνύμενος C: κινούμενος καὶ σπαραττόμενος DEFG
61 καυσούμενος καὶ μὴ σαλευόμενος A: πυρούμενος καὶ μὴ σαλευόμενος B: φλογούμενος καὶ καυσούμενος C:
πηγνύμενος καὶ μὴ σαλευόμενος DEFG

προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου. Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου
 65 ταλαιπωρίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος. Καὶ ἔστησεν ἐπὶ τὸ δένδρον τοὺς πόδας μου, μέχρις
 οὗ ἔπακούσῃ τῆς δεήσεώς μου.» Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ θέρους ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων
 φλεγόμενος καὶ τοσαῦτα πάσχων καὶ κάμνων οὐκ ἐραθύμῃσεν, οὐκ ὀλιγοψύχησεν
 οὐδὲ ἠκηδίασεν. Οὔτε τὸ ἀγγελοειδὲς αὐτοῦ πρόσωπον ἠλλοιώθη, ἀλλὰ δίκην ρόδου
 70 ἦν τοῖς ὀρώσιν αὐτὸ ἡλιακὰς ἀκτίνας ἐκπέμπον. Ἴδὼν γὰρ ὁ φιλόανθρωπος καὶ
 εὐσπλαχνος Θεὸς τοῦ ὀσίου τὸν κάματον καὶ τοὺς κόπους καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὰς
 ὀδύνας, ἄσπερ καρτερικῶς καὶ χρηστῶς ἐπεδείξατο, ἐδωρήσατο αὐτῷ ὑπομονὴν. Καὶ
 ἦν ἐν τῷ δένδρῳ καθεζόμενος καὶ εὐλογῶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

VII. Πῶς δὲ ἀγαπητοὶ εἴπωμεν ἢ πῶς μακαρίσωμεν τὸν μέγαν τοῦτον καὶ
 γενναιοτάτον ὅτι ὡς ἀδάμας ὑπέμεινε; Ὡ ἐπίγειε ἄγγελε καὶ οὐράνιε ἄνθρωπε, ὄντως
 75 γὰρ ἐν σοὶ ἐπληρώθη, μακάριε, τὸ προφητικὸν λόγιον «δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει καὶ
 ὡς ἡ κέδρος ἢ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται». Ὅντως γὰρ, μακάριε, ὡς φοῖνιξ
 ἐξήνθησας ταῖς πράξεσι. Ἐφυε μὲν γὰρ τὸ δένδρον ἐν ᾧ ἐκαθέζου τοῖς φύλλοις,
 ὑπερέφυες δὲ τῇ ἀρετῇ, μακάριε. Πάλιν δὲ τὸ δένδρον ἔφυε τῷ πλήθει τῶν ἀνθέων, σὺ
 δέ, μακάριε, ταῖς πρακτικαῖς θεωρίαις. Καὶ γὰρ τῆς ὄψεώς σου τῷ λαμπρῷ καὶ πρὸς
 80 πάντας ἰλαρῷ τὰ πλήθη τῶν ἀνθέων ἡμαύρωσας. Τὸ δένδρον τῶν καρπῶν ἐπληροῦτο
 τοῖς ὀρώσιν εἰς τέρψιν, σὺ δέ, τρισμακάριε, τῶν καρπῶν τῆς ἀρετῆς πεπληρωμένος,
 ἠγάλλεσω. Τὸ δένδρον τοὺς καρποὺς τῷ καιρῷ ἀπεδίδου τοῖς ἀνθρώποις, σὺ δέ,
 μακάριε, τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις σὺν δάκρυσιν ἐκ τῆς καθαρᾶς σου καρδίας ἀπεδίδους
 Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ψάλλον συνετῶς καὶ λέγων: «Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ
 85 καιρῷ, διὰ παντὸς ἢ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου. Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ
 ψυχὴ μου· ἀκουσάτωσαν πραεῖς, καὶ εὐφρανθήτωσαν· μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί
 καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου
 καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με. Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε,

⁵⁴ **63-64** ὑπομένων ὑπέμεινα... τῆς δεήσεώς μου: cf. Ps. 39. 2-3 "ὑπομένων ὑπέμεινα... τῆς δεήσεώς μου" || **75-76**
 δίκαιος ὡς φοῖνιξ... τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται: cf. Ps. 91. 13, "δίκαιος ὡς φοῖνιξ... τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται" ||
83-84 τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις ...ἀπεδίδους Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν: cf. Ps. 115. 9, "τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω"
 || **84** ψάλλον συνετῶς: cf. Ps. 46. 8 "ψάλατε συνετῶς" ||

82 ἠγάλλου BC: ἠγάλλεσω ADEFG **87-88** ἐξεζήτησα τὸν κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου. καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με BDEFG: om in AC

καὶ τὰ πρόσωπα οὐ μὴ καταισχυνηθῆ» καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅντως γὰρ, μακάριε, πάντες
90 εὐφραίνονται οἱ πρᾶξις τῆς γῆς, ὀρῶντες σε ἰλαρὸν καὶ φαιδρὸν πρὸς πάντας.

VIII. Ἦσαν δέ, φιλόχριστοι, καὶ οἱ τούτου μαθηταὶ ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ
ἐπιεικεῖς. Καὶ αὐτοὶ συμπάσχοντες τῷ ὀσίῳ ἐν ταῖς ποικίλαις αὐτοῦ συμφοραῖς. Καὶ
παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες: «Πάτερ, τί τοῦτο εἰργάσω καὶ ἐάσας τὸ ποιμνίον σου
μόνον; Μήπως παραγενόμενος ὁ λύκος βλάβην ὑπομείνη τὸ ποιμνίον σου μὴ παρόντος
95 τοῦ ποιμένου.» Ἦν γὰρ ὁ ὄσιος ἀκουσίως δεξάμενος τὴν τοῦ ἐπιδιαταττομένου ἀρχήν.
Ὁ δὲ μακάριος Δαυὶδ ἐπιεικῶς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς: «Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα, ἐγὼ μὲν
ἄνθρωπος εἰμὶ ἁμαρτωλὸς καὶ ταπεινός, ὁ δὲ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θείας
ὑπὲρ τῶν λογικῶν αὐτοῦ προβάτων, αὐτὸς τοὺς πάντας διασώσει ἐκ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ
ἐχθροῦ προσκαλῶν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν. Ζῆ γὰρ ὁ Κύριός μου
100 Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Οὐ μὴ κατέλθω ἀπὸ τοῦ δένδρου μέχρις οὗ
ἐκπληρώσω τὸν τριετῆ χρόνον καὶ φανερώσει μοι ὁ Θεὸς ὅτι προσεδέξατο τὴν δέησίν
μου».

IX. Ταῦτα οὖν ἀκούσαντες οὐκέτι αὐτῷ παρηνώχλησαν περὶ τούτου. Λοιπὸν δὴ
ἐκπληρώσαντι τὸ τρίτον ἔτος, ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου λέγων: «Δαυὶδ, εἰσήκουσεν
105 ὁ Θεὸς τῆς δεήσεώς σου καὶ ἰδοὺ ἔση ταπεινόφρων καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν σου καὶ
αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις πάντοτε. Κάτελθε δὲ ἀπὸ τοῦ φυτοῦ ἐν ᾧ καθέζη καὶ ποιήσον
σεαυτῷ κελλίον καὶ ἐν αὐτῷ ἔση αἰνῶν καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν, δεῖ γὰρ σε καὶ ἑτέραν
οἰκονομίαν ἐκπληρῶσαι καὶ οὕτως παρακληθῆναι». Ὡς οὖν ἐλάλει μετὰ τοῦ ἀγγέλου,
ἔμφοβος καὶ ἔντρομος ἐπὶ ὥραν ἱκανὴν ἐγεγόνει. Καὶ λοιπὸν ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ὁ
110 ἄγγελος. Αὐτὸς δὲ ὁ ὄσιος πατὴρ ἡμῶν ἐπάρας τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανὸν εὐχαριστῶν
τῷ Θεῷ ἔλεγε: «Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν μου καὶ τὸ ἔλεος
τοῦς ὀφθαλμοῦς» ||

⁹⁵ **84-89** εὐλογῆσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ... καὶ τὰ πρόσωπα οὐ μὴ καταισχυνηθῆ: cf. Ps. 33. 2-6, "εὐλογῆσω τὸν
Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ... καὶ τὰ πρόσωπα οὐ μὴ καταισχυνηθῆ" || **89-90** πάντες εὐφραίνονται οἱ πρᾶξις τῆς γῆς: cf
Ps. 33. 3, "ἀκουσάτωσαν πρᾶξις καὶ εὐφρανθήτωσαν" || **97-98** ὁ δὲ ποιμὴν ... τῶν λογικῶν αὐτοῦ προβάτων: cf. Joh.
10. 11 "ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων" || **99** ζῆ γὰρ ὁ Κύριός μου: cf. Regn. III, 17.
1 "ζῆ κύριος ὁ θεός" || **106** αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις: cf. Luc., 4. 8, "αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις" || **107** αἰνῶν: cf. Ps. 145.
1, "αἶνει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν κύριον" εὐλογῶν: cf. Ps.33. 2, "εὐλογῆσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ" || **109-110** ἀπέστη
ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἄγγελος: cf. Luc., 1.38, "ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος" || **110** ἐπάρας τὸ ὄμμα: cf. Luc., 6. 20, "ἐπάρας
τοὺς ὀφθαλμοῦς" ||

95 τὴν τοῦ ἐπιδιαταττομένου ἀρχήν ACDEFG: τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν B

αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ». Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ διηγήσατο αὐτοῖς τὰ τῆς ὀπτασίας καὶ διετάξατο ἐτοιμάσαι αὐτῷ κελλίον ἔνθα παροικήσει κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀγγέλου. Τῶν δὲ μετὰ πάσης σπουδῆς ποιησάντων μηνύουσι καὶ τῷ ἀγιωτάτῳ
115 ἀρχιεπισκόπῳ Δωροθέῳ τὰ τοῦ ὁσίου ῥήματα καὶ τὴν ὀπτασίαν καὶ πάντα καθεξῆς.

X. Ὡς οὖν ἔμαθε ταῦτα ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Δωρόθεος, ηὐχαρίστησε τῷ ἀγίῳ Θεῷ καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ θεοφιλοῦς κλήρου ἄνδρας εὐλαβεῖς καὶ πρὸς τὸν ὅσιον ἀνελθὼν ἠσπάσατο αὐτόν. Ὡς οὖν συνήχθη ὄχλος πολὺς πατέρων, ἐποίησαν
120 πάντα τὰ κατὰ ἀκολουθίαν ἀρμόζοντα καὶ κατήγαγον αὐτόν ἐκ τοῦ δένδρου ὑμνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν. Καὶ οὕτως γενομένης τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς ἐνέκλεισαν τὸν ὅσιον. Καὶ γενομένης χαρμονῆς καὶ εὐφροσύνης πολλῆς ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, κατέκλεισαν τὸ οἶκημα. Καὶ παραθέμενοι αὐτόν τῷ Κυρίῳ ἀνεχώρησαν. Αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος ἦν κατὰ τὸ εἰθῶς αὐτῷ αἰνῶν καὶ εὐλογῶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Τοσαύτη δὲ χάρις ἐδόθη, ἀγαπητοί, τῷ ἀγίῳ Δαυίδ, ὥστε καὶ δαίμονας
125 ἀπελαύνειν καὶ τυφλοὺς ποιεῖν ἀναβλέπειν καὶ νοσοῦσιν ὑγίαν παρέχειν ἐπικαλουμένῳ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

XI. Οἶον δὲ θαῦμα ἐποίησεν, ἀγαπητοί, ὁ ὅσιος ἀκούσατε. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν νεανίας τις ἔχων πνεῦμα ἀκάθαρτον, δρομαίως ἔρχεται εἰς τὴν μονὴν τοῦ μακαρίου Δαυίδ. Καὶ ἐπιστὰς ἔμπροσθεν τῆς κέλλης τοῦ ὁσίου, λέγει: «Ἀπόλυέ με, Δαυίδ, δοῦλε
130 τοῦ αἰωνίου Θεοῦ. Πῦρ γὰρ ἐξέρχεται ἐκ τῆς κέλλης σου καὶ κατακαίει με. Ἴδου οὐ στέγω. Πῦρ γὰρ ἀπειλεῖ μοι. Κέλευσόν με ἀπελθεῖν πρὸς τοὺς ἐμούς». Τότε ὁ μακάριος Δαυίδ ἐκτείνας τὴν ἀγίαν αὐτοῦ χεῖρα ἐκ τοῦ θυριδίου ἐκράτησε τὸν νεανίσκον καὶ λέγει τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι: «Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ὁ τὸν λεγεῶνα τῶν δαιμόνων φυγαδεύσας, καὶ τὸν ἄνθρωπον ὀλόκληρον
135 καταστήσας, αὐτὸς σοι ἐπιτιμᾷ, ἀκάθαρτον πνεῦμα, ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ πλάσματος αὐτοῦ». Καὶ τοῦτο εἰπόντος τοῦ ὁσίου καὶ σφραγίσαντος αὐτόν τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, παραχρῆμα τὸ δαιμόνιον ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ νεανίσκου καὶ ἄφαντον ἐγένετο. Καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ὑγιῆς ἀποκατέστη ὁ νεανίσκος. Καὶ πάντες

⁹⁵ 111-112 εὐλογητὸς ὁ θεός... καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ: cf. Ps. 65, 20 "εὐλογητὸς ὁ θεός... καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ" || 131 ἀπελθεῖν: cf. Mat., 1.38, "ἀπελθεῖν" || 132 ἐκτείνας τὴν ἀγίαν αὐτοῦ χεῖρα: cf. Mat., 8. 3, "ἐκτείνας τὴν ἀγίαν χεῖραν" || 134 ὁ τὸν λεγεῶνα τῶν δαιμόνων: Luc., 8.30, "λεγεῶν ὅτι δαιμόνια" ||

134 τὸν λεγεῶνα A: τὸν λεγεῶνα BDEFG: τὸν λεγ[εῶνα] C: ἀπελάσας A: φυγαδεύσας BCDEFG

οὐ θεωροῦντες αὐτὸν ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, τὸν διδοῦντα τοιαύτην χάριν τοῖς
140 φοβουμένοις αὐτόν.

XII. Ἐτερον δὲ θαῦμα ἐποίησεν, ἀγαπητοὶ, ἐνωτίσασθε. Γυνή τις δυστυχοῦσα
τοὺς ὀφθαλμοὺς, μηδὲ τὸ καθόλου δυναμένη, κἄν βραχὺ τι, θεάσασθαι τοῦ γλυκυτάτου
τούτου φωτός, ἵνα σχῆ μικράν τινα παραμυθίαν. Αὕτη οὖν ἀκούσασα περὶ τοῦ ὁσίου
καὶ μακαρίου Δαυὶδ, τὴν ὁδηγὸν αὐτῆς παραλαβοῦσα ἐπέστη τῇ κέλλῃ αὐτοῦ καὶ
145 ῥίψασα ἑαυτὴν ἔμπροσθεν τοῦ θυριδίου αὐτοῦ, ἐδέετο τοῦ μακαρίου κλαίουσα καὶ
λέγουσα: «Δοῦλε τοῦ εὐλογημένου Χριστοῦ, βοήθησόν μοι τῇ κινδυνεύουσῃ καὶ ἔκχεε
ἐπ’ ἐμὲ τὴν ἀθλίαν τὴν χρηστότητά σου μιμούμενος τὸν δεσπότην σου Χριστὸν καὶ
ἀπάλλαξόν με τοῦ τοιοῦτου σκότους». Τούτοις καὶ ἑτέροις πλείοσι ῥήμασι καθικέτευε
τὸ γύναιον τὸν ὅσιον μετὰ στεναγμῶν καὶ οἰμωγῶν. Ὁ δὲ μακάριος Δαυὶδ ὡς εἶδεν τὴν
150 τοιαύτην περίστασιν τῆς γυναικὸς καὶ τὴν ὀρθὴν αὐτῆς πίστιν, ἐδάκρυσε συμπαθῶν τῇ
τοιαύτῃ ὀδύνῃ. Καὶ ἐκτείνας τὰς ἀγίας αὐτοῦ χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἠύξατο ἐπὶ ὥρας
ικανάς. Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν λέγει τῇ γυναικί: «Ἀναστᾶσα ἐκ τοῦ ἐδάφους πλησίασόν
μου». Τῆς δὲ ἀναστάσεως καὶ στάσεως πλησίον τοῦ θυριδίου τῆς ἀγίας κέλλης αὐτοῦ,
ἐκτείνας ὁ μακάριος Δαυὶδ τὴν ἀγίαν χεῖρα αὐτοῦ καὶ σφραγίσας τοὺς ὀφθαλμοὺς
155 αὐτῆς, προσηύξατο οὕτως: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος,
εἰσάκουσόν μου. Ὁ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σάρκα ἐνδυσάμενος ἐκ Πνεύματος
Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου. Ὁμοίωσιν δὲ λαβὼν τοῦ ἰδίου δούλου καὶ τοῦ
οἰκείου πλάσματος, ἵνα ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ αἰώνιον φῶς εἰσαγάγῃς, ὁ τὸν ἐκ
γενετῆς τυφλὸν φωταγωγήσας εἰς ἔκπληξιν τῶν ἀπειθούτων σοὶ Ἰουδαίων, αὐτὸς
160 δέσποτα καὶ νῦν ἐπίβλεψον εἰς τὴν δέησίν μου καὶ φώτισον τὴν δούλην σου, ὅτι σὺ εἶ
ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν». Καὶ ταῦτα
προσευξαμένου τοῦ ὁσίου καὶ τελέσαντος τὸ ἀμήν, παραχρῆμα διηνοίχθησαν αἱ κόραι
τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς καὶ ἔβλεπε τηλαυγῶς πάντα δοξάζουσα τὸν Θεὸν τὸν διὰ τοῦ
165 ἀγίου Δαυὶδ φωτίσαντα αὐτήν. Πάντες δὲ οἱ θεωροῦντες αὐτὴν βλέπουσαν, ἐδόξαζον
τὸν Θεόν, τὸν δόντα τοιαύτην χάριν τῷ ὁσίῳ Δαυίδ. Εἶχε δὲ αὐτὸν πᾶσα ἡ πόλις ὡσπερ

⁹⁷ 139-140 τὸν διδοῦντα τοιαύτην χάριν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν: cf. Ps. 60.6, "ἔδοκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις"
|| 155 Υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος: cf. Mat. 16. 16, " υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος" || 156 ὁ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν:
Symb. Nic. Const., " ὁ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν" || 163 παραχρῆμα διηνοίχθησαν: cf. Luc. 18. 43, "παραχρῆμα
ἀνέβλεψε"||

139 τὸν διδοῦντα ABCDEFG 166 τὸν δόντα BCDEFG: τὸν διδ[ο]ῦντα A

ἄγγελον Θεοῦ. Καὶ εἰ ποτέ τις περιέπεσεν εἰς νόσον χαλεπὴν, ἤρχετο πρὸς αὐτὸν καὶ παραχρῆμα τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐτύχανε τῆς ἰάσεως. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα θαύματα ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ ὀσίου Δαυὶδ.

170 XIII. Χρόνων δὲ πλείστων διελθόντων καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ κέλλη καὶ τῶν ἀθέων βαρβάρων παραγενομένων, τότε δὴ τότε ὁ τὴν ἐπαρχότητα διέπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀποστέλλει πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Ἀριστείδην, ἣν γὰρ λοιπὸν μετελθὼν τὸν βίον ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Δωρόθεος καὶ διεδέξατο τὸν θρόνον αὐτοῦ ὁ ἀγιώτατος Ἀριστείδης, τριβούνους, ὅπως ἀναγάγῃ τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ
175 Ἰουστινιανῷ τὰ περὶ τῶν ἀθέων βαρβάρων, ὅπως μεταστήσῃ τὴν ἐπαρχότητα ἐκ τοῦ Σιρμίου εἰς τὴν τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν. Ἐν γὰρ τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἡ ἐπαρχότης καὶ ὁ στρατὸς ἐν τῷ Σιρμίῳ ἔπραττεν. Βικάριον δὲ ἦν μόνον ἔχων ἐν ταύτῃ τῶν Θεσσαλονικέων πόλει. Τότε οὖν ἀναγνοὺς ὁ ἀγιώτατος Ἀριστείδης ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὰς τοῦ ἐπάρχου ἐπιστολάς, παρόντος τοῦ θεοφιλοῦς κλήρου καὶ πάσης
180 τῆς τάξεως, καὶ ὁποίας περιστάσεις ἔχει τὸ Σίρμιον καὶ ὅτι μέλλει ὁ Ἄβαρις καὶ τὸν Δάνουβιν περᾶν, εἶπεν ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος: «Πατέρες καὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα, τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τούτων ἀπάντων; Σκέψασθε οὖν τίνα ὀφείλομεν ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν θειότατον βασιλέα, ὅπως δεηθῇ περὶ τῶν μηνυθέντων ἡμῖν». Συναθροισθέντων οὖν πάντων καὶ ζητήσεως γενομένης ἀνέκραξαν πάντες: «Ἦ τὸν ἀγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον
185 σταλῆναι ἢ τὸν ὄσιον Δαυίδ, ὡς ἂν αἰδεσθεῖς ὁ βασιλεὺς τὴν ἀγιότητα καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν πρεσβευόντων, ἀσμένως ἐπινεύσῃ ταῖς δεήσεσιν». Ἦρεσεν οὖν τὸν ὄσιον Δαυίδ σταλῆναι, ὡς μὴ δύνασθαι τὸν ἀρχιεπίσκοπον καταλιπεῖν τὴν πόλιν ἀδιοίκητον. Καὶ μὴ εὕρισκομένου ἐτέρου πρὸς τὴν τοιαύτην αἴτησιν ἱκανοῦ τοῦ εἰσακουσθῆναι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, πλὴν τοῦ μακαρίου Δαυίδ. Καὶ τοῦτο ἐκ θείας προνοίας, ἵνα πληρωθῇ

⁹⁸ 170 χρόνων δὲ πλείστων διελθόντων B: χρό[νων] οὐ[ν] πλείστων διέλθουσῶν A: om in C: καὶ χρόνων πλείστων διέλθουσῶν DEFG 172-173 ἣν γὰρ λοιπὸν τὸν βίον μετελθὼν (sic) A: ἣν γὰρ μεταμείψας τὸν βίον B: om in C: ἣν γὰρ λοιπὸν μετελθὼν τὸν βίον DEFG 175 ὅπως [μεταστ]ήσῃ A: ἵνα μεταστήσῃ B: om in C: ὅπως μεταστήσει DEFG 175-176 ἐκ τοῦ Σιρμίου scripsi: ἐκ τοῦ σερμείου B: [ἐκ τοῦ σιρ]μείου A: om in C: ἐκ τοῦ σιρμίου DEFG 177 ἐν τῷ Σιρμίῳ ἔπραττεν scripsi: [ἐν τῷ σ..μεί.] ἔπραττεν (sic) A: ἐν τῷ σερμείῳ ὑπῆρχε B: om in C: ἐν τῷ σιρμίῳ ὑπῆρχεν πράττων DEFG 180 ὁποίας περιστάσεις ABDEFG: ὁποίας συμφορὰς καὶ περιστάσεις C τὸ Σίρμιον scripsi: τὸ σερμειον ABC: τὸ σήρμιον DEFG 180-181 τὸν δάνουβιν B: τὸν δανούβην ADEFG: τὸν δανούβιον C 183-184 συναθροισθέντων οὖν πάντων B: ἐκκλησίαν συναθροίσαντες AC: εἰς ἐκκλησίαν συναθροισθέντες DEFG 189 οὐκ ἀθεῖ B: ἐκ θείας οικονομίας ἦν A: κατὰ πρόνοιαν θεοῦ C: ἐκ θείας προνοίας DEFG ἵνα πέρας λάβῃ B: ἵνα πληρωθῇ ACDEFG

190 τὸ ῥηθὲν τῷ μακαρίῳ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἔτι καθεζομένου αὐτοῦ ἐν τῷ δένδρῳ, ὅτι ἐτέραν
οἰκονομίαν δεῖ σε ἐκπληρῶσαι καὶ οὕτως παρακληθῆναι.

XIV. Ἀγαπητοὶ, τότε παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος
Ἀριστείδης πλεῖστον ὄχλον κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν καὶ ἀνελθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν
ὄσιον, ἠσπάσαντο αὐτὸν κατὰ τὴν πρέπουσαν τιμὴν. Ἐπέγνω δὲ ὁ μακάριος τῷ
195 προορατικῷ χαρίσματι τίς ἦν ἡ βουλή αὐτῶν, ἐπέσχε δὲ ἑαυτὸν τοῦ μὴ πρότερον
ἀναγγεῖλαι αὐτοῖς. Καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος. Τὸ μὲν πρῶτον
ἤρξατο διαλέγεσθαι αὐτῷ ἐκ τῶν Θείων Γραφῶν· καθεσθεις δὲ πλησίον τοῦ θυριδίου
τῆς κέλλης τοῦ ἀγίου λέγει τῷ μακαρίῳ παρρησία: «Περὶ ποίου τρόπου ἀνήλθομεν καὶ
ἵνα τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ στείλωμέν σε πρὸς δέησιν εἰς τὸν φιλόχριστον βασιλέα. Οἶδαμεν
200 γὰρ ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ αὐτὸν, δώσει σοι προθύμως». Αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος Δαυὶδ τὰ μὲν
πρῶτα οὐχ ἠνέσχετο. Ἔφη οὖν πάλιν πρὸς αὐτὸν ὁ ἀρχιεπίσκοπος: «οἶδαμεν, πάτερ,
ὅτι ἐξ' ἡμῶν παραίνεσιν τὴν οἶαν οὖν οὐ χρήζεις. Διότι ὁ Θεὸς διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος τὰ πάντα σοι ἐδώρησατο». Τότε εἰς ἔννοιαν λαβὼν τὸ ῥῆμα τοῦ
ἀγγέλου καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν αὐτῷ ὅτι δεῖ σε καὶ ἐτέραν οἰκονομίαν
205 ἐκπληρῶσαι καὶ οὕτως παρακληθῆναι, συνέθετο τῷ σκοπῷ ἀμφοτέρων λέγων: «Τοῦ
Θεοῦ τὸ θέλημα γενέσθω, ἀγιώτατε πάτερ. Ὅμως ἤδη τὴν πληροφορίαν ὑμῶν πληρῶν
ἀπέρχομαι. Καὶ πάντα τὰ αἰτήματά μου δωρήσεται μοι ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς χάριτος τοῦ
Χριστοῦ μου καὶ τῶν εὐχῶν ὑμῶν. Δαυὶδ δὲ οὐκέτι ὄψεσθε ἐν τῷ πνεύματι λαλοῦντα
μεθ' ὑμῶν. Ἐν τῷ δὲ ὑποστρέφειν με καὶ ἀπέχοντά με ἀπὸ τῆς πόλεως σταδίους ἑκατὸν
210 εἴκοσι ἕξ καὶ θεωρήσαί με τὸν τόπον μου, ἔνθα νῦν ἐσμέν, παραυτὰ ἀποδίδω τὸ πνεῦμα
τῷ Κυρίῳ».

99 200 αἰτήσῃ αὐτὸν, δώσει σοι: cf. Mat. 7.7 "αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται"

194 ἐπέγνω δὲ AC: ἐπέγνω τὲ B: ἐπέγνωσεν τὲ DEFG 196 ἐξαγγεῖλαι [αὐτοῖς] A: ἀναγγεῖλαι αὐτοῖς BCDEFG
199 πρὸς τὸν δεσπότην τῆς οἰκουμένης ἰουστινιάνον A: πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα B: εἰς τὸν φιλόχριστον
βασιλέα CDEFG 201 οὐχ ἠνέσχετο A: οὐκ ἠνέσχετο BCDEFG 203 τὰ πάντα σοι ἐδώρησατο BCDEFG: πάντα
σοι ἐχαρίσατο A εἰς ἔννοιαν λαβὼν ACEFG: μνησθεὶς B: εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν D 206-207 διὰ τὴν δέησιν ὑμῶν
B: πλὴν δια τὴν ὑπακοὴν A: τὴν πληροφορίαν ὑμῶν ποιῶν C: τὴν πληροφορίαν ὑμῶν πληρῶν DEFG
207 ἀπελεύσομαι B: πορεύσομαι A: ἀπέρχομαι CDEFG 208-209 λαλοῦντα μεθ' ὑμῶν AC: λαλοῦντα πρὸς ὑμᾶς B:
λαλοῦντά με πρὸς ὑμᾶς D: λαλοῦντα πρὸς ὑμᾶς EFG ἀπέχοντα τῆς πόλεως B: ἀπὸ τῆς πόλεως A: καὶ ἀπέχειν με
ἀπὸ τῆς πόλεως C: καὶ ἀπέχοντά με ἀπὸ τῆς πόλεως DEFG 210 καὶ θεωρήσαί με BCDEFG: τοῦ θεάσασθαί με A
210-211 ἀποδώσω τὸ πνεῦμα μου B: ἀποδίδομι τὸ πνεῦμα A: ἀποδίδωμι τὸ πνεῦμα C: ἀποδίδω τὸ πνεῦμα DEFG

XV. Ὡς οὖν οὐκ ἐπληροφορήθη ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος φάσκων ἐν ἑαυτῷ
 ὅτι διὰ τὸ μὴ θέλαιν αὐτὸν ἐξελεῖν προφασίζεται ἡμᾶς, λέγει πάλιν πρὸς αὐτὸν ὁ
 ἀρχιεπίσκοπος: «Πάτερ, μίμησαι τὸν ποιμένα ἡμῶν ὅτι ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἐδέξατο,
 215 ἵνα ἡμᾶς σώσῃ. Καὶ αὐτὸς δεῖ σε ὑπὲρ λαοῦ θανεῖν, ἵνα σχῆς ἔπαινον καὶ δόξαν παρὰ
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι καὶ τὰ πάθη αὐτοῦ μιμεῖσαι». Τότε ἐξέρχεται ὁ
 μακάριος ἐκ τῆς ἀγίας κέλλης αὐτοῦ. Καὶ τί ἦν, ἀγαπητοί, ἰδεῖν αὐτόν; Καθάπερ τὸν
 προπάτορα Ἀβραὰμ πεπολιωμένον. Καὶ ἦν ἀύξηθεῖσα ἡ κόμη τῆς ἀγίας αὐτοῦ
 κεφαλῆς, ὡς φθάναι μέχρις τῆς ὀσφύος αὐτοῦ. Καὶ ὁ πώγων αὐτοῦ μέχρι τῶν ποδῶν
 220 αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἅγιον αὐτοῦ πρόσωπον, καθάπερ τηλαυγῶς ὡς ἀκτίνας ἐκλάμπον. Καὶ
 παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ δύο ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Καὶ αὐτοὺς πεπολιωμένους.
 Ἄνδρας εὐλαβεῖς καὶ ἐπιεικεῖς ὧν τὰ ἅγια αὐτῶν ὀνόματα Θεόδωρος καὶ Δημήτριος.
 Καὶ κατελθὼν διὰ νυκτὸς ἔνθα τὸ σκάφος αὐτοῦ ἐξεδέχετο καὶ λαβόντες τὰς ἀναφορὰς
 225 τῶν πόλεων.

XVI. Καὶ εὐθέως μηνυτὸν ἐγένετο εἰς πᾶσαν τὴν πόλιν περὶ τοῦ ὀσίου Δαυίδ. Καὶ
 γνοῦσα ἡ θεοφιλεστάτη Θεοδώρα στέλλει κουβικουλαρίους καὶ εἰσδέχεται αὐτὸν, κατ'
 ἰδίαν ἐτοιμάσασα δωμάτιον ἄξιον τοῦ ὀσίου. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς οὐκ ἦν
 παραυτὰ ἐν τῷ παλατίῳ.·Εἰς πρόκενσον γὰρ ἦν ἐξελεθῶν. Ὡς οὖν ἐδέξατο τὸν ὀσιον ἡ
 230 Θεοδώρα καὶ θεασαμένη τὸν ἀγγελοειδῆ αὐτοῦ χαρακτήρα καὶ τὸ λαμπρὸν τῆς πολιᾶς,
 ἐξέστη ἡ διάνοια αὐτῆς. Καὶ πεσοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ εὐχὴν αἰτοῦσα λαβεῖν. Τοῦ
 δὲ ὀσίου ἐπευξαμένου τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ ἀνγούστη καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου, πάντες
 οἱ παρόντες ἐξέστησαν ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ τοῦ ὀσίου. Ἡ οὖν ἀνγούστα ὡσπερ ἄγγελον Θεοῦ
 δεξαμένη, οὕτως φιλοφρόνως ἐδεξιούτο τὸν ὀσιον, πρὸ τῶν ἀγίων αὐτοῦ κυλινδουμένη

212 οἰηθεῖς δὲ B: φάσκων ἐν ἑαυτῷ ACDEFG 213 διὰ τὸ μὴ θέλαιν αὐτὸν ἀπελεῖν B: διὰ τὸ μὴ θέλαιν αὐτὸν
 ἐξελεῖν (sic) ADEFG: διὰ τὸ μὴ θέλαιν αὐτὸν τῆς κέλλης ἐξελεῖν C προφασίζεται τοιαῦτα B: προφασίζεται
 ἡμᾶς ADEFG: προφασίζεται ταῦτα C 214 θάνατον κατεδέξατο B: θανάτου ἐγεύσατο AC: θάνατον ἐδέξατο DEFG
 215 δεῖ οὖν καὶ σὲ B: καὶ αὐτὸς δεῖ σε ACDEFG ὑπὲρ λαοῦ BCDEFG: ὑπὲρ ἄλλου A θανεῖν ABDEFG:
 αποθανεῖν C δοξασθῆς B: σχῆς ἔπαινον καὶ δόξαν ACDEFG 215-216 παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ
 ACDEFG: παρὰ τοῦ χριστοῦ B 216 οὔτινος καὶ τὰ πάθη μιμήσε (sic) A: ὅτι καὶ τὰ πάθη αὐτοῦ μιμήσαι C: ὡς
 κοινῶς τῶν παθημάτων τούτου B: ὅτι καὶ τὰ πάθη αὐτοῦ μιμεῖσαι DEFG 216-217 τότε ἐξῆλθεν ὁ μακάριος B:
 τότε ἐξέρχεται ὁ μακάριος ACDEFG 217 καὶ ἦν ἐκπληξίς τοῖς ὀρθῶσιν αὐτόν B: καὶ ἦν ἀγαπητοὶ ἰδεῖν αὐτόν AC:
 καὶ τί ἦν ἀγαπητοὶ ἰδεῖν αὐτόν DEFG 220-221 καὶ παραλαβὼν B: καὶ παραλαμβάνει ACDEFG 223 καὶ λαβόν
 τὰς ἀναφορὰς B: καὶ λαβόντες τὰς ἀναφορὰς ADEFG: καὶ λαβόντες ἀναφορὰς C 224 καὶ ποιήσας εὐχὴν
 BCDEFG: καὶ ποιήσαντες εὐχὴν A ἀπέπλευσε ABDEFG: ἀπέπλευσαν C 229 εἰς πρόκενσον A: om in B: ἄλλεις
 πρόκενσον C: εἰς πρόκερσον (sic) DEFG

235 ποδῶν, καὶ ἦν ἀγαλλιῶσα τῷ πνεύματι καὶ εὐχαριστοῦσα τῷ Θεῷ τῷ καταξιώσαντι αὐτὴν τοιοῦτον δέξασθαι πατέρα. Καὶ τί εἶπω ἢ πῶς ἐπαινέσω ταύτην τὴν φιλόχριστον βασιλίδα; Ἡ Ἰεζάβελ γὰρ τὸν προφήτην Ἡλίαν πρὸς φόνον ἐδίωκεν, αὕτη δὲ ἡ φιλόχριστος τὸν ὅσιον Δαυὶδ πόθῳ θεϊκῷ δεξαμένη φιλοφρόνως ἐξένισε. Πάλιν Ἡρῳδιάς τὸν Πρόδρομον καὶ Βαπτιστὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
 240 ἀπεκεφάλισεν. Αὕτη δὲ τὴν Μαρίαν μιμησαμένη τὴν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καθημένην, οὕτως γονυπετοῦσα εὐχῆς ἐδέετο. Ἡ Εὐδοξία δὲ πάλιν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, μᾶλλον δὲ Χριστόστομον, ἐξώρισεν· αὕτη δὲ τὴν χήραν ἐμιμήσατο τὴν τὸν προφήτην Ἡλίαν προθύμως ξενίσασαν καὶ ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ τὸν ὅσιον ἐδορυφόρησεν. Καὶ τί πολλὰ λέγω; Ὅντως ἀληθῶς Θεοδώρα ἐπονομάζη. Ὅτι κατὰ τὸ
 245 ὄνομά σου θεῖον δῶρον ἠξιώθης δέξασθαι. Ὅντως μακαρία ἀληθῶς κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου εἰρηκότος ὅτι «ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται»· καὶ πάλιν πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ λέγων «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με». Ὅντως πολλῶν ἀγαθῶν τεύξη ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Τὰ γὰρ τῆς Θείας Γραφῆς ἐξεπλήρωσας.

250 XVII. Τί οὖν ἡ μακαρία; Φθάσαντος τοῦ βασιλέως συναντᾷ αὐτῷ μετὰ πολλῆς χαρμονῆς εὐαγγελιζομένη αὐτῷ διὰ τὸν ὅσιον Δαυίδ καὶ λέγουσα: «Ἰλεως ἡμῖν ἐγένετο, δέσποτα τῆς οἰκουμένης, ὁ Θεός. Σήμερον γὰρ ἄγγελος ἐν σώματι παρεγένετο πρὸς τὸ κράτος σου. Ἔρχου, δέσποτα, καὶ θέασαι τὸν νέον Ἀβραάμ ἀπὸ Θεσσαλονίκης παραγενόμενον πρὸς τὸ κράτος ἡμῶν». Ὁ οὖν βασιλεὺς τῇ ἐξῆς σιλέντιον ποιησάμενος
 255 ἐκέλευσε τὸν ὅσιον εἰσελθεῖν ἐπὶ πάσης τῆς συγκλήτου, ὁ δὲ τρισμακάριος Δαυίδ ἀνθρακιὰν αἰτησάμενος καὶ δεξάμενος αὐτὴν εἰς τὰς ἀγίας αὐτοῦ παλάμας, εἰσήει θυμῶν τὸν τε βασιλέα καὶ πᾶσαν τὴν θεοφιλῆ σύγκλητον μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ μαθητῶν, μηδὲως ἐκθλιβείσης τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς ἐν τῷ κατέχειν εἰς τὰς ἀγίας αὐτοῦ χεῖρας τὸ πῦρ. Πῶς γὰρ εἶχε φλεχθῆναι ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ἀγαπητοί, ὁ παρ' ἀγγέλου

¹⁰¹ 246-247 ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται: cf. Mat. 10, 41 "ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται" || 247-248 ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με: cf. Mat. 10, 40 "ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με"

238 φιλοφρόνως ἐδέξατο A: φιλοφρόνως ἐξένισε B: om in C: φιλοφρόνως ἐξένισεν DEFG 243-244 τὸν ὅσιον ἐδορυφόρησεν DEFG: τὸν ὅσιον ἐδορυφόρησεν A: τὸν ὅσιον ἀνέπαυσε B: om in C C 257 μετὰ τ[ῶ]ν δύο AC: συνόντων αὐτῷ καὶ τῶν δύο B: σὺν τῶν δύο DEFG 258 τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς BCDEFG: τῆς ἀγίας αὐτοῦ χεῖρός A 258-259 εἰς τὰς ἀγίας αὐτοῦ παλάμας BDEFG: εἰς τὰς ἀγίας αὐτοῦ χεῖρας A: εἰς τὰς αὐτοῦ παλάμας 259 τὸ πῦρ ABDEFG: τοὺς ἀνθρακας C ὁ παρὰ ἀγγέλου BCDEFG: ὁ ὑπ[.]γγέλου A

260 παράκλησιν λαβὼν καὶ δαίμονας φυγαδεύσας καὶ τυφλοῖς χαριζόμενος τὸ φῶς τῆ ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ; Ὁ τοιοῦτος ὑπὸ πυρὸς εἶχε φλεχθῆναι; Μὴ γένοιτο. Τότε οὖν ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς θεασάμενος τὸ ἀβραμιαῖον τοῦ ὀσίου σχῆμα καὶ τὸ ἀγγελοειδὲς πρόσωπον καὶ τὸ παράδοξον ὃ ἐποίησε θυμῶν ἐπὶ ὥρας ἰκανὰς καὶ ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ χερσὶ κατέχων τὸ πῦρ καὶ μηδὲν ἀδικούμενος ὑπ' αὐτοῦ, ἐθαύμαζε

265 λῖαν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἀσπαζόμενος ἐδέχετο αὐτόν. Καὶ πᾶσα ἡ θεοφιλῆς σύγκλητος ἐξέστη ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ὀσίου καὶ μακαρίου Δαυίδ. Ἦν γάρ, φιλόχριστοι ἀδελφοί, ὡς προεῖπον, ἡ κόμη τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μέχρι τῆς ὀσφύος αὐτοῦ καὶ ὁ πῶγων αὐτοῦ μέχρι τῶν ἀστραγάλων τῶν ποδῶν αὐτοῦ, πεπολιωμένος ὡς ὁ Ἄβραάμ. Λοιπὸν δεξάμενος ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς τὰς

270 ἀναφορὰς ἐκ τῶν ἀγίων αὐτοῦ χειρῶν καὶ καταμαθὼν αὐτὰς διὰ ποῖον αἴτημα ἐκοπώθη ὁ ὄσιος Δαυίδ, εἰς πάντα προθύμως ὑπήκουσεν τῷ ὀσίῳ. Ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀπὸ στόματος ἠτήσατο, παρέσχεν αὐτῷ μετὰ σπουδῆς. Καὶ γενομένων τῶν σάκρων μετὰ πολλῆς τῆς συντομίας, δι' ὀλίγων ἡμερῶν ἀπέλυσεν αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Δοὺς αὐτῷ τὰς κελεύσεις αὐτοχειρῶς. Καὶ λέγει πρὸς τὸν ὄσιον: «Εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν, τίμιε πάτερ».

275 XVIII. Ἀποπλεύσαντος δὲ τοῦ ὀσίου ἐκ τῆς βασιλίδος πρὸς Θεσσαλονικὴν καὶ φθάσαντος τοὺς τόπους τῶν μεθορίων τῆς τῶν Θεσσαλονικέων πόλεως, ἐν ᾧ τόπῳ ὁ φάρος ἴσταται, ἤρξατο ὁ ὄσιος ἀδολεσχεῖν καὶ προσεύχεσθαι. Εἶτα προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἤρξατο παραινεῖν αὐτοὺς περὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Καὶ πάλιν λέγει πρὸς αὐτούς: «Τεκνία, ἤδη ἐγὼ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑπεξέρχομαι. Τὸ δὲ

280 σκῆνωμά μου ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ θάψατε ἔνθα ἤμην οἰκῶν». Καὶ ἔτι λαλοῦντος τοῦ ὀσίου καὶ μακαρίου Δαυίδ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα, ἤγγισαν πλησίον τοῦ μεγάλου ἀκρωτηρίου, ὃ ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν Ἑμβολος. Καὶ ἅμα τῷ θεάσασθαι τὸ ἅγιον

¹⁰² 260 καὶ τυφλοῖς χαρισάμενος τὸ φῶς AC: καὶ τυφλοὺς ὀμματώσας B: καὶ τυφλοῖς χαριζόμενος τὸ φῶς DEFG 264 καὶ μηδὲν ἀδικούμενος ὑπ' αὐτοῦ BDEFG: καὶ μηδὲν ἀδικούμενον ὑπ' αὐτοῦ C: καὶ μὴ βλαπτόμενον ὑπ' αὐτοῦ A ἐθαύμαζε ACDEFG: ἐθαύμασε B 265 ἠσπάζετο αὐτόν B: ἠσπάσατο αὐτόν C: ὡς ἀσπαζόμενος ἐδέχετο αὐτόν A: ἀσπαζόμενος ἐδέχετο αὐτόν DEFG 270 διὰ ποῖον αἴτημα ACDEFG: τὴν αἰτίαν B ἐσκύλη C: ἐσκύλει A: δι' ἣν ἐκοπίασεν B: ἐκοπώθη DEFG: 271 ὑπήκουσεν τῷ ὀσίῳ A: ὑπήκουσε τοῦ ὀσίου BDEFG: ὑπήκουσεν αὐτοῦ C 272 καὶ γενομένων BC: καὶ γεναμένων ADEFG τῶν σάκρων ACDEFG: τῶν διαταγμάτων καὶ τῶν προσταγμάτων B 272-273 μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας A: μετὰ πολλῆς τῆς συντομίας BDEFG: μετὰ πολλῆς συντομίας C 273 ἀπέλυσεν αὐτόν A: ἀπέλυσεν αὐτοὺς BCDEFG μετὰ περιχαρίας μεγάλης B: μετὰ χαρᾶς πολλῆς A: χαίρων C: μετὰ χαρᾶς μεγάλης DEFG 277 καὶ [προσκαλεσάμενος] A: εἶτα προσκαλεσάμενος BCDEFG 278 ἤρξατο [παραινεῖν] A: ἤρξατο παραινεῖν αὐτοῖς BC: ἤρξατο παραινεῖν αὐτοὺς DEFG 279 τοῦ ἀνθρώπινου βίου ἐξέρχομαι B: τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑπεξέρχομαι ACDEFG

μοναστήριον αὐτοῦ, ἔνθα ὤκει, ποιήσας εὐχὴν καὶ δοὺς τὴν ἀγάπην τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ. Καὶ σφοδροῦ ὄντος τοῦ ἀνέμου ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς
285 κοιμήσεως αὐτοῦ, ἔστη τὸ πλοῖον ἐπὶ ὥραν ἰκανὴν. Καὶ εὐωδία θυμιαμάτων ἐγένετο
εὐωδιάζουσα. Καὶ φωναὶ ἐν ἀορασίᾳ ἠκούοντο ὑμνούντων μελωδικῶς ἐπὶ ὥραν
πλείστην. Καὶ ὅτε ἔπαυσαν αἱ φωναὶ, παραυτὰ καὶ τὸ πλοῖον ἤρξατο πλέειν.¹⁰³

XIX. Καὶ λοιπὸν πλησιᾶσαν τὸ πλοῖον τῇ πόλει, κατὰ τὸ ἔθος οὐ προσώρμισε τῷ
λιμένι, ἀλλὰ πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ὥρμισεν ἐν ᾧ τόπῳ ἐρρίφησαν τὰ σώματα τῶν
290 ἁγίων Θεοδοῦλου καὶ Ἀγαθόποδος ὑπὸ τῶν ἀσεβεστάτων καὶ ἀθέων Μαξιμιανοῦ
καίσαρος καὶ Φαυστίνου ἡγεμόνος. Καὶ εὐθέως ἐμηνύθη τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ
Ἀριστείδῃ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὁσίου καὶ μακαρίου Δαυίδ. Μαθὼν δὲ τὴν κοίμησιν
τοῦ ὁσίου ὁ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος οὐ μετρίως ἐλυπήθη. Καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα
ἦν τὸ λείψανον τοῦ ὁσίου, προσεκύνησεν αὐτῷ. Καὶ ἐξῆλθεν πᾶσα ἡ πόλις εἰς τιμὴν
295 τῆς ἐξόδου τοῦ ὁσίου καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος βασταχθῆναι τὸ
λείψανον τοῦ ὁσίου ὑπὸ εὐλαβῶν μοναχῶν. Καὶ γυρεύσαντες ἔξω τοῦ τείχους ἦλθον
ἐν τῷ παραπορτίῳ ἔνθα ἦν τὸ μοναστήριον τοῦ ὁσίου, καὶ οὕτως εἰσήγαγον τὸ
λείψανον τοῦ ὁσίου διὰ τοῦ μοναστηρίου. Καὶ γενομένου διορύγματος, ἐκέλευσεν
ὁ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος γενέσθαι θήκην ἐκ ξύλων τετραγώνων, καὶ ἐν αὐτῇ
300 κατέθεντο τὸ τίμιον λείψανον τοῦ ὁσίου καὶ μακαρίου Δαυίδ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ
μοναστηρίῳ κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ ὁσίου.

XX. Καὶ λοιπὸν ἡ ἐπαρχότης μετῆλθεν ἀπὸ τοῦ Σιρμίου ἐν αὐτῇ τῇ μεγάλῃ τῶν
Θεσσαλονικέων πόλει. Ἐτελεῖτο δὲ ἡ ἐτήσιος μνήμη αὐτοῦ τοῦ ὁσίου ἐν τῷ τῶν
Ἀπροΐτων μοναστηρίῳ ὑπὸ εὐλαβῶν ἀνδρῶν· ὡς μετὰ ἔτη ρν' τῆς αὐτῆς μονῆς ὁ
305 ἡγούμενος Δημήτριος, ἀνὴρ πράξι καὶ λόγῳ ἐνάρετος, ἠθέλησε διὰ πολλὴν πίστιν
λαβεῖν τι μέρος ἐκ τοῦ τιμίου αὐτοῦ λειψάνου, καὶ ἤρξατο τοῦ ὀρύγματος. Καὶ εὐθέως
ἡ πλάξ διερράγη εἰς μέρη πολλά. Ὡς ἐκ τούτου φοβηθέντες ἐπαύσαντο τοῦ ὀρύγματος.
Δοκεῖ οὖν μοι διὰ τοῦτο μὴ ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν τὸν ὁσιον, ἵνα μὴ σκυληθῇ μέρος τι τοῦ
ἀγίου αὐτοῦ λειψάνου. Ἐμειναν δὲ ἐν πλείονι πίστει καὶ φόβῳ Θεοῦ ἐκτελοῦντες τὴν
310 ἐτήσιον μνήμην τοῦ ὁσίου Δαυίδ. Μετὰ δὲ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ προειρημένου

¹⁰³ 283 ποιήσας εὐχὴν BCDEFG: ἐποίησεν εὐχὴν (sic) A 283-284 δοὺς ἀγάπην τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ B: δοὺς τὴν ἀγάπην τοῖς ἀδελφοῖς A: δοὺς τὴν ἀγάπην τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ CDEFG 284 παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ B: ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ ACDEFG καὶ σφοδροῦ ὄντος τοῦ ἀνέμου ABDEFG: σφοδροῦ δὲ ὄντος τοῦ ἀνέμου C

ήγουμένου ἐκράτησε τῆς ἡγουμενίας τῆς αὐτῆς μονῆς ὁ ἴδιος αὐτοῦ μαθητῆς, ἀνὴρ
πράξει καὶ λόγῳ καὶ παντοίαις ἀρεταῖς ταῖς κατὰ Θεὸν κεκοσμημένους. Ὅς διὰ τὸν
ἀνεπίληπτον αὐτοῦ βίον καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ τιμηθεὶς
γενέσθαι τῇ αὐτῇ πόλει τῶν Θεσσαλονικέων ἀρχιεπίσκοπος. Καὶ οὗτος ἦν τιμῶν τὸν
315 ὅσιον Δαυὶδ καὶ συχνότερος ἐπετέλει παννυχίδας ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ τοῦ ὁσίου,
δυσωπῶν τὸν ὅσιον ὅπως ἐπινεύσει εἰς τὸ λαβεῖν αὐτὸν τι τῶν λειψάνων αὐτοῦ.
Καὶ πληροφορηθεὶς ὁ αὐτὸς ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Σέργιος ὅτι ἐπένευσεν ὁ ἅγιος,
ἐκέλευσε τοῖς μαθηταῖς ποιῆσαι τὸ ὄρυγμα. Ὡς οὖν περιεκάθησαν τὸν τόπον τῆς θήκης
ὄπου ἔκειτο τὸ τίμιον λείψανον τοῦ ὁσίου, κατελθὼν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐμύρισε αὐτό.
320 Θεασάμενος δὲ τοῦτο σῶον, οὐκ ἐτόλμησε τί ἕτερον λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ εἰ μὴ μόνον ἐκ
τοῦ πύγωνος καὶ τῆς κόμης τῆς ἀγίας κεφαλῆς αὐτοῦ, εἰς πίστιν καὶ σωτηρίαν τῶν
ψυχῶν ἡμῶν.¹⁰⁴

XXI. Ἐμεινεν δὲ, ὧ φίλόχριστοι ἀδελφοί, ὁ βίος τοῦ μακαρίου Δαυὶδ ἐν τῷ αὐτῷ
μοναστηρίῳ τῶν Ἀπροΐτων ἀγράφως ἀφηγούμενος, ὥσπερ καὶ ὁ ὅσιος Ζωσιμᾶς ἦν
325 ἀγράφως καταλιπὼν τὸν βίον τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς αἰγυπτίας, ἕτερος δὲ τις
φίλόχριστος ἀνὴρ ἔσπευσεν τὸν βίον αὐτῆς ἐγγράφως παραδοῦναι ἡμῖν εἰς διόρθωσιν
τῶν ἀκουόντων. Οὕτως καὶ γὰρ, φίλόχριστοι ἀδελφοί, ἅπερ ἀγράφως ἀκήκοα
ἀφηγουμένων ἐκείνων τῶν εὐλαβῶν ἀνδρῶν τῆς αὐτῆς μονῆς τῶν Ἀπροΐτων, ἔσπευσα
βραχύ τι καὶ ἐν ἐπιτόμῳ διὰ τὸ μὴ πάντῃ ἀμνημονεῖσθαι τὰ ἀξιάκουστα καὶ ψυχοφελῆ
330 τοῦδε τοῦ ὁσίου ἀριστεύματα, ἐγγράφως παραδοῦναι ὑμῖν. Τίς γὰρ καὶ ἐδύνατο ἀπάσας
αὐτοῦ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ καταλαβέσθαι διελθόντων ἐτῶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πλεῖον ἢ
ἕλαττον;

XXII. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς σὺν αὐτῷ ἀξίους γενέσθαι τῆς ἐκ δεξιῶν παραστάσεως
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ πρεσβείαις τῆς ἀχράντου
335 Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ὁσίων καὶ δικαίων πατέρων ἡμῶν.

¹⁰⁴ 311 ἐκράτησε τῆς ἡγουμενίας A: ἐπελάβετο τῆς προστασίας B: ἐκράτησεν τὴν ἡγουμενίαν C: ἐκράτησεν τὴν ἡγεμονίαν DEFG 315 ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ (sic) A: ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ BCDEFG 316 scripsi τι τῶν λειψάνων αὐτοῦ: τι τῶν λειψάνων αὐτοῦ (sic) A: τί τῶν ἀγίων αὐτοῦ λειψάνων: BCDEFG 318 ἐκέλευσε τοῖς μαθηταῖς ὀρύξαι B: ἐκέλευσε τοῖς μαθηταῖς γενέσθαι A: ἐκέλευσε τοῖς μαθηταῖς ποιῆσαι τὸ ὄρυγμα CEF: ἐκέλευσε τοῖς μαθηταῖς ποιῆσαι τὸ ὄρυγμα (sic) D τὸν τόπον τῆς θήκης B: τὸν τόπον τῆς θήκης CEF: τὸν τόπον τῆς θήκης DG: om in A 319 ἐμύρισε αὐτό B: ἐμύρισε τὸ τίμιον λείψανον τοῦ ὁσίου Δαυὶδ CDEFG: om in A 326-327 εἰς διόρθωσιν τῶν ἀκουόντων DEFG: εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων B: om in AC 329 διὰ τὸ μὴ πάντῃ ἀμνημονεῖσθαι DEFG: ἵνα μὴ τῷ χρόνῳ λήθῃ σκυλλοῖς ἀμαυρωθῆ. καὶ σιγῆς τάφῳ καλυφθῆ B: om in AC 331 τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ καταλαβέσθαι DEFG: τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ διηγήσασθαι B: om in AC

Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ
Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Ο ΟΣΙΟΣ Π[ΑΤΗ]Ρ ΗΜΩΝ ΔΑΒΗΔ Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓ[ΟΣ]

Μαρμάρινη ανάγλυφη εικόνα 13ου-14ου αι. - Βυζαντινό Μουσείο Θεσσαλονίκης (Κωδ. ΑΓ 773)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Βίος και πολιτεία του οσίου πατέρα μας Δαβίδ από τη θεόσωστη πόλη Θεσσαλονίκη

I. Όσοι καταγράφουν τις πράξεις όσων έχουν ζήσει κατά Θεόν, τις παρουσιάζουν μιμούμενοι την καλλιτεχνία άριστων ζωγράφων σαν να απεικονίζουν κάποιους πίνακες σε όσους θέλουν το κάλλος της αρετής μέσω της μίμησης. Άλλωστε σ' αυτούς τους αγίους ο έπαινος του κόσμου δεν ταιριάζει, επειδή έχουν ζήσει υπερκοσμίως όσα έχουν σχέση με τη μακαριότητα της άλλης ζωής.

II. Σε εμάς αρμόζει, λοιπόν, και να καταγράψουμε τον βίο του πανοσίου και παμμάκαρος Δαβίδ, αφήνοντας πραγματικά αυτόν ως υπόδειγμα καλό και ζήλο ευσέβειας με θεϊκή δόξα, σε όσους αγαπούν την αρετή. Επειδή ακριβώς και αυτός είναι ένας από εκείνους, που με τον ανώτερο βίο έχουν φθάσει στο άκρο της αρετής και τους έλαχαν τα ασύλληπτα αγαθά της επαγγελίας. Και φοβάμαι να πιάσω τον λόγο σαν να είναι κάτι ιερό, αισθανόμενος την αναξιότητά μου και τη δυσχέρεια και την κατά κάποιο τρόπο αδυναμία μου στην αφήγηση. Όμως επειδή ο Θεός αποδέχεται και το πιο μικρό σαν το πιο μεγάλο των άλλων, μετρώντας το κατά δύναμιν και αντισταθμίζοντας τη διάθεση, στηριζόμενοι στις ευχές του οσίου και με τις ικεσίες, όσων μας παρότρυναν σ' αυτό, κάπως άκομψα και με λιτό λόγο από εδώ ήδη αρχίζουμε τη διήγηση.

III. Αυτός λοιπόν ο πολυύμητος πατέρας μας και ισάγγελος στη ζωή, που ήταν και ζούσε στη λαμπρή και ξακουστή πόλη των Θεσσαλονικέων έχοντας τρωθεί από θείο έρωτα, απαρνήθηκε τα εγκόσμια στη μονή των αγίων και ενδόξων μαρτύρων Θεοδώρου και Μερκουρίου, που λεγόταν των Κουκουλιατών, στο βόρειο μέρος της πόλης κοντά στο τείχος, όπου υπάρχει το παραπόρτι των Απροΐτων. Και ζώντας σε αυτή τη μονή φρόντισε πολύ με άσκηση και να συγκρατεί τη λαιμαργία του και να περιφρονεί την αλαζονεία. Γιατί γνώριζε ακριβώς ότι ο χορτασμός της κοιλιάς δεν ξέρει ούτε να αγρυπνεί ούτε να είναι συνετός και η αλαζονεία δεν ανέχεται την ηρεμία. Και η άσκηση δεν μπορεί να κατορθωθεί χωρίς εγρήγορση και εγκράτεια και ταπεινοφροσύνη. Έτσι ο ίδιος αγωνιζόταν και φύλαγε τον νου του αμετεώριστο, σαν κάποιος άλλος Δαβίδ. Ο μακάριος διαβάζοντας τις Θείες Γραφές και περνώντας όλη την ημέρα και όλη τη νύχτα θαύμαζε πώς με πολλούς τρόπους ο Θεός δόξασε τους αγίους κάθε γενιάς, που ο καθένας στην εποχή του ευαρέστησε στον Θεό, και τους ανέδειξε ως φωστήρες μέσα στον κόσμο· και τα πάντα εξ' αρχής οικονόμησε για τη

σωτηρία του ανθρωπίνου γένους καθώς δόξασε τον Άβελ μέσω της θυσίας και τον Ενώχ, που ευαρέστησε στον Θεό, τίμησε με μετάσταση, τον Νώε φύλαξε ως σπινθήρα του γένους λόγω της δικαιοσύνης, τον Αβραάμ ανέδειξε ως πατέρα των εθνών μέσω της πίστης, δέχθηκε την ευσεβή ιερωσύνη του Μελχισεδέκ, τον Ιωσήφ και τον Ιώβ ως εικόνα και υπομονής και σωφροσύνης στη ζωή έστησε, τον Μωυσή κατέστησε νομοθέτη, τον Ιησού του Ναυί τοποθέτησε ως χαλιναγωγό του ηλίου και της σελήνης, τον Δανιήλ ανέδειξε προφήτη και βασιλέα παθών και προγνώστη φρικτού μυστηρίου, τη φλόγα της Βαβυλωνίας καμίνου μετέτρεψε σε δροσιά, δίδαξε τα λιοντάρια μέσα στον λάκκο να νηστεύουν, μετέτρεψε το θαλάσσιο κήτος σε προφητικό θάλαμο. Και πέρα από όλα αυτά αισθανόταν ίλιγγο από την άσπορη γέννα, την Παρθένο και Μητέρα. Πώς ο Θεός Λόγος ατρέπτως έχει γίνει άνθρωπος και μέσω του τιμίου Του Σταυρού και της Αναστάσεως τον Άδη απογύμνωσε και σκότωσε τον απατεώνα όφι, αφού τον κατανίκησε· και αφού προσέφερε ζωή στον Αδάμ, που είχε πεθάνει εξαιτίας των δικών του παραπτωμάτων, τον επανέφερε πάλι στον παράδεισο.

IV. Σκεπτόμενος αυτά και τα όμοια ο όσιος πατέρας μας Δαβίδ η καρδιά του συνετρίβη από φόβο Θεού και σκεφτόταν και έλεγε: «ο Δαβίδ, ο βασιλιάς και υπηρέτης του Θεού ζήτησε τρία χρόνια, για να του δοθεί καλοσύνη και παιδεία και γνώση. Και έτσι μετά από τρία χρόνια ο Θεός εισάκουσε την προσευχή του. Πρέπει και εγώ να καθίσω τρία χρόνια πάνω σε αυτό το δέντρο, για να μου αποκαλύψει ο Κύριός μου Ιησούς και να προσέξει την ταπεινώσή μου και να μου δώσει ταπεινοφροσύνη, για να δουλεύω για αυτόν με φόβο και τρόμο».

V. Και αφού είπε αυτά και προσευχήθηκε για αρκετή ώρα, κάθισε πάνω στο δέντρο που βρισκόταν κοντά στο δεξιό μέρος της εκκλησίας, το όνομά του αμυγδαλιά, τον άλλον Δαβίδ μιμούμενος στους τρόπους. Διότι εκείνος, όταν ήταν βασιλιάς και έκανε πόλεμο με τους αλλόφυλους, ο Γολιάθ βγήκε οπλισμένος καλώντας όποιον ήθελε να μονομαχήσει. Όμως, ο υπηρέτης του Θεού Δαβίδ, χωρίς να πάρει όπλα, εξήλθε προς την κατεύθυνση του Γολιάθ έχοντας πάρει μαζί του τρεις λίθους, προτύπωση της Αγίας Τριάδος, του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος· και έτσι με την ταπεινοφροσύνη έχοντας μαζί του τον Θεό, αφού έριξε με τη σφενδόνα τον λίθο, αμέσως σκότωσε τον Γολιάθ. Τον ίδιο λοιπόν τρόπο εφάρμοσε και αυτός ο όσιος πατέρας μας, αφού σταύρωσε με την ταπεινοφροσύνη τον εαυτό του στο δέντρο, νέκρωσε τον διάβολο και τον αποδυνάμωσε έχοντας φυλάξει το ρητό του Κυρίου «με την υπομονή σας θα σώσετε τις ψυχές σας».

VI. Και πώς, φιλόχριστοι αδελφοί, θα διηγηθώ τις θλίψεις τις οποίες υπέμεινε καθισμένος στο δέντρο. Πώς στο μεν κρύο πάγωνε και σπάραζε στη δε ζέστη καιγόταν και δεν σάλευε. Και πάλι υπέμενε την ορμή των ανέμων ακριβώς σαν πλοίο που διασχίζει στο πέλαγος τα τεράστια κύματα. Έτσι και ο μακάριος Δαβίδ παρακαλούσε με υπομονή τον Θεό ψάλλοντας: «Με υπομονή υπέμεινα τον Κύριο. Και αυτός με πρόσεξε και άκουσε τη δέησή μου. Με ανέσυρε από τον λάκκο της φθοράς και από της λάσπης τον βούρκο. Και στήριξε τα πόδια μου πάνω σε δέντρο, μέχρι να ακούσει τη δέησή μου». Και την περίοδο του θέρους φλεγόταν από τις ακτίνες του ήλιου. Και παρά τα τόσα πάθη και την κούραση δεν ραθύμησε, δεν ολιγοψύχησε και ούτε ένωσε ακηδία. Ούτε το αγγελόμορφο πρόσωπό του αλλοιώθηκε, αλλά ήταν σαν ρόδο σε όσους το έβλεπαν και εξέπεμπε ηλιακές ακτίνες. Όταν είδε λοιπόν ο φιλόανθρωπος και εύσπλαχνος Θεός του οσίου τον κάματο και τους κόπους και τις θλίψεις και τις οδύνες που με καρτερία και καλωσύνη έδειξε, του δώρισε υπομονή. Και καθόταν στο δέντρο και δόξαζε τον Κύριό μας Ιησού Χριστό.

VII. Πώς λοιπόν, αγαπητοί, να μιλήσουμε ή πώς να μακαρίσουμε τον μεγάλο αυτόν και γενναιότατο, που σαν διαμάντι υπέμεινε; Ω, επίγειε άγγελε και ουράνιε άνθρωπε, όντως σε σένα εκπληρώθηκε, μακάριε, ο προφητικός λόγος «ο δίκαιος σαν φοίνικας θα ανθήσει και σαν την κέδρο στον Λίβανο θα πολλαπλασιαστεί». Διότι πραγματικά, μακάριε, σαν φοίνικας άνθισες με τις πράξεις. Φύτρωναν φύλλα στο δέντρο, στο οποίο καθόσουν, όμως σε σένα φύτρωνε περισσότερο η αρετή, μακάριε. Και πάλι το δέντρο άνθιζε με πλήθη λουλουδιών. Εσύ όμως, μακάριε, άνθισες με τις πρακτικές θεωρίες. Διότι με τη λαμπρότητα και τη χαρά της όψης σου προς όλους επισκίασες τα πλήθη των ανθέων. Το δέντρο γέμιζε με καρπούς προς ευχαρίστηση όσων το έβλεπαν, εσύ όμως, τρισμακάριε, γεμάτος με τους καρπούς της αρετής ένιωσες αγαλλίαση. Το δέντρο στην ορισμένη εποχή απέδιδε τους καρπούς στους ανθρώπους. Εσύ όμως, μακάριε, απέδιδες τις προσευχές και τις δεήσεις με δάκρυα από την καθαρή σου καρδιά στον Χριστό, τον Θεό μας ψάλλοντας με σύνεση και λέγοντας: «θα ευλογώ τον Κύριο κάθε στιγμή. Ο ύμνος του θα είναι πάντοτε στο στόμα μου. Η ψυχή μου θα επαινεί τον Κύριο. Ας το ακούσουν αυτό, όσοι έχουν πραότητα και ας ευφρανθούν. Δοξολογήστε μαζί μου τη μεγαλοσύνη του Κυρίου και όλοι μαζί ας δοξάσουμε το όνομά Του. Αποζήτησα τον Κύριο και Εκείνος με άκουσε και με λύτρωσε από όλες τις θλίψεις μου. Ελάτε προς αυτόν και φωτισθήτε, και τα πρόσωπά σας δεν θα ντροπιαστούν» και τα εξής. Όντως, λοιπόν, μακάριε, όλοι οι πράοι της γης ευφραίνονται βλέποντας εσένα χαρούμενο και εύθυμο προς όλους.

VIII. Ήταν και οι μαθητές του, φιλόχριστοι αδελφοί, άνδρες ευλαβείς και ενάρετοι και οι ίδιοι συμπάσχοντες με τον όσιο στις ποικίλες συμφορές του. Τον παρακαλούσαν λέγοντας: «Πάτερ, γιατί το έκανες αυτό και άφησες το ποιμνιό σου μόνο του; Κι υπάρχει φόβος μήπως έρθει ο λύκος και το ποιμνιό σου υποστεί κακό, γιατί λείπει ο ποιμήν;». Διότι ο όσιος είχε δεχθεί χωρίς τη θέλησή του την αρχή της ηγουμενίας. Και ο μακάριος Δαβίδ τους απαντούσε με επιείκεια: «Αδελφοί και τέκνα, εγώ είμαι άνθρωπος αμαρτωλός και ταπεινός. Όμως ο βοσκός ο καλός, ο οποίος θυσίασε τη ζωή του υπέρ των λογικών προβάτων Του, αυτός θα διασώσει τους πάντες από τα σχέδια του εχθρού προσκαλώντας εμάς στην επουράνια βασιλεία Του. Μάρτυράς μου ο Κύριός μου Ήσους Χριστός, ο Υιός του Θεού. Δεν θα κατέβω από το δέντρο μέχρι να εκπληρώσω τα τρία χρόνια και ο Θεός να φανερώσει σε εμένα ότι δέχθηκε τη δέησή μου».

IX. Όταν άκουσαν αυτά δεν τον ενόχλησαν πλέον γι' αυτό. Λοιπόν, όταν συμπλήρωσε το τρίτο έτος, εμφανίστηκε σε αυτόν άγγελος Κυρίου λέγοντας: «Δαβίδ, άκουσε ο Θεός τη δέησή σου και ιδού θα έχεις ταπεινό φρόνημα και φόβο Θεού και θα λατρεύεις Αυτόν μόνο πάντοτε. Κατέβα από το φυτό, στο οποίο κάθεται και κατασκεύασε για σένα τον ίδιο ένα κελί. Και όντας σε αυτό θα αινείς και θα δοξολογείς τον Θεό. Διότι πρέπει να εκπληρώσεις και μία άλλη οικονομία και έτσι να παρηγορηθείς». Όσο μιλούσε με τον άγγελο, ήταν φοβισμένος και έντρομος για αρκετή ώρα. Και ο άγγελος απομακρύνθηκε από αυτόν. Ο ίδιος ο όσιος πατέρας μας αφού ύψωσε τα μάτια του στον ουρανό, ευχαριστώντας τον Θεό έλεγε: «Ας είναι δοξασμένος ο Θεός ο οποίος δεν απέρριψε την προσευχή μου και το έλεός του για εμένα». Και αφού κάλεσε τους μαθητές του, τους διηγήθηκε τα σχετικά με την οπτασία. Και έδωσε εντολή να του ετοιμάσουν κελί, όπου να μείνει σύμφωνα με τον λόγο του αγγέλου. Και αφού έκαναν τα παραπάνω με κάθε φροντίδα, μηνύουν και στον αγιότατο αρχιεπίσκοπο Δωρόθεο τα λόγια του οσίου και την οπτασία και όλα τα σχετικά.

X. Όταν λοιπόν έμαθε αυτά ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος Δωρόθεος, ευχαρίστησε τον άγιο Θεό και πήρε μαζί του ευλαβείς άνδρες από τον θεοφιλή κλήρο, ανέβηκε προς τον όσιο και τον ασπάστηκε. Όταν, λοιπόν, συγκεντρώθηκε πολύ πλήθος πατέρων, πραγματοποίησαν με τη σειρά όλα όσα έπρεπε να γίνουν και τον κατέβασαν από το δέντρο υμνώντας και ευλογώντας τον Θεό. Και έτσι μετά την Αγία Αναφορά έκλεισαν τον όσιο. Και αφού έγινε χαρά και ευφροσύνη πολλή στον τόπο εκείνο, σφράγισαν το οίκημα. Και έχοντας προσφέρει αυτόν στον Κύριο αναχώρησαν. Ο ίδιος ο μακάριος, όπως συνήθιζε, αινούσε και δοξολογούσε τον Κύριό μας Ιησού Χριστό. Και τόση χάρη

δόθηκε, αγαπητοί, στον άγιο Δαβίδ, ώστε και δαίμονες να διώχνει και τυφλούς να κάνει να βλέπουν πάλι και να παρέχει υγεία σε όσους νοσούσαν επικαλούμενος τον Κύριό μας Ιησού Χριστό.

XI. Και τι θαύμα έκανε, αγαπητοί, ο όσιος ακούστε. Μία μέρα κάποιος νεαρός που είχε ακάθαρτο πνεύμα, τρέχοντας ήλθε στη μονή του μακαρίου Δαβίδ. Και όταν στάθηκε μπροστά στο κελί του οσίου, λέει: «Απόλυέ με, Δαβίδ, δούλε του αιωνίου Θεού. Διότι φωτιά βγαίνει από το κελί σου και με κατακαίει. Να. δεν αντέχω. Γιατί φωτιά με απειλεί. Δώσε μου εντολή να πάω στους δικούς μου». Τότε ο μακάριος Δαβίδ, αφού άπλωσε το άγιο χέρι του από το πορτάκι, κράτησε τον νεαρό και λέει στο ακάθαρτο πνεύμα: «Ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός, ο Υιός του ζωντανού Θεού, αυτός που φυγάδευσε τη λεγεώνα των δαιμόνων και ολοκλήρωσε τον άνθρωπο, αυτός σε επιτιμά, ακάθαρτο πνεύμα, να βγεις έξω από αυτό το πλάσμα». Όταν ο όσιος είπε αυτό και τον σφράγισε με το σημείο του τιμίου και ζωοποιού Σταυρού, αμέσως το δαιμόνιο βγήκε από τον νεαρό και έγινε άφαντο. Από εκείνη την ώρα ο νεαρός έγινε υγιής. Και όλοι, όσοι τον έβλεπαν δόξαζαν τον Θεό, που δίνει τέτοια χάρη σε όσους έχουν φόβο Θεού.

XII Και άλλο θαύμα έκανε, αγαπητοί, ακούστε. Κάποια γυναίκα που υπέφερε από τα μάτια, δεν μπορούσε καθόλου, ούτε για λίγο, να δει το πολύ γλυκό αυτό φως για να έχει κάποια μικρή παρηγοριά. Αυτή επειδή άκουσε σχετικά με τον όσιο και μακάριο Δαβίδ, αφού πήρε την οδηγό της, στάθηκε στο κελί του και αφού έπεσε στο έδαφος μπροστά από το πορτάκι του, παρακαλούσε τον μακάριο κλαίγοντας και λέγοντας: «Δούλε του ευλογημένου Χριστού, βοήθησέ με, που κινδυνεύω και σε εμένα την άθλια ρίξε τη χρηστότητά σου μιμούμενος τον δεσπότη σου Χριστό και απάλλαξέ με από αυτό το σκοτάδι». Με αυτά και άλλα περισσότερα λόγια εκλιπαρούσε η γυναίκα τον όσιο με στεναγμούς και θρηνώδεις κραυγές. Και ο μακάριος Δαβίδ, όταν αντίκρισε αυτή την περίπτωση της γυναίκας και τη σωστή της πίστη, δάκρυσε συμπάσχοντας σ' αυτό τον πόνο. Και αφού ύψωσε τα άγια χέρια του στον ουρανό, προσευχήθηκε για πολλή ώρα. Και μετά την προσευχή λέει στη γυναίκα: «Σήκω από το έδαφος, πλησίασέ με». Και αυτή αφού σηκώθηκε και στάθηκε δίπλα στο πορτάκι του αγίου κελιού του, άπλωσε ο μακάριος Δαβίδ το άγιο χέρι του και σφράγισε τα μάτια της και προσευχήθηκε έτσι: «Κύριε Ιησού Χριστέ, υιέ του ζωντανού Θεού, άκουσέ με. Έσύ που φόρεσες την ανθρώπινη σάρκα για τη σωτηρία μας από το Άγιο Πνεύμα και την αειπάρθενο Μαρία, που ομοιώθηκες με τον ίδιο σου τον δούλο και το οικείο σου πλάσμα, για να μας εισαγάγεις από το σκοτάδι στο αιώνιο φως. Έσύ που προσέφερες

φως στον εκ γενετής τυφλό προς έκπληξη των Ιουδαίων που αρνούσαν να πεισθούν από σένα. Εσύ, δέσποτα, και τώρα επίβλεψε τη δέησή μου και φώτισε τη δούλη σου, επειδή εσύ είσαι ο φωτισμός των ψυχών μας και εσένα δοξάζουμε μαζί με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων αμήν». Και αφού προσευχήθηκε αυτά ο όσιος και ολοκλήρωσε με το αμήν, άνοιξαν αμέσως οι κόρες των ματιών της και έβλεπε καθαρά τα πάντα δοξάζουσα τον Θεό, που της προσέφερε το φως μέσω του αγίου Δαβίδ. Και όλοι όσοι την έβλεπαν να βλέπει, δόξαζαν τον Θεό, που έδωσε τέτοια χάρη στον όσιο Δαβίδ. Και όλη η πόλη τον είχε ακριβώς σαν άγγελο Θεού. Και εάν ποτέ κάποιος από αυτούς έπεφτε σε δύσκολη αρρώστια, ερχόταν προς αυτόν και αμέσως εύρισκε ίαση με την επίθεση των χεριών του. Και άλλα πολλά θαύματα έκανε ο Θεός μέσω των προσευχών του οσίου Δαβίδ.

XIII. Όταν πέρασαν πολλά χρόνια και αυτός βρισκόταν μέσα στο άγιο κελί του και οι άθεοι βάρβαροι πλησίασαν, τότε πια ο διοικητής της επαρχίας του Ιλλυρικού αποστέλλει προς τον αγιότατο αρχιεπίσκοπο Αριστείδη, διότι είχε πεθάνει ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος Δωρόθεος και τον διαδέχθηκε στον θρόνο ο αγιότατος Αριστείδης, τριβούνους για να μεταφέρει στον ευσεβέστατο βασιλιά Ιουστινιανό τα σχετικά με τους άθεους βαρβάρους και για να μετακινήσει τη διοίκηση της επαρχίας από το Σίρμιο στη μητρόπολη των Θεσσαλονικέων. Διότι εκείνα τα χρόνια η διοίκηση της επαρχίας και ο στρατός ενεργούσαν στο Σίρμιο και είχε μόνο έναν βικάριο στην ίδια τη Θεσσαλονίκη. Τότε, όταν διάβασε ο αγιότατος Αριστείδης, ο αρχιεπίσκοπος, τις επιστολές του επάρχου μπροστά στον θεοφιλή κλήρο και σε όλες τις τάξεις και ποιες δυσκολίες έχει το Σίρμιο και ότι πρόκειται οι Άβαροι να περάσουν και τον Δούναβη, είπε ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος: «Πατέρες και αδελφοί και τέκνα, τι νομίζετε για όλα αυτά; Σκεφτείτε, λοιπόν, ποιον πρέπει να στείλουμε προς τον θειότατο βασιλέα, για να παρακαλέσει για όσα μας μήνυσαν». Τότε λοιπόν, αφού συγκεντρώθηκαν όλοι και έγινε συζήτηση, αναφώνησαν όλοι: «Ή τον αγιότατο αρχιεπίσκοπο να στείλουμε ή τον όσιο Δαβίδ, ώστε σεβόμενος ο βασιλιάς την αγιότητα και την αρετή των αποτελούντων την πρεσβεία να συμφωνήσει ευχαρίστως με τα αιτήματα». Άρεσε λοιπόν να σταλεί ο όσιος Δαβίδ, διότι ο αρχιεπίσκοπος δεν μπορούσε να αφήσει την πόλη χωρίς διοίκηση και δεν υπήρχε γι' αυτό το αίτημα άλλος ικανός να εισακουσθεί από τον αυτοκράτορα, εκτός από τον μακάριο Δαβίδ. Και αυτό ήταν από τη θεία πρόνοια, για να εκπληρωθεί αυτό που ειπώθηκε από τον άγγελο στον μακάριο, όταν καθόταν ακόμη στο δέντρο, ότι πρέπει να εκπληρώσεις και άλλη οικονομία και έτσι να νιώσεις παρηγοριά.

XIV. Αγαπητοί, τότε παίρνει μαζί του ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος Αριστείδης μεγάλο πλήθος και κληρικών και λαϊκών. Και όταν ανέβηκαν προς τον όσιο, τον ασπάστηκαν με την πρέπουσα τιμή. Ο μακάριος διέκρινε με το προορατικό χάρισμα ποια ήταν η επιθυμία τους, συγκράτησε όμως τον εαυτό του να μην τους το αναγγείλει πρόωρα. Και είπε προς αυτόν ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος. Πρώτα, άρχισε να συζητάει μαζί του σύμφωνα με τις Θείες Γραφές: και καθισμένος κοντά στο πορτάκι του κελιού του αγίου λέγει στον μακάριο με παρρησία: «Για ποιο λόγο ανεβήκαμε; Για να σε αποστείλουμε με τη χάρη του Θεού για ικεσία στον φιλόχριστο βασιλέα. Διότι γνωρίζουμε ότι, όσα και αν του ζητήσεις, θα σου τα δώσει με προθυμία». Ο ίδιος ο μακάριος Δαβίδ αρχικά έδειξε να μην αντέχει. Είπε λοιπόν πάλι ο αρχιεπίσκοπος προς αυτόν: «Γνωρίζουμε, πάτερ, ότι από εμάς δεν χρειάζεσαι την όποια λοιπόν παρακίνηση, διότι ο Θεός με τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος σου δώρισε τα πάντα». Τότε, επειδή κατάλαβε τα λόγια του αγγέλου και πήρε πληροφορία ότι γι' αυτό του είπε ότι πρέπει να εκπληρώσεις και άλλη οικονομία και έτσι να παρηγορηθείς, συμφώνησε με τον σκοπό και των δύο λέγοντας: «Ας γίνει το θέλημα του Θεού, αγιότατε πάτερ. Όμως εκπληρώνοντας τη δική σας πληροφορία φεύγω. Και ο βασιλιάς με τη χάρη του Χριστού μου και τις προσευχές σας θα μου δωρίσει όλα τα αιτήματά μου. Όμως τον Δαβίδ δεν θα τον δείτε πλέον ζωντανό να μιλάει μαζί σας. Διότι, όταν θα επιστρέψω και θα απέχω από την πόλη εκατόν είκοσι έξι στάδια και θα δω τον τόπο μου, όπου είμαστε τώρα, αμέσως θα επιστρέψω το πνεύμα στον Κύριο».

XV. Όπως όμως δεν είχε πληροφορία ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος, σκεφτόταν ότι μας παρουσιάζει προφάσεις, επειδή δεν θέλει να βγει. Και λέγει πάλι προς αυτόν ο αρχιεπίσκοπος: «Πάτερ, να μιμηθείς, τον ποιμένα μας, που δέχθηκε για χάρη μας θάνατο, για να μας σώσει. Πρέπει κι' εσύ να πεθάνεις για τον λαό, για να έχεις έπαινο και δόξα από τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, διότι μιμείσαι τα πάθη Του». Τότε βγαίνει ο μακάριος από το άγιο κελί του. Και τι ήταν, αγαπητοί, η θέα του; Ήταν σεβάσμιος ακριβώς όπως ο προπάτορας Αβραάμ. Είχε μεγαλώσει η κόμη της αγίας του κεφαλής, ώστε να φθάνει μέχρι τη μέση του. Και η γενειάδα μέχρι τα πόδια του. Και το άγιο πρόσωπό του έλαμπε όπως ακριβώς οι ακτίνες του ήλιου. Και παίρνει μαζί του δύο από τους μαθητές του. Σεβάσμιους και αυτούς. Άνδρες ευλαβείς και επιεικείς, των οποίων τα άγια ονόματα είναι Θεόδωρος και Δημήτριος. Και κατέβηκε νύχτα στο μέρος, όπου τους περίμενε το σκάφος. Και αφού πήραν τις αναφορές από τον αγιώτατο αρχιεπίσκοπο και προσευχήθηκε, απέπλευσε προς τη βασιλίδα των πόλεων.

XVI. Και αμέσως έγινε γνωστό σε όλη την πόλη για τον όσιο Δαβίδ. Και, όταν το έμαθε η θεοφιλέστατη Θεοδώρα, αποστέλλει θαλαμηπόλους και τον υποδέχεται έχοντας ετοιμάσει ιδιαίτερο δωμάτιο άξιο του οσίου. Όμως, ο βασιλέας Ιουστινιανός δεν βρισκόταν εκείνη τη στιγμή στο παλάτι. Είχε βγει σε πομπική τελετή. Όταν λοιπόν η Θεοδώρα δέχθηκε τον όσιο και αντίκρισε τον αγγελόμορφο χαρακτήρα του και τη λάμψη της κόμης του, έμεινε έκθαμβη. Και έχοντας πέσει στη γη τον προσκύνησε ζητώντας να πάρει ευχή. Και όταν ο όσιος ευχήθηκε και για τον βασιλέα και για την αυγούστα και για όλο τον κόσμο, όλοι οι παρόντες έμειναν έκπληκτοι μπροστά στη θέα του οσίου. Η αυγούστα λοιπόν δέχθηκε τον όσιο σαν άγγελο Θεού. Έτσι με αγάπη καλωσόρισε τον όσιο και έπεσε μπροστά στα άγια πόδια του. Και ένιωθε αγαλλίαση στο πνεύμα και ευχαριστούσε τον Θεό, που την αξίωσε να δεχτεί τέτοιον πατέρα. Και τι να πω; Ή πώς να επαινέσω αυτή τη φιλόχριστη βασίλισσα; Η Ιεζάβελ κατεδίωκε τον προφήτη Ηλία για να τον φονεύσει. Αυτή όμως που αγαπάει τον Χριστό, με θεϊκό πόθο και αγάπη υποδέχτηκε τον όσιο Δαβίδ. Από την άλλη η Ηρωδιάς αποκεφάλισε τον Πρόδρομο και Βαπτιστή του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Αυτή όμως μιμήθηκε τη Μαρία, που κάθισε κοντά στα πόδια του Ιησού. Έτσι γονατισμένη παρακαλούσε για ευχή. Και η Ευδοξία πάλι τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο, και μάλλον Χριστόστομο, τον εξόρισε. Αυτή όμως μιμήθηκε τη χήρα, που φιλοξένησε με προθυμία τον προφήτη Ηλία και σε επίσημο τόπο φύλαξε τον όσιο. Και γιατί λέω πολλά; Όντως, πραγματικά Θεοδώρα ονομάζεσαι. Σύμφωνα με το όνομά σου αξιώθηκες να δεχθείς θείο δώρο. Όντως είσαι αληθινά μακάρια σύμφωνα με τον λόγο του Κυρίου, που είπε: «όποιος δέχεται προφήτη, επειδή τον πιστεύει για προφήτη, θα λάβει μισθό προφήτου»· και πάλι είπε προς τους μαθητές του: «όποιος δέχεται εσάς, δέχεται εμένα. Και όποιος δέχεται εμένα, δέχεται Αυτόν που μ' έστειλε στον κόσμο». Όντως πολλά αγαθά θα πετύχεις στον μέλλοντα αιώνα, διότι εκπλήρωσες αυτά που λέει η Θεία Γραφή.

XVII. Τι λοιπόν έκανε η μακαρία; Όταν έφτασε ο βασιλέας, τον συναντά με πολλή χαρά φέρνοντας ευχάριστα νέα για τον όσιο Δαβίδ και λέγοντας: «Μας λυπήθηκε, δέσποτα της οικουμένης, ο Θεός. Διότι σήμερα άγγελος με σώμα βρέθηκε στο κράτος σου. Έλα, δέσποτα, και δεξ τον νέο Αβραάμ από τη Θεσσαλονίκη που στέκεται δίπλα στο κράτος μας». Ο βασιλιάς λοιπόν στη συνέχεια, αφού έκανε μυστικό συμβούλιο, προσκάλεσε τον όσιο να παρουσιαστεί μπροστά σε όλη τη σύγκλητο. Και ο τρισμακάριος Δαβίδ ζήτησε αναμμένα κάρβουνα και τα κράτησε στις άγιες παλάμες του και μπήκε θυμιάζοντας και τον βασιλέα και όλη τη θεοφιλή σύγκλητο μαζί με τους δύο μαθητές του, χωρίς καθόλου να καεί η αγία του σάρκα,

παρόλο που κρατούσε τη φωτιά στα άγια χέρια του. Πώς θα μπορούσε να καεί, αγαπητοί, αυτός που έλαβε παρηγοριά από άγγελο και έτρεψε σε φυγή δαίμονες και χάριζε το φως σε τυφλούς με την επίκληση του Χριστού; Ήταν δυνατόν αυτός να καεί από φωτιά; Δεν ήταν δυνατόν. Τότε λοιπόν ο φιλόχριστος βασιλιάς Ιουστινιανός, όταν αντίκρισε την αβραμιαία μορφή του οσίου και το αγγελόμορφο πρόσωπο και το ανεξήγητο θαύμα το οποίο έκανε θυμιάζοντας για αρκετή ώρα και είχε τη φωτιά στα άγια χέρια του, χωρίς να καίγεται απ' αυτήν, θαύμαζε πολύ. Και αφού σηκώθηκε από τον θρόνο του και αυτός με ασπασμούς τον δεχόταν. Και ολόκληρη η θεοφιλής σύγκλητος εξεπλάγη μπροστά στη θέα του οσίου και μακαρίου Δαβίδ. Διότι, φιλόχριστοι αδελφοί, όπως προείπα, τα μαλλιά της κεφαλής του ήταν μέχρι τη μέση του και η γενειάδα του μέχρι τους αστραγάλους των ποδιών του, σεβάσμιος όπως ο Αβραάμ. Λοιπόν, ο θεοφιλέστατος βασιλιάς, αφού δέχθηκε τις αναφορές από τα άγια χέρια του και τις εξέτασε, και για ποιο αίτημα κουράστηκε ο όσιος Δαβίδ, υπάκουσε πρόθυμα σε όλα τα αιτήματα του οσίου. Και όσα προφορικά ζήτησε, του τα έδωσε με ταχύτητα. Και αφού έγιναν τα διατάγματα με πολλή συντομία, σε λίγες μέρες τους απέλυσε με μεγάλη χαρά. Και έδωσε σ' αυτόν τις διαταγές ιδιοχείρως. Και είπε προς τον όσιο: «Να προσεύχεσαι για εμάς, τίμια πάτερ».

XVIII. Όταν απέπλευσε ο όσιος από τη βασιλίδα προς τη Θεσσαλονίκη και έφθασε στα σύνορα της πόλης των Θεσσαλονικέων, στον τόπο, όπου υψώνεται ο φάρος, ο όσιος άρχισε να φλυαρεί φιλοθέως και να προσεύχεται. Κατόπιν προσκάλεσε τους μαθητές του και άρχισε να τους νουθετεί για τη σωτηρία των ψυχών τους. Και λέγει πάλι προς αυτούς: «Τεκνία, ήδη εγώ αποσύρομαι από τον ανθρώπινο βίο. Το σκηνώμά μου να το θάψετε σε εκείνο το μοναστήρι, όπου κατοικούσα». Και ενώ έλεγε ακόμη ο όσιος και μακάριος Δαβίδ στους αδερφούς του αυτά, πλησίασαν κοντά στο μεγάλο ακρωτήριο, που έχει την επωνυμία Έμβολος. Και μόλις είδε το άγιο μοναστήρι του, όπου κατοικούσε, αφού προσευχήθηκε και ασπάστηκε τους μαθητές του, επέστρεψε το πνεύμα πίσω στον Κύριο. Και επειδή ήταν δυνατός ο άνεμος την ώρα της κοίμησής του, στάθηκε το πλοίο για αρκετή ώρα. Και δημιουργήθηκε ευωδία θυμιαμάτων που ευωδίαζε. Και ακούγονταν αοράτως φωνές, κάποιων που έψελναν μελωδικά για πολλή ώρα. Και όταν σταμάτησαν οι φωνές, αμέσως το πλοίο άρχισε να πλέει.

XIX. Και λοιπόν, όταν πλησίασε το πλοίο στην πόλη, όπως ήταν συνηθισμένο, δεν αγκυροβόλησε στο λιμάνι, αλλά άραξε δυτικά της πόλης στον τόπο εκείνο, όπου ρίχτηκαν τα σώματα των αγίων Θεοδούλου και Αγαθόποδος από τους πολύ ασεβείς

και αθέους Μαξιμιανό καίσαρα και ηγεμόνα Φαυστίνο. Και αμέσως στάλθηκε μήνυμα στον αγιότατο αρχιεπίσκοπο Αριστείδη σχετικά με την κοίμηση του οσίου και μακαρίου Δαβίδ. Όταν έμαθε την κοίμηση του οσίου ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος, λυπήθηκε πάρα πολύ. Και αφού ήρθε στον τόπο όπου βρισκόταν το λείψανο του οσίου, τον προσκύνησε. Και βγήκε ολόκληρη η πόλη να τιμήσει την έξοδο του οσίου. Και έδωσε εντολή ο αρχιεπίσκοπος να βασταχθεί το λείψανο του οσίου από ευλαβείς μοναχούς. Και αφού περιέφεραν το λείψανο έξω από το τείχος, ήρθαν στο παραπόρτιο όπου βρισκόταν το μοναστήρι του οσίου. Και έτσι έφεραν το λείψανο του οσίου μέσα στο μοναστήρι. Και αφού έσκαψαν τη γη, διέταξε ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος Αριστείδης να γίνει μία λειψανοθήκη από τετράγωνα ξύλα. Και μέσα σε αυτή απόθεσαν το τίμιο λείψανο του οσίου και μακαρίου Δαβίδ στο δικό του μοναστήρι του σύμφωνα με τον λόγο του οσίου.

XX. Και λοιπόν η διοίκηση της επαρχίας μεταφέρθηκε από το Σίρμιο σε αυτή τη μεγάλη πόλη των Θεσσαλονικέων. Και τελούνταν η ετήσια μνήμη αυτού του οσίου στο μοναστήρι των Απροΐτων από ευλαβείς άντρες. Έτσι μετά από εκατόν πενήντα χρόνια ο ηγούμενος της ίδιας μονής Δημήτριος, άνδρας ενάρετος στην πράξη και στον λόγο, θέλησε από πολλή πίστη να πάρει κάποιο μέρος από το τίμιο λείψανό του και άρχισε να σκάβει. Και αμέσως η πλάκα ράγισε σε πολλά μέρη. Και επειδή φοβήθηκαν από αυτό, σταμάτησαν να σκάβουν. Μου φαίνεται λοιπόν ότι γι' αυτό ο όσιος δεν παρέδωσε τον εαυτό του, για να μη ταλαιπωρηθεί κάποιο μέρος του αγίου του λειψάνου. Και παρέμειναν με περισσότερη πίστη και φόβο Θεού τελώντας την ετήσια μνήμη του οσίου Δαβίδ. Μετά τον θάνατο του προαναφερθέντος ηγουμένου ανέλαβε την ηγουμενία της μονής ο ίδιος ο μαθητής του, άνδρας στολισμένος με πράξη και λόγο και με κάθε είδους κατά Θεόν αρετές. Αυτός για τον άσπιλο βίο του και την ενάρετη ζωή του αξιώθηκε από τον Θεό με την τιμή να γίνει αρχιεπίσκοπος της ίδιας της πόλης των Θεσσαλονικέων. Και αυτός τιμούσε τον όσιο Δαβίδ και συχνότερα τελούσε ολονυχτίες σ' αυτό το μοναστήρι του οσίου. Και παρακαλούσε τον όσιο να συμφωνήσει στο να πάρει αυτός κάποιο μέρος από τα λείψανά του. Και όταν πήρε πληροφορία ο ίδιος ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος Σέργιος ότι συμφώνησε ο άγιος, διέταξε τους μαθητές του να σκάσουν. Μόλις λοιπόν καθάρισαν γύρω γύρω τον τόπο της λειψανοθήκης στην οποία ήταν τοποθετημένο το τίμιο λείψανο του οσίου, ο αγιότατος αρχιεπίσκοπος Σέργιος κατέβηκε στον τάφο και το ράντισε με μύρο. Και, επειδή το είδε ακέραιο, δεν τόλμησε να πάρει κάτι άλλο από αυτό παρά μόνο από τη γενειάδα και από τα μαλλιά της αγίας κεφαλής του για την πίστη και τη σωτηρία των ψυχών μας.

XXI. Και παρέμεινε, φιλόχριστοι αδελφοί, ο βίος του μακαρίου Δαυίδ σε αυτό το μοναστήρι των Απροΐτων να τον αφηγούνται προφορικά, όπως ακριβώς και ο όσιος Ζωσιμάς άφησε πίσω του τον βίο της Αγίας Μαρίας της Αιγυπτίας προφορικά. Και κάποιος άλλος φιλόχριστος άνδρας έσπευσε να μας παραδώσει τον βίο της γραπτώς για διόρθωση όσων τον άκουγαν. Έτσι και εγώ, φιλόχριστοι αδελφοί, όσα ακριβώς προφορικά άκουσα να διηγούνται εκείνοι οι ευλαβείς άνδρες της μονής των Απροΐτων, έσπευσα να παραδώσω γραπτώς κάπως σύντομα και περιληπτικά, για να μην ξεχαστούν εντελώς, τα αξιάκουστα και ψυχοφελή κατορθώματα αυτού του οσίου. Άλλωστε και ποιος θα μπορούσε να κατανοήσει όλες τις αρετές του, όταν έχουν περάσει περισσότερα από εκατόν ογδόντα χρόνια;

XXII. Μακάρι και εμείς μαζί με αυτόν να γίνουμε άξιοι να σταθούμε στα δεξιά του Κυρίου μας Ιησού Χριστού την ημέρα της κρίσεως με τις πρεσβείες της αγράντου Θεοτόκου και αειπαρθένου Μαρίας και όλων των οσίων και δικαίων πατέρων μας. Επειδή η δόξα και η δύναμη είναι του Κυρίου μας Ιησού Χριστού μαζί με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων αμήν.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

1. στ. 2-3 τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς διὰ μιμήσεως ἐναπομάττεσθαι: Στην πρώτη παράγραφο χρησιμοποιείται το ρήμα ἐναπομάττεσθαι για να εκφράσει τέχνη ἀριστων ζωγράφων, οι οποίοι επιδιώκουν το κάλλος της ἀρετῆς μέσω της μίμησης. Ὅσον αφορά το συγκεκριμένο ρήμα ο Lampe¹⁰⁵ δίνει τις σημασίες ἀπεικονίζω, εντυπωσιάζω, συναντώ και εκφράζομαι, ο Α. Δημητράκος στο Μέγα Λεξικόν¹⁰⁶ μάς παραδίδει τις σημασίες ἀπεικονίζω, σχηματοποιώ, δίνω μορφή. Ενώ στο Μέγα Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης του Liddell, H.–Scott, R.¹⁰⁷ αναφέρονται οι σημασίες αποτυπώνω πάνω στον εαυτό μου, μιμούμαι, ἀπεικονίζω, σχηματοποιώ, δίνω μορφή σε κάτι.
2. στ. 5-7 Προσηκόν οὖν ἔστιν ἡμῖν λοιπὸν καὶ τὸν τοῦ πανοσίου καὶ παμμάκαρος Δαυὶδ βίον ἀναγράψασθαι, ὑπόδειγμα καλὸν καὶ ζῆλον εὐσεβείας ἐν δόξῃ θεϊκῇ τοῖς φιλαρέτοις ἀληθῶς τοῦτον καταλιμπάνοντες: Ο ἀνώνυμος βιογράφος τονίζει ότι σε αὐτὸν ἐναπόκειται το καθήκον της καταγραφῆς του βίου του οσίου Δαυὶδ. Ο ἴδιος χαρακτηρίζει τον Βίο ως ὑπόδειγμα καλό, το οποίο θα κληροδοτήσουν ὅσοι ἀγαποῦν την ἀρετὴ και θα λειτουργήσει ως λόγος μίμησης για τις ἐπερχόμενες γενιές. Πρόκειται για ἕναν τόπο στα αἰτιολογικά κείμενα, κατὰ τον οποίο ο βιογράφος συντάσσει τον Βίο, διότι ὑπάρχει ἐποικοδομητικὸς σκοπός, "exemplum".
3. στ. 9-11 Δέδοικα δὲ, ὡς ἱεροῦ τινὸς τοῦ λόγου ἐφάψασθαι, τὴν ἑαυτοῦ ἀναξιότητα ἐπαισθανόμενος καὶ τὸ περὶ τὴν ἀφήγησιν βραδύγλωσσον πῶς καὶ ἀνήνυτον: Αρχικά, ο ἀνώνυμος βιογράφος εκφράζει την ἀναξιότητα και τον φόβο του να ἀγγίξει τον βίο του οσίου Δαυὶδ γιατί τον θεωρεῖ ως κάτι ἱερό και ἀκατόρθωτο. Ὅμως, ἐπειδὴ ο Θεὸς ἀποδέχεται τους πάντες και στηριζόμενος στις προσευχῆς τόσο του οσίου ὅσο και αὐτῶν που τον παρότρυναν, θα ξεκινήσει τη διήγηση ἀπὸ την ἀρχή. Φυσικὰ προτιμῶ τη γραφὴ του κώδικα Α «περὶ τὴν ἀφίγησιν» ἀπὸ τη γραφὴ «περὶ τὴν ὑφήγησιν» των κωδίκων BCDEFG.

¹⁰⁵ Βλ. Lampe, G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, ἐκδ. Clarendon Press, Oxford, 1961, p. 464..

¹⁰⁶ Βλ. Δημητράκος, Α., *Μέγα Λεξικόν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, ἐκδ. Δομή Αθήνα, 1953, s. 531.

¹⁰⁷ Βλ. Liddell, H.–Scott, R., *Μέγα Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, μτφ. Ξεν. Μόσχος, τομ. II, ἐκδ. Ἰω. Σιδέρης, Αθήνα, 1907, p 123.

4. στ. 17-18 ἀπετάξατο ἐν τῇ μονῇ τῶν ἀγίων καὶ ἐνδόξων μαρτύρων Θεοδώρου καὶ Μερκουρίου: Στην τρίτη παράγραφο αναφέρεται ότι όσιος Δαυίδ απομονώθηκε στη μονή των αγίων καὶ ενδόξων μαρτύρων Θεοδώρου καὶ Μερκουρίου. Πρόκειται για τον άγιο Θεόδωρο Τήρωνα, ο οποίος έδρασε στα χρόνια των αυτοκρατόρων Μαξιμιανού και Γαλερίου. Επονομάστηκε Τήρων¹⁰⁸, επειδή είχε καταταγεί στο σώμα της Ρωμαϊκής λεγεώνας. Ο ίδιος είχε μαρτυρικό θάνατο, καθώς ο Πόπλιος διέταξε να τον ρίξουν στο καμίνι. Τάφηκε στα Ευχάιτα¹⁰⁹. Η Ορθόδοξη Εκκλησία τον τιμάει ως στρατιώτη άγιο στις 17 Φεβρουαρίου. Ο Άγιος Μερκούριος υπήρξε στρατιωτικός κατά τον 3ο αιώνα στην περιοχή της Καππαδοκίας, όπου και τελείωσε μαρτυρικός τη ζωή του. Η μνήμη του τιμάται στις 25 Νοεμβρίου. Γεννήθηκε τον 3ο αιώνα και προερχόταν από την περιοχή της Σκυθίας. Κατετάγη στον ρωμαϊκό στρατό την εποχή του Αυτοκράτορα Δεκίου. Εντάχθηκε στο τάγμα των Μαρτησίων και γρήγορα ανελίχθηκε σε ανώτερα αξιώματα, καθώς σε μία μάχη κατατρόπωσε ένα πολυάριθμο αντίπαλο στράτευμα. Τη μεγάλη αυτή επιτυχία ο αυτοκράτορας θέλησε να την εορτάσει μαζί με τους στρατηγούς του και τον Μερκούριο. Ο Μερκούριος όμως προφασιζόμενος κάποιο πρόβλημα απέφυγε την κλήση του Αυτοκράτορα. Τότε τον διέβαλαν ότι ήταν χριστιανός και ο ίδιος πλέον με παρρησία δεν απαρνήθηκε τη θρησκευτική του ταυτότητα¹¹⁰.
5. στ. 18 ἐπιλεγομένη Κουκουλιατῶν: Σχετικά με το προσωνύμιο «Κουκουλιατῶν» πληροφορούμαστε ότι αναφέρεται στους μοναχούς, που φορούσαν «κουκούλλιον». Ίσως ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των «Κουκουλιατῶν» ήταν να φοράνε «κουκούλλιον» ή να το έχουν ριγμένο πάνω στους ώμους, όπως αντίστοιχα υπάρχουν οι Carruccini στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Αυτό μας επιτρέπουν να υποθέσουμε οι σωζόμενες απεικονίσεις σε ανάγλυφα και τοιχογραφίες του οσίου Δαυίδ¹¹¹.
6. στ. 19 παραπόρτιον τῶν Ἀπροΐτων: Στο κείμενο η έκφραση «παραπόρτιον» απαντάται στους στίχους 19 και 297. Η ονομασία «Ἀπροΐτων» αναφέρεται στους

¹⁰⁸ Στα λατινικά *tiro*, *tironis* σημαίνει νεοσύλλεκτος.

¹⁰⁹ Kazhdan, Al., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. 3rd, εκδ. Oxford University Press, Oxford, 1991, p. 2048.

¹¹⁰ Αυτόθι, p. 1345.

¹¹¹ Βλ. Δεληδήμος, Ε., *Ό όσιος Δαυίδ ό ἐν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 1979, σ. 21.

στίχους 19, 304, 324 και 328. Σύμφωνα με τον Γ. Χαριζάνη¹¹² η ετυμολογία της ονομασίας «Απροΐτων» στηρίζεται στο στερητικό α και στο ρήμα προΐεναι που σημαίνει εξέρχομαι και αναφερόταν στους μοναχούς που δεν είχαν ευλογία να βγαίνουν έξω από τη μονή τους. Μάλλον όμως η επωνυμία αυτή πρέπει να συσχετισθεί με τους αυστηρούς κανόνες που ακολουθούσε η μοναστική αδελφότητα. Στους κώδικες DEFG παραδίδεται η γραφή «τῶν Ἀπροητῶν», που μάλλον οφείλεται σε αντιγραφικό λάθος.

7. στ. 27-36 καὶ πάντα ἐξ ἀρχῆς ὠκονόμησεν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν μὲν Ἄβελ διὰ θυσίας δοξάσας, τὸν δὲ Ἐνῶχ δι' εὐαρεστήσεως μεταθέσει τιμήσας, τὸν Νῶε διὰ δικαιοσύνης σπινθήρα τοῦ γένους φυλάξας, τὸν Ἀβραὰμ διὰ πίστεως πατέρα ἐθνῶν ἀναδείξας, τὴν εὐσεβῆ τοῦ Μελχισεδέκ ἱερωσύνην ἀποδεξάμενος, τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν Ἰὼβ ὑπομονῆς τε σωφροσύνης εἰκόνα τῷ βίῳ ἀναστήσας, τὸν Μωσέα νομοθέτην καταστήσας, τὸν τοῦ Ναυὶ Ἰησοῦν ἡλίου καὶ σελήνης χαλιναγωγὸν ἐπιστήσας, τὸν Δανιὴλ προφήτην καὶ βασιλέα παθῶν καὶ φρικτοῦ μυστηρίου προγνώστην ἀναδείξας, τῆς βαβυλωνίας καμίνου τὴν φλόγαν μεταποιήσας, τοὺς λέοντας ἐν τῷ λάκκῳ νηστεύειν διδάξας, τὸ θαλάττιον κῆτος εἰς προφητικὸν θάλαμον μετασκευάσας: Σ' αυτό το απόσπασμα του κειμένου παρουσιάζεται η έντονη ενασχόληση του οσίου με τις Γραφές και εκφράζεται ο θαυμασμός του για το πώς ο Θεός δόξασε τους αγίους κάθε γενιάς. Επισημαίνεται ότι το παρόν απόσπασμα υπάρχει αυτούσιο και στον Βίο του οσίου Κυριάκου του Αναχωρητού¹¹³.
8. στ. 50-51 Ἐκεῖνος γὰρ βασιλεὺς ὢν καὶ συνάψας πόλεμον μετὰ τῶν ἀλλοφύλων ἐξῆλθεν ἐνωπλισμένος ὁ Γολιάθ: Ο ανώνυμος βιογράφος αναφέρει ότι ο Δαβίδ ήταν βασιλιάς την περίοδο που πάλεψε με τον Γολιάθ. Παρατηρείται εδώ μία ιστορική και συντακτική ανακολουθία. Την εποχή που βασίλευε ο Σαούλ, έγινε πόλεμος μεταξύ Φιλισταίων και Ισραηλιτών. Από το στρατόπεδο των Φιλισταίων ο Γολιάθ, ένας δυνατός πολεμιστής, θέλησε να αναμετρηθεί με κάποιον από τους Ισραηλίτες. Ο Δαβίδ έτυχε να βρίσκεται στο στρατόπεδο και άκουσε τον γίγαντα να βρίζει τους Ισραηλίτες. Εξασφάλισε, λοιπόν, την άδεια του Σαούλ να

¹¹² Χαριζάνης Γ., *Οι απαρχές του μοναχισμού στη Θεσσαλονίκη: Θεσσαλονικείς μάρτυρες και μοναστικά καθιδρύματα που εμφανίσθηκαν στην Πόλη, ως την έναρξη της εικονομαχίας (726)*, Μακεδονικά, τόμ. 34, εκδ. Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2003-2004, σ. 53.

¹¹³ Βλ. PG 115, 921A.

αγωνιστεί εναντίον του. Μόλις ο Γολιάθ προχώρησε προς το μέρος του, ο Δαβίδ άπλωσε το χέρι του στο σακούλι, πήρε έναν λίθο και τον εκσφενδόνισε. Ο Γολιάθ πληγώθηκε θανάσιμα κι έπεσε με το πρόσωπο στη γη. Ο Δαβίδ τον πλησίασε και του έκοψε με ένα ξίφος το κεφάλι. Έτσι οι Ισραηλίτες νίκησαν στη μάχη. Η ιστορική ανακολουθία έγκειται στο γεγονός ότι, όταν συνέβη αυτό, ο Δαβίδ δεν ήταν βασιλιάς, όπως αναφέρει το κείμενο του Βίου. Η συντακτική είναι προφανής.

9. στ. 81-82 τῶν καρποῶν τῆς ἀρετῆς πεπληρωμένος ἠγάλλεσω: Ο αόριστος «ἠγάλλεσω» παραδίδεται από τα χειρόγραφα ADEFG. Στα χειρόγραφα BC όμως απαντάται ο παρατατικός «ἠγάλλου». Προφανώς θα προτιμηθεί η γραφή «ἠγάλλεσω», καθώς παραδίδεται και από τους δύο κλάδους χειρογράφων α, β.
10. στ. 95 τὴν τοῦ ἐπιδιαταττομένου ἀρχήν: Την εξήγηση αυτής της έκφρασης τη δίνει ο κώδικας B ο οποίος αντί της φράσης «ἦν γὰρ ὁ ὄσι[ο]ς ἀκουσίως δεξάμενος τὴν τοῦ ἐπιδιαταττομένου ἀρχήν» των κωδίκων ACDEFG χρησιμοποιεί τη φράση «ἦν γὰρ ὁ ὄσιος ἀκουσίως δεξάμενος τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν». Σαφές είναι λοιπόν ότι εδώ γίνεται λόγος για το αξίωμα του ηγουμένου.
11. στ. 134 ὁ τὸν λεγεῶνα τῶν δαιμόνων φυγαδεύσας: Στα λεξικά της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας το ουσιαστικό λεγεών (λεγιών) εμφανίζεται και ως θηλυκού και ως αρσενικού γένους. Και ως θηλυκού μεν γένους εκφράζει τη γνωστή ρωμαϊκή στρατιωτική μονάδα. Ως αρσενικού όμως γένους έχει τη σημασία της ομάδας πολλών δαιμόνων οι οποίοι απαρτίζουν οιονεί λεγεώνα. Η θέση αυτή εδράζεται στα χωρία Mat 26.53, Mar 5.9 και 5.15, Luc 8.30. Επομένως θα πρέπει να μεταφραστεί το παραπάνω χωρίο ως εξής: « ...αυτός που φυγάδευσε τη λεγεώνα των δαιμόνων... », της λεγεώνας νοουμένης ως ομάδας πολλών δαιμόνων,
12. στ. 139-140 ἐδόξαζον τὸν Θεὸν τὸν διδοῦντα τοιαύτην χάριν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν: Η μετοχή ενεστώτα «διδούντα» απαντάται σε όλα τα χειρόγραφα ABCDEFG και προέρχεται από το ρήμα δίδω-διδῶ. Προφανώς και ταιριάζει εδώ ο ενεστώτας, καθώς η «τοιαύτη χάρις» του Θεού που δόθηκε στον όσιο Δαβίδ δεν είναι γεγονός άπαξ γενόμενον, αλλ' αενάως επαναλαμβανόμενον στους «φοβουμένους αὐτόν».

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ίδια μετοχή «διδόντα» απαντάται και στον στ. 166 του κειμένου από το χειρόγραφο A, ενώ τα χειρόγραφα BCDEFG παραδίδουν τη γραφή «δόντα».

13. στ. 144 τὴν ὄδηγὸν αὐτῆς παραλαβοῦσα: Επειδή οι κώδικες ACDEFG αναφέρονται σε γυναίκα οδηγό και μόνο ο κώδικας B σε άνδρα, προκρίνουμε την εισαγωγή στο κείμενο της γραφής «τὴν ὄδηγὸν αὐτῆς» που παραδίδουν οι κώδικες DEFG..
14. στ. 153-154 Τῆς δὲ ἀναστάσης καὶ στάσης πλησίον τοῦ θυριδίου τῆς ἀγίας κέλλης αὐτοῦ, ἐκτείνας ὁ μακάριος Δαυὶδ τὴν χεῖρα: Ο κώδικας A παραδίδει τη γραφή «ἡ δὲ ἀνέστη καὶ ἔστη πλησίον τοῦ θυριδίου τῆς ἀγίας αὐτοῦ κέλλης. καὶ ἐκτείνας ὁ μακάριος δαυὶδ τὴν αὐτοῦ χεῖρα», ο κώδικας B παραδίδει τη γραφή «τῆς δὲ ἀναστάσης καὶ στάσης πλησίον τοῦ θυριδίου τῆς ἀγίας κέλλης αὐτοῦ, ἐκτείνας ὁ μακάριος δαυὶδ τὴν χεῖρα», ο κώδικας C παραδίδει τη γραφή «ἡ δὲ ἀναστάσα καὶ ἐλθοῦσα πλησίον τοῦ θυριδίου τῆς ἀγίας κέλλης αὐτοῦ, ἐξέτεινεν ὁ μακάριος δαυὶδ τὴν ἀγίαν χεῖρα αὐτοῦ», οι κώδικες DEFG παραδίδουν τη γραφή «ἡ δὲ ἀναστᾶσα καὶ στάσα πλησίον τοῦ θυριδίου τῆς ἀγίας κέλλης αὐτοῦ. ἐξέτεινεν ὁ μακάριος δαυὶδ τὴν ἀγίαν χεῖρα αὐτοῦ». Ως δόκιμη κρίνεται η εισαγωγή στο κείμενο της γραφής «τῆς δὲ ἀναστάσης καὶ στάσης πλησίον τοῦ θυριδίου τῆς ἀγίας κέλλης αὐτοῦ, ἐκτείνας ὁ μακάριος δαυὶδ τὴν χεῖρα» του κώδικα B.
15. στ. 170 Χρόνων δὲ πλείστων διελθόντων: Ο κώδικας A παραδίδει τη γραφή «χρό[νων] οὐ[ν] πλείστων διελθουσῶν», ο κώδικας B παραδίδει τη γραφή «χρόνων δὲ πλείστων διελθόντων», ο κώδικας C δεν παραδίδει τίποτε και οι κώδικες DEFG παραδίδουν τη γραφή «καὶ χρόνων πλείστων διελθουσῶν». Η στατιστική λογική της στεμματικής θεωρίας ενδεχομένως θα υπεδείκνυε εδώ τη γραφή «χρόνων πλείστων διελθουσῶν» των χειρογράφων ADEFG. Όμως για το γλωσσικό αισθητήριο και ενός μέτριου γνώστη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δεν είναι δεκτό κάτι τέτοιο, οπότε εισάγεται στο κείμενο η γραφή «χρόνων δὲ πλείστων διελθόντων» του κώδικα B.
16. στ. 175-176 ἐκ τοῦ Σιρμίου: Στα χειρόγραφα υπάρχουν οι ακόλουθες γραφές.
 - [εκ του σερ]μείου A
 - ἐκ τοῦ σερμείου B

- ἐκ τοῦ σηριμίου DEFG

Για την κριτική έκδοση προκρίθηκε η γραφή «ἐκ τοῦ Σιρμίου».

17. στ. 177 ἐν τῷ Σιρμίῳ: Ομοίως συναντούμε τις γραφές.

- [ἐν τῷ σ..μεί.] A
- ἐν τῷ σερμείῳ B
- ἐν τῷ σηριμίῳ DEFG

Και ἐδῶ προκρίθηκε η γραφή «ἐν τῷ Σιρμίῳ».

18. στ. 180 τὸ Σίρμιον: Παρομοίως ἔχουμε τις γραφές.

- τὸ σερμειον A
- τὸ σερμείον B
- τὸ σερμείον C
- τὸ σήρμιον DEFG

Επίσης προκρίθηκε η γραφή «τὸ Σίρμιον».

19. στ. 217-222 Καθάπερ τὸν προπάτορα Ἀβραάμ πεπολιωμένον. Καὶ ἦν αὐξήθεισα ἡ κόμη τῆς ἀγίας αὐτοῦ κεφαλῆς, ὡς φθάναι μέχρις τῆς ὀσφύος αὐτοῦ. Καὶ ὁ πῶγων αὐτοῦ μέχρι τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἅγιον αὐτοῦ πρόσωπον, καθάπερ τηλαυγῶς ὡς ἀκτίνας ἐκλάμπον. Καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ δύο ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Καὶ αὐτοὺς πεπολιωμένους. Ἄνδρας εὐλαβεῖς καὶ ἐπιεικεῖς.: Στο κείμενο απαντάται τρεις φορές το επίθετο "πεπολιωμένος"¹¹⁴. Στο λεξικό Lampe¹¹⁵ δίνονται δύο σημασίες· η πρώτη είναι αυτός που έχει γκρίζα μαλλιά και η δεύτερη είναι ο ενάρετος, ο σεβάσμιος. Πιστεύω ότι η δεύτερη σημασία είναι καταλληλότερη στην περίπτωση αυτή, διότι έτσι τονίζεται η εμφάνιση του οσίου Δαβίδ, ο οποίος ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια εγκλεισμοῦ βγαίνει ἔξω σαν ἄλλος Ἀβραάμ με μακριὰ μαλλιά που ἔχουν φτάσει μέχρι τα πόδια. Κάτι που διακρίνεται ἔντονα και στις απεικονίσεις του οσίου. Φυσικά ο χαρακτηρισμός ισχύει και για τους δύο μαθητές του οσίου, τον Θεόδωρο και τον Δημήτριο.

20. στ 227 ἡ θεοφιλεστάτη Θεοδώρα στέλλει κουβικουλαρίους: Σύμφωνα με το κείμενο πληροφορούμαστε ότι η Θεοδώρα αποστέλλει κουβικουλαρίους στον ὄσιο Δαβίδ. Ο cubicularius, στα ελληνικά κουβικουλάριος, ἦταν τίτλος που

¹¹⁴ Βλ. στ. 218, 221, 269.

¹¹⁵ Βλ. Lampe, G. W. H., A Patristic Greek Lexicon, εκδ. Clarendon Press, Oxford, 1961, σ. 1112.

χρησιμοποιήθηκε για τους ευνούχους θαλαμηπόλους του αυτοκρατορικού παλατιού στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Ο όρος προέρχεται από την υπηρεσία τους στο *sacrum cubiculum*, την «ιερή κρεβατοκάμαρα» του αυτοκράτορα. Σύμφωνα με τον Ιωάννη Μαλάλα η ακολουθία της αυτοκράτειρας Θεοδώρας αριθμούσε έως 4.000 πατρικίους και κουβικουλαρίους. Στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία διαδραμάτισαν πολύ σημαντικό ρόλο κατέχοντας ανώτερα ανακτορικά αξιώματα. Τέλος, υπηρέτησαν σε σημαντικές θέσεις στα κεντρικά οικονομικά τμήματα, ως επαρχιακοί διοικητές και μερικές φορές ακόμη και ως στρατηγοί¹¹⁶.

21. στ. 229 Εἰς πρόκενσον γὰρ ἦν ἐξεληλυθώς: Στους κώδικες βλέπουμε τα εξής: «εἰς πρόκενσον» A, om in B, «ἀλλεῖς πρόκενσον» C, «εἰς πρόκερσον» DEFG. Σύμφωνα με τον Π. Ν. Παπαγεωργίου¹¹⁷ η λέξη πρόκενσον προέρχεται από την λατινική λέξη *processus* ή *processio*, που σημαίνει πομπή, τελετή. Βέβαια ο Valentin Rose διόρθωσε το «πρόκερσον» των κωδίκων DEFG σε Προκόννησον, εννοώντας το νησί στην Προποντίδα, το οποίο ανήκει στο σύμπλεγμα των Προκοννήσεων ή νήσων του Μαρμαρά¹¹⁸. Προσωπικά θεωρώ σωστή τη γραφή «εἰς πρόκενσον» του κώδικα A και αυτήν θα εισάξω στο κείμενο.
22. στ. 243-244 ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ τὸν ὄσιον ἐδορυφόρησεν: Στο κείμενο παραδίδεται ο τύπος ἐδορυφόρησεν. Σύμφωνα με το λεξικό του Lampe¹¹⁹, του Δημητράκου¹²⁰ και του Liddell Scott¹²¹ το ρήμα δορυφορέω-ῶ σημαίνει διαφυλάττω, έχω κάποιον υπό την προστασία μου, εξασφαλίζω, προστατεύω. Έτσι, δίνεται βαρύτητα στην ιδιαίτερη φροντίδα της Θεοδώρας για τον ὄσιο Δαυίδ.
23. στ.254 ὁ οὖν βασιλεὺς τῆ ἐξῆς σιλέντιον ποιησάμενος: Το κείμενο παραδίδει τη λέξη σιλέντιον, που προέρχεται από το λατινικό ουσιαστικό "silentium". Η πρώτη σημασία, που δίνεται για τη συγκεκριμένη λέξη είναι η σιωπή, ησυχία. Σύμφωνα

¹¹⁶ Kazhdan, Al., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. 3rd, εκδ. Oxford University Press, Oxford, 1991, p. 1154.

¹¹⁷ Παπαγεωργίου, Π. Ν., *Νέον χειρόγραφον τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Δαυὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ*, Βυζαντίς: Ἐπιθεώρησις τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν ἐκδομένη κατὰ τριμηνίαν, τόμ. 2, εκδ. Εταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Αθήνα, 1893, σ. 234.

¹¹⁸ Βλ. Vasiliev, A.-A., *"Life of David of Thessalonica"*, Traditio, τόμ., 4, εκδ. Cambridge University Press, 1946, σσ. 115-147.

¹¹⁹ Βλ. Lampe, G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, εκδ. Clarendon Press, Oxford, 1961, σ.383.

¹²⁰ Βλ. Δημητράκος, Α., *Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, τόμ. 1-15, εκδ. Δομή Αθήνα, 1953, σ.448.

¹²¹ Βλ. Liddell, H.–Scott, R., *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, μτφ. Ξεν. Μόσχος, τόμ. I, εκδ. Ιω. Σιδέρης, Αθήνα, 1907, σ. 645.

με τον Lampe¹²², τον Δημητράκο¹²³ και το Liddell Scott¹²⁴ δίνονται τρεις επιπλέον σημασίες. Αυτές είναι η υποδοχή από τον αυτοκράτορα, η αυτοκρατορική ακρόαση και το μυστικό αυτοκρατορικό συμβούλιο.

24. στ. 275-276 Ἀποπλεύσαντος δὲ τοῦ ὀσίου καὶ φθάσαντος τοὺς τόπους τῶν μεθορίων τῆς τῶν Θεσσαλονικέων πόλεως: Από τα χειρόγραφα παραδίδεται η γραφή «Ἀποπλεύσαντος δὲ τοῦ ὀσίου καὶ φθάσας τοὺς τόπους τῶν μεθορίων τῆς τῶν Θεσσαλονικέων πόλεως, ἐν ᾧ τόπῳ ὁ φάρος ἴσταται, ἤρξατο ὁ ὀσιος ἀδολεσχεῖν καὶ προσεύχεσθαι» η οποία χωλαίνει συντακτικά. Πρέπει δηλαδή και η μετοχή «φθάσας» που συνδέεται ισχυρά μέσω του συμπλεκτικού συνδέσμου «καὶ» με τη μετοχή «Ἀποπλεύσαντος» να γίνει και αυτή γενική απόλυτη «φθάσαντος».
25. στ. 277 ὁ ὀσιος ἀδολεσχεῖν καὶ προσεύχεσθαι: Σύμφωνα με το Liddell Scott¹²⁵ το ρήμα ἀδολεσχῶ σημαίνει ματαιολογῶ, φλυαρώ. Το Lampe¹²⁶ δίνει τις σημασίες μιλῶ, συζητῶ, σκέπτομαι. Το λεξικό της Σούδας παραδίδει τις σημασίες φλυαρία και συνεχῆς μελέτη. Γνώμη μου είναι ότι στο παρόν χωρίο το ρήμα πρέπει να μεταφραστεί ως φιλόθεος φλυαρία.
26. στ. 281-282 ἤγγισαν πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου ὃ ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν Ἔμβολος: Τα χφα ADEFG παραδίδουν τη γραφή « „,τοῦ μεγάλου ἀκρωτηρίου, ὃς ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν ἔμβολος... ». Εμφανίζεται, δηλαδή, μία ἔλξη του αναφορικού «ὃ» από το ουσιαστικό «ἔμβολος» η οποία το μετατρέπει από ουδέτερο σε αρσενικό. Για το κείμενο προκρίνεται η γραφή « „,τοῦ μεγάλου ἀκρωτηρίου, ὃ ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν ἔμβολος... ». Το ακρωτήριο Ἔμβολος είναι το σημερινό ακρωτήριο Καραμπουρνού, κοντά στο χωρίο Αγγελοχώρι, στην είσοδο του κόλπου της Θεσσαλονίκης και είναι στρατηγικής σημασίας σημείο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.
27. στ. 287 τὸ πλοῖον ἤρξατο πλέειν: Οι κώδικες AC παραδίδουν «τὸ πλοῖον ἐκείνησε τοῦ περιπατεῖν», ο κώδικας B παραδίδει «τὸ πλοῖον ἤρξατο πλέειν», οι κώδικες

¹²² Βλ. Lampe, G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, εκδ. Clarendon Press, Oxford, 1961, σ. 1233.

¹²³ Βλ. Δημητράκος, Α., *Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, εκδ. Δομή Αθήνα, 1953, σ. 6522.

¹²⁴ Βλ. Liddell, H.–Scott, R., *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, μτφ. Ξεν. Μόσχος, τόμ. Ι, εκδ. Ιω. Σιδέρης, Αθήνα, 1907, σ. 59.

¹²⁵ Βλ. Liddell, H.–Scott, R., *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, μτφ. Ξεν. Μόσχος, τόμ. Ι, εκδ. Ιω. Σιδέρης, Αθήνα, 1907, σ. 45.

¹²⁶ Βλ. Lampe, G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, εκδ. Clarendon Press, Oxford, 1961, σ.36.

DEFG παραδίδουν «τὸ πλοῖον ἤρξατο τοῦ περιπατεῖν». Προφανῶς και υιοθετεῖται για το κείμενο η γραφή «τὸ πλοῖον ἤρξατο πλέειν» του κώδικα B.

28. στ. 289-290 ἐν ᾧ τόπω ἐρρίψαν τὰ σώματα τῶν ἁγίων Θεοδούλου καὶ Ἀγαθόποδος:

Πρόκειται για δύο πολύ γνωστούς αγίους στη Θεσσαλονίκη, τον ἅγιο Θεόδουλο και τον ἅγιο Ἀγαθόποδα. Κατάγονταν ἀπὸ τη Θεσσαλονίκη και ἐζήσαν στα πρώτα χρόνια των διωγμῶν. Ο Ἀγαθόπους ἦταν γέροντας και ο Θεόδουλος νεότερος. Η χριστιανική ἀγάπη τους ἔνωσε. Μελετοῦσαν μαζί τις Γραφές, ἐργάζονταν για την ἐξάπλωση του Ευαγγελίου και μοχθοῦσαν υπηρετώντας τους πάσχοντες και στερημένους ἀδελφούς τους. Κάποια νύχτα συνέβη κάτι παράδοξο. Είδαν και οι δύο το ἴδιο ὄνειρο. Ὅτι, δηλαδή, ταξίδευαν με πλοῖο και ξαφνικά ἐγένε τρικυμία και το πλοῖο ἐσπασε στα δύο. Αυτοί, ὁμως, σώθηκαν και ἀνέβηκαν σ' ἓνα βουνό που η κορυφή του ἐφθανε στον ουρανό. Την ἐπομένη μέρα τους συνέλαβαν και τότε κατάλαβαν ὅτι τους περίμεναν κύματα θανάτου. Το ὄνειρο εἶχε γίνει πραγματικότητα. Ο ἀρχοντας Φαυστίνος ζητάει να ἀρνηθῶν τον Χριστό. Αυτοί τον ομολογῶν με θάρρος. Τότε τους ἐρίξαν στη θάλασσα. Τα φθαρτά τους σώματα πήγαν στον βυθό. Ὅμως ψυχές τους ἀνέβηκαν στον θρόνο του Θεοῦ. Και ἀξιῶθηκαν να δεχθῶν «ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς», σύμβολα της νίκης και του θριάμβου τους¹²⁷. Τόσο το Συριακό ὅσο και το Ἱερωνυμικό Μαρτυρολόγιο ἀναφέρουν ὅτι αυτοί οι δύο ἅγιοι γιορτάζουν στις 4 Ἀπριλίου.

29. στ. 290-291 ὑπὸ τῶν ἀσεβεστάτων καὶ ἀθέων Μαξιμιανοῦ καίσαρος καὶ Φαυστίνου ἡγεμόνος;

Ο Γάιος Γαλέριος Βαλέριος Μαξιμιανός Αύγουστος ἦταν Ρωμαῖος αυτοκράτορας ἀπὸ το 305 μ.Χ ἔως το 311 μ.Χ. Ο ἴδιος εἶχε ὀρίσει τη Θεσσαλονίκη ὡς διοικητική πρωτεύουσα του τμήματος της αυτοκρατορίας που διοικούσε. Ἔχτισε παλάτι, ἱππόδρομο, ἀψίδα θριάμβου και μασωλεῖο. Ἦταν ἐνθερμος ἀντίπαλος του Χριστιανισμοῦ και μαζί με τον ἡγεμόνα Φαυστίνο πραγματοποιήσαν ἀρκετούς διωγμούς ἐναντίον των Χριστιανῶν. Ἐδωσε τέλος στις διώξεις, ὅταν ἐξέδωσε διάταγμα ἀνοχής το 311 μ.Χ.

¹²⁷ Βλ. *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, Bruxellis 1902, στ. 583-586, Δεληδήμος, Ε, Ὁ ὅσιος Δαυὶδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη, 1979, σ. 29-30.

30. στ. 291 Καὶ εὐθέως ἐμηνύθη: Ο κώδικας Α παραδίδει τη γραφή «καὶ προσώρμησαντος τῶ λιμένη, εὐθέως ἐμήνυσαν», ο κώδικας Β παραδίδει τη γραφή «καὶ εὐθέως ἐμηνύθη», οι κώδικες CDEFG παραδίδουν την ασύντακτη γραφή «καὶ προσωρμήσαν τὸ πλοῖον, εὐθέως ἐμήνυσαν». Προτιμητέα η γραφή «καὶ εὐθέως ἐμηνύθη» του κώδικα Β.
31. στ.302-303 Καὶ λοιπὸν ἡ ἐπαρχότης μετήλθεν ἀπὸ τοῦ Σιρμίου ἐν αὐτῇ τῇ τῶν Θεσσαλονικέων πόλει:
- Ο ανώνυμος βιογράφος αναφέρει ότι η διοίκηση της επαρχίας επέστρεψε από το Σίρμιο στη Θεσσαλονίκη. Πρόκειται για χρονική αναντιστοιχία. Από τη Νεαρά 11 πληροφορούμαστε ότι η επαρχία αρχικά είχε έδρα το Σίρμιο. Μετά την καταστροφή του όμως από τις επιδρομές του Αττίλα το 441 μ.Χ. η έδρα μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη και παρέμεινε εκεί από το 442 μ.Χ μέχρι το 535 μ.Χ. Κατόπιν ο Ιουστινιανός μετέφερε την έδρα της επαρχίας στην Πρώτη Ιουστινιανή. Στο διάστημα από 535 μ.Χ. μέχρι 541 μ.Χ. ύστερα από ενέργειες των Θεσσαλονικέων επέστρεψε η έδρα της επαρχίας του Ιλλυρικού στη Θεσσαλονίκη. Δηλαδή η διαδρομή της έδρας του Ιλλυρικού είναι: Σίρμιο – Θεσσαλονίκη - Πρώτη Ιουστινιανή - Θεσσαλονίκη και όχι Σίρμιο – Θεσσαλονίκη!¹²⁸
32. στ. 305 ἠθέλησε διὰ πολλὴν πίστιν: Στο συγκεκριμένο σημείο ο κώδικας Α δίνει την ενδιαφέρουσα γραφή «διὰ πολλὴν πίστιν». Αντίστοιχα ο κώδικας Β γράφει «διὰ πολλὴν πίστιν καὶ ἀγάπην». Οι κώδικες CDEFG περιέχουν την έκφραση «διὰ πολλὴν πίστιν». Προφανώς η δημώδης γραφή «διὰ πολλὴν πίστιν» του κώδικα Α είναι προανάκρουσμα από τον 12ο αιώνα της μεταγενέστερης νεοελληνικής έκφρασης.
33. στ. 307 ἡ πλάξ διερράγη: Στον στίχο αυτό οι κώδικες DEFG παραδίδουν τη δημωδέστερη γραφή «ἡ πλάκα διερράγη» έναντι της έκφρασης «ἡ πλάξ διερράγει»¹²⁹ του κώδικα Α και της έκφρασης «ἡ πλάξ διερράγη» των κωδίκων BC. Αξιοπρόσεκτη είναι η χρήση της πρώτης αντί της τρίτης κλίσης.
34. στ.327-330 Οὕτως κἀγώ, φιλόχριστοι ἀδελφοί, ἅπερ ἀγράφως ἀκήκοα ἀφηγουμένων ἐκείνων τῶν εὐλαβῶν ἀνδρῶν τῆς αὐτῆς μονῆς τῶν Ἀπροΐτων,

¹²⁸ Βλ. Αναλυτικότερες πληροφορίες στο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας «Παρουσίαση της ιστορικής συγκυρίας», σ.10.

¹²⁹ Στο σχόλιο αυτό η γραφή «ἡ πλάξ διερράγει» διατηρεί αυτούσια τη στίξη του κώδικα Α.

ἔσπευσα βραχύ τι καὶ ἐν ἐπιτόμῳ διὰ τὸ μὴ πάντῃ ἀμνημονεῖσθαι τὰ ἀξιάκουστα καὶ ψυχοφελῆ τοῦδε τοῦ ὀσίου ἀριστεύματα, ἐγγράφως παραδοῦναι ὑμῖν:

Στον ἐπίλογο τοῦ βίου ὁ ἀνώνυμος βιογράφος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι προσπάθησε νὰ καταγράψῃ ὅσα ἀκριβῶς προφορικὰ ἄκουσε νὰ διηγούνται ἐκεῖνοι οἱ ευλαβεῖς ἄνδρες τῆς μονῆς τῶν Ἀπροΐτων. Ἐσπευσε νὰ τα παραδώσῃ γραπτῶς ἐν συντομίᾳ καὶ περιλήψῃ γιὰ νὰ μὴ ξεχαστοῦν ὅλα τὰ ἀξιοθαύμαστα καὶ θεοφιλή κατορθώματα αὐτοῦ τοῦ ὀσίου.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Φωτογραφικά δείγματα από τους κώδικες

- Berolinensis 57
- Scorialensis Υ.Π.3
- Philotheou 8
- Lavras 644
- Lavras 438
- Dionysiou 52

πολυταφάντορθησαν
 ρομ, φυλαπτεμεραλη,
 καιεπαυτομαλλορφε
 δρωεσθατε καιελλα
 μωρλωθαι ηεπιτοις
 λλοιοις οισεμυρετα
 καιαμαλλωποριζα.
Αλλωκαιαρχιερωκαι
 ασκητωρ καιωρ και
 καιχημα. οιασιλε
 πωλατω και του βαλου
 μοσθετα και ποιμηρ
 ποιμνιορ και του
 λιηρου και του λαου και
 παρτομομου παρ.
 ιασιλει τομαλαωρ
 παρταμνιορ. και της
 αυτουδξιστε καιλα
 μωροτη τοσδμφορου
 μνιορ δωσωτενοικεκαθ
 ημασ και τα ημερα
 περταμνιορ και ορι
 δχομνιορ δωσωτενοικε
 δε και τουδωμου της
 σαρκου λυθειμνιορ τυ
 χοιμνιορ τασμαλαωρ
 μαμνιορ παρταμνιορ
 τωρσωτηριωρελωιδω
 και παρ κηρωοριδ
 ρωρμασχοιμνιορ ενχ
 ιυτωκωημνιορ μνιορ

τωπριδω κρατο
 τιμησω τοπαρτω
 ωριμω καιαα καιεις
 τουαωρωσ, τουαω
Λογωρμημηνη. **Λ**
Δ
Βιοςκαι πολιτεια
 τουοσιου πρηνω
Δαλ τουενηθεο
 σωτω πολειθεσα
Ιτωρ ευμνιορ κοτ
 τασωραξωσ αφω
 γραφορ τεσωγραφ
 αριτωρ ατοχηριμ
 μουμνιορ οιορ τωρα
 ιασωτηρασ τοικεθα
 σιτησ αρετησ τοβαλ
 λωσ διαμνιορ σωσ ε
 ρωσωματτεσθαι τατ
 περτιθεασωρ αιτοις
 γαρ τοισθιοισ οκα
 τακοσμορεσωμωσ
 ουωροσεατη. υωδωκο
 σμωσωμιο τασωσι
 διατλω λιθωρμα
 ιαριοντητα, προση
 οωημνιορ αλωιωωρ
 καιτωρ τουωωρωσιου
 καιωωρμαμνιορ
 δωδ μωρμαμνιορ
 αωδωδεμνιορ καιλωρ

Εικόνα 02: Scorialensis Y.II.3, f. 290v

† μὲ τῶ αἰ κγ

φιλῶν ἑμῶν αἰροῦ
 εἰς δὲ οὐρα τὸ φίλο
 τι μοι ἐπιλείψου
 μὲν ἀργύρου πο
 λυτὰ δὲ αὐτῶν οὐ
 ροῦ ἐν δύνει γὰρ οὐ
 ἴσῳ μοι ἡ χάρις
 μὲν ἀλλὰ καὶ ὡς
 οὐ φίλον τι μοι αὐτο
 δάθουσαι ἴματα
 μὲν τῆς φύσεως ἡ
 τὸ δὲ ἐκ τῆς φύσεως
 ἡρώμης καὶ πρὸ αἰ
 ρέσθωσ' οὐ τῶσ'
 ἡ ἀργύρου τῆς ἡθῆς
 κηρὰ τῆς αἰχμῆς
 τὸ μὲν ἐροῦ ὁρῶσ' οὐ
 ραδὲν ἐμὲ τῶσ' ἀφρῆκα
 λείψωσ' ἑμῶν αὐτοῖς
 τῆς κηρῆς ἑμῶν τὸ
 κατὰ τῆς ἡθῆς ἀφρῆ
 γὰρ κοινὸν ἐμῶν
 μοι τοῖς ἀφροῖς καὶ
 δωρεῶν δὲ οὐρα αἰ
 τῶσ' ἀφρῆ καὶ μὲν
 Διὸς δαίμονος σφ
 γὰρ δὲ οὐρα μὲν οὐ
 λῶσ' οὐρα καὶ βῆσ' οὐ
 ἡθῆς καὶ δαίμονος
 ἑορταθῆσαι ὅτι

αὐτῶν πρὸς πειπῶτα
 δόξα τῆς καὶ πρὸς
 κωνησις μὲν καὶ αἰ
 καὶ εἰς τοὺς αἰσῶναι
 τῶν αἰσῶν αἰσῶν

* βίος καὶ πολιτεία
 τοῦ ὁσίου πρὸς ἡμῶν
 ἀλλὰ τῶν ἐν τῆς θεοῦ
 πύλαις τῆς αἰχμῆς
 ἡ τῶν ἀφρῆ καὶ ὁ
 τῶν ἀφρῆ καὶ ὁ
 γραφομένων ὁ
 γραφομένων ὁ
 χριστιανῶν ἐμῶν
 ὁ ὁρῶσ' ἡ ἀφρῆ καὶ
 τοῖς θεοῦ οὐρα αἰ
 τῆς τὸ καλλοῦσ' ἀφρῆ
 μὲν ὡς ἐμῶν αὐτοῖς
 τῶσ' αὐτῶσ' ἀφρῆ
 τῶσ' αὐτοῖς ἀφρῆ καὶ
 τῶσ' ἀφρῆ καὶ ὁ
 οὐ πρὸς ἐμῶν ὑπὲρ κη
 μῶσ' ἡ ἀφρῆ καὶ ὁ
 τῶσ' τῆς ἐμῶν αὐτοῖς
 καὶ ἡ ἀφρῆ καὶ ὁ

Εικόνα 06: Dionysiou 52, f.239r

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΜΕΛΕΤΕΣ

Αργυρίου, Αστ., *Μακαρίου τοῦ Μακρῆ Συγγράμματα*, Βυζαντινά Κείμενα καὶ Μελέται, τομ. 25, εκδ. Κέντρο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, Θεσσαλονίκη 1996.

Δεληδήμος, Ε.-Ε., *Ὁ ὄσιος Δαυὶδ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη, 1979.

Λαούρδας, Β., *Ἀνέκδοτον ἐγκώμιον εἰς τὸν ὄσιον Δαυὶδ*, Μακεδονικά, τόμ. 10, εκδ. Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη, 1970.

Μαναφῆς, Κων.-Αγγ., *Ἀνέκδοτος κανὼν εἰς τὸν ὄσιον Δαυὶδ Θεσσαλονίκης*, τόμ. ΝΓ', εκδ. Ἐταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη, 2007.

Παπαγεωργίου, Π. Ν., *Νέον χειρόγραφον τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Δαυὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκη*, Βυζαντίς: Ἐπιθεώρησις τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν ἐκδιδομένη κατὰ τριμηνίαν, τομ. 2, εκδ. Ἐταιρεία Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Αθήνα, 1893.

Τσορμπατζόγλου, Γ., *Τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Θεσσαλονίκης*, Α (Ἀββακούμ - Λοῦππος), Θεσσαλονίκη, 1966.

Τωμαδάκης, Ἴ.- Εὐτ., *Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος, Βίος καὶ ἔργον*, εκδ. Ἀθηνᾶ, Αθήνα, 1971.

Parageorgiou, P. N., *Zum Leben des heiligen David von Thessalonike*, Byzantinische Zeitschrift, τομ. 2, Berlin, 1893.

Loenertz, R.-J., *Saint David de Thessalonique: sa vie, son culte, ses reliques, ses images*, τομ. 11, εκδ. Revue des études byzantines, Paris, 1953.

Rose, V., *Leben des heiligen David von Thessalonike*, Berlin, 1887.

Tafrafi, O., *Topographie de Thessalonique*, εκδ. Librairie Paul Geuthner, Paris, 1913.

Vasiliev, A.-A., *Life of David of Thessalonica*, τομ. 4, εκδ. Cambridge University Press, Cambridge, 1946.

Duchesne, L., *L' Illyricum ecclésiastique*, Byzantinische Zeitschrift, τομ.1, 1892, σσ. 544 - 546.

Σ. Π. Τρωιάνος «Η Κωδικοποίηση του Ιουστινιανού», στο *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου*, τόμ. 36, Αθήνα 2002.

Χαριζάνης Γ., *Οι απαρχές του μοναχισμού στη Θεσσαλονίκη: Θεσσαλονικείς μάρτυρες και μοναστικά καθιδρύματα που εμφανίσθηκαν στην Πόλη, ως την έναρξη της εικονομαχίας (726)*, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ, τόμ. 34, εκδ. Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2003-2004"

Κ.Γ.Φραντζολᾶς *Όσιου Έφραιμ τοῦ Σύρου ἔργα*, τόμ. Α', εκδ. Τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας, Θεσσαλονίκη 1995.

Κ.Γ.Φραντζολᾶς *Όσιου Έφραιμ τοῦ Σύρου ἔργα*, τόμ. Β', εκδ. Τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας, Θεσσαλονίκη 2000.

B. ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ

Halkin, F., *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, εκδ. Société des Bollandistes, Bruxelles, 1957³.

Gregorio de Andrés, *Catálogo de los códices griegos desaparecidos de la Real Biblioteca de El Escorial*, εκδ. Real Biblioteca de El Escorial, El Escorial, 1968.

Ευστρατιάδου, Σ., *Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει*, εκδ. Librairie ancienne Honoré Champion, Paris, 1925.

Λάμπρου, Σπ., *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἑλληνικῶν κωδίκων*, τόμ. 1ος, εκδ. Cambridge University Press, Cambridge, 1895-1900.

Τσακοπούλου, Αιμ., *Περιγραφικὸς Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Τόμος 3^{ος}, εκδ. Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον Κωνσταντινουπόλεως, Κωνσταντινούπολη, 1953.

Ehrhard, A., *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche von den Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts.*, τόμ. 3, εκδ. J.C. Hinrichs Verlag, Leipzig-Berlin, 1937-1952.

Asher, A., *Die Handschriften–Verzeichnisse der königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin 1890

Γ. ΣΥΝΑΞΑΡΙΑ ΚΑΙ ΜΗΝΟΛΟΓΙΑ

Delehaye, H., *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris*, εκδ. Société des Bollandistes, Bruxelles, 1902.

Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Συναξαριστῆς τῶν Δώδεκα Μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*, τόμ. 3ος, εκδ. Δόμος, Αθήνα, 2005.

Latysev, V.-V., *Menologii Anonymi Byzantini*, εκδ. Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik, Leipzig, 1970.

Δ. ΛΕΞΙΚΑ

Δημητράκος, Α., *Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, τόμ. 1-15, εκδ. Δομή Αθήνα, 1953.

Liddell, H. –Scott, R., *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, μτφ. Ξεν. Μόσχος, εκδ. Ιω. Σιδέρης, Αθήνα, 1907.

Lampe, G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, εκδ. Clarendon Press, Oxford, 1961.

Kazhdan, Al., *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. 3rd, εκδ. Oxford University Press, Oxford, 1991.

Montanari, Fr., *Σύγχρονο Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, εκδ. Δημ. Παπαδήμας, Αθήνα, 2013

Ε. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Maas, P., *Κριτική των κειμένων*, μτφ. Ν. Χιονίδης, Αθήνα, εκδ. Παπαδήμας, 1984.

Mioni, E., *Εισαγωγή στην ελληνική Παλαιογραφία*, μτφ. Παναγιωτάκης Μ., Νικ., εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2009.

Aland, K.- Black, M. – Martini, C. M. – Metzger, B., M.-wikgren, a., *The Greek New Testament*, εκδ. Württgart Bible Society, Stuttgart, 1969.

Ralpls, Alex., *Septuaginta*, εκδ. Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα, 1979.

J.P. Migne, *Patrologiae Graecae Cursus Completus*, εκδ. Κέντρο Πατερικών Εκδόσεων, Αθήνα, 1980.

J.P. Migne, *Patrologiae Latinae, Cursus Completus*, Frères Garnier, Paris, 1880.

ΣΤ. ΚΩΔΙΚΕΣ

codex Berolinensis 57, xii, ff. 119^v-126^v

codex Scoraliensis Y.II.3, xii, ff. 290^v-300^r

codex Philotheus 8, xii, ff. 292^r-298^r

codex Lavras 644, xii, ff. 358^r-363^v

codex Lavras 438, xiii, ff.139^r-364^v

codex Dionysious 52, xiii ,ff. 237^r -258^r.

codex Halkensis 40 40, xv α., ff. 184^r-194^v.

Η. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<https://anemi.lib.uoc.gr/?lang=el>

<https://www.jstor.org/stable/27830104?seq=1>

<https://ems.gr/>

<https://www.irht.cnrs.fr/>

<https://www.kbe.auth.gr/el>

<http://www.pipm.gr/>

<https://digital.staatsbibliothek>

berlin.de/werkansicht?ppn=ppn684270080&dmdid=dmdlog_0001&physid=phys_0052

<http://rbme.patrimonionacional.es/>

